BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 4 (73)
29 ian. 1993
16 pagini
15 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Fănuş NEAGU

TĂCEREA CULORILOR

Anul acesta, în septembrie, Alexandru Ciucurencu ar fi împlinit 90 de ani. Cred că e omul celei mai tulburătoare tristeţi pe care l-am întâlnit. De la el, privindu-l, am învăţat că durerea ne înnobilează.

Era într-un septembrie când ne-am cunoscut. Luna melancoliei. Luna când Ţara de dincolo de negură, în care se născuse, intră pe văile geniului. M-a împins cu inima către el, pe mine şi pe Velea, brăileanul deznădăjduit Eugen Schileru. Eram, Ninel, Velea şi cu mine, trei fructe atârnate de acest migdal întunecat de Tulcea.

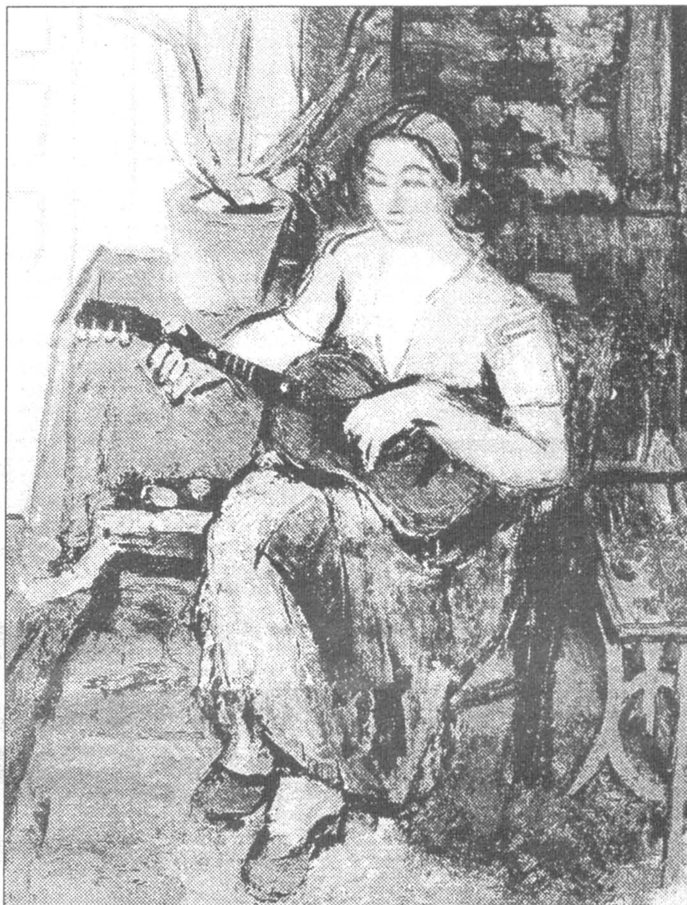
Fiul unui pescar (în timpul liber hămăiar) fusese asemeni marilor artişti americani, cărămidar, chelner la ceaindria Odessa din oraşul natal; ucenic de cizmar, zugrav de biserici la un Mihail Paraschiv, băutor de vodcă şi vin, hoinar prin Rusia şi Paris şi ajunsese la o vârstă foarte tânără, zeu în eşarfe albe, privind lumea prin vase de cristal, îmbrăcat într-o haină roşie, ca marii coborâtori din Umbria la Roma, şi Velea, fericit, că-l vedem, a izbit cu pumnul în talgerul de aramă al celei mai frumoase lămpi din bodega „Podgoria" şi a zis: „Maestre, vă privesc cu frică, şi aud cum trec hoarde barbare în amurg". El tăcea. Atât de bine ştia să tacă şi atât de mult încât se auzeau luminile viitorului zămislindu-se ca perle ale deznădejdii în sărurile verzi ale mărilor.

Atârna mereu de-o ţigară şi când sorbea fumul înnecăcios în obrajii lui scobiţi ar fi încăput două mere sau doi boboci de raţă sălbatică din Ţara de dincolo de negură. Era luna septembrie şi priveam încremenit la „fenomenul Ciucurencu" (Tonitza), cel plin de „dragostea neposesivă pentru frumos, trăsătură care a impus nobleţe şi altitudine operei sale" (Radu Ionescu). Îl iubea fără de măsură pe Luchian – ar fi putut oare iubi pe altcineva fiul din copaia Lăutului? – şi s-a luptat toată viaţa ca să urce prin aceleaşi trepte ale luminii („cred că am şters mai multe pânze decât am pictat") în pragul casei unde Dumnezeu împleteşte curcubee. Ciucurencu nu poate fi înţeles decât cu ochiul inimii şi cu grâul ochiului. Mâna lui tremură stele în drumul spre despărţirea de moarte. Dacă se va adeveri cândva „că am trăit şi alte vieţi" atunci el n-a putut să fie, mult de demult, decât Apelles la curtea lui Alexandru cel Mare, măcar în ziua când Apelles a pictat o movilă de cireşe şi un cârd de vrăbii s-au repezit să le ciugulească.

Cele mai frumoase flori din România, lângă anemonele lui Luchian şi cârciumăresele lui Andreescu, sunt florile lui Ciucurencu. Ceasul lui de taină bate la nesfârşit ora panseluţelor – roşii, galbene, negre, albe şi viorii – în cerul unui cofer verde, în lutul sfânt al unei amfore, în foşnetul plopilor verzi deschizând drumuri de fum uscat sau de iarnă vândută pentru odaliscele din Casiopeea Dobrogei, pentru femeile cu ghitare din interiorul blând al odăilor româneşti, unde femei lascive beau vinul curtezanelor din caliciul unei zile de vară. Nudurile lui Ciucurencu sunt lumini care înviază florile şi fructele – se repetă în bucurie de miresme, perele; jucătorii de şah transpun pe tablă mişcările universului; femeia culcată în oceanul visării ca într-o lene a voluptăţii (pantofii roşii s-au întors de la bal, pălăria a venit singură de pe vârful unei tufe de pelin) şi iar femei, flori, vase, cărţi, pipe, pistol turcesc, ibrice de aramă neagră, garoafe şi un ceas al lui Bachus sau al cetei lui Silenus, toate se închipuie ca nişte gânduri ale unui om aflat departe de ţărmul lumii, pe corabia iluziei care se tot depărtează şi revine în ocoale, ca să ne dăruiască unei lumi din care nu mai vrem şi nici nu mai putem să ieşim.

Portretul lui Zambaccian miroase a cafea bună, a bani mulţi, a rafinament şi a haine moi şi scumpe, Călinescu înfruntă olimpian detractorii (din viitor); Sonia Cruceru seamănă cyclame în laptele Julietei, doctorul Dona intră înţelept în uitare, motivat de răsăritul alb al unei batiste, iar mama pictorului, spălătoreasa, călcătoreasa se înscrie în zestrea neamului nostru cu chipul pe care în mod sigur l-ar fi putut ară la bătrâneţe doar Maica Domnului.

Când socialismul a devenit vaca sacră a României, geniul lui Ciucurencu a dat un pas înapoi. Ce păcat pentru scara luminii.

Alexandru Ciucurencu - Fată cu ghitară

„Alexandru Ciucurencu, colorist în mai multe moduri, de la pensula aeriană până la materia vâscoasă, organizează bine universul său cromatic, în corpuri exact definite, printr-un desen viguros absorbit de pastă."

George Călinescu

☐ Al. Piru
Baudelaire: Limanul speranţelor

☐ Platon Pardău
Comerţ cu oameni

☐ Ioan Lăcustă
Chemarea amintirii

☐ Poezii de:
Horia Bădescu, Paul Everac, Grigore Mărăşanu, Teohar Mihadaş, Dim. Rachici

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Atitudini

„Basarabia - pământ românesc”

Pledoaria dr. în Drept *Ion Grecescu* are la bază un amplu *Memoriu* „inedit” (12 capitole, din care a publicat înainte, în revista *Academica*, doar „prologul” şi primul capitol) trimis de marele nostru exilat, la „începutul anului 1940”, lui Carol al II-lea[*].

Într-adevăr, dr. Ion Grecescu editează aici amplul *Memoriu confidenţial trimis de Nicolae Titulescu regelui Carol al II-lea al României, referitor la istoricul relaţiilor româno-sovietice, la începutul anului 1940* (12 capitole – în carte, pag. 48–101), căruia, alături de câteva fotocopii şi fotografii, îi adaugă: „Telegrama adresată de N. Titulescu, din Paris, la 19 iunie 1933, lui I. Lugosianu”, textul „Tratatului de asistenţă mutuală dintre România şi Uniunea Sovietică, parafat de Nicolae Titulescu şi Maxim Litvinov la 21 iulie 1936 la Montreux”, precum şi, în afara obişnuitelor: „studiu introductiv” şi „notă asupra ediţiei”, o *Conferinţă* proprie, ţinută la Chişinău în iunie 1991 şi tradusă în limbile franceză, engleză şi rusă, despre *Nulitatea acordului Molotov-Ribbentrop şi a consecinţelor sale asupra Basarabiei* (pag. 108–124).

După examinarea detaliată a tuturor datelor de care dispune (din punct de vedere istoric şi juridic), autorul studiului conchide:

„Acordul Ribbentrop–Molotov din 23 august 1939, prin care s-au delimitat sferele de influenţă în est între Hitler şi Stalin, a distrus rezultatele pozitive obţinute în politica de conciliere româno-sovietică, pentru care militaseră Titulescu şi Litvinov, conducând, la 28 iunie 1940, la ocuparea şi anexarea, prin forţă, de către fosta U.R.S.S., a acestui străvechi pământ românesc. Şi, cum forţa nu creează dreptul, se impun înlăturarea consecinţelor acestui dictat de esenţă imperialistă şi restabilirea drepturilor istorice legitime, a posesiunii şi suveranităţii României asupra Moldovei dintre Prut şi Nistru...” (pag. 126).

Ceea ce este tulburător în *memoriul* lui Nicolae Titulescu este nu atât sentimentul de disculpare a lui faţă de rege şi nici măcar faptul că „tratatul din 21 iulie 1936 *nu a fost oficializat* în România” (p. 101), cât faptul că marele diplomat presimţea pericolul ce va să vină şi, pentru „a salva România” (p. 101), îşi înfrânge mândria şi „detaşarea”, resemnarea demnă, în care îl aruncaseră un rege miop şi politicianismul unor „colegi” din guvern. Dar glasul său a fost strigat în pustiu. Consecinţele se cunosc: Titulescu îi smulsese lui Litvinov cuvântul *accepté* pentru trei din cele 4 puncte ale *Tratatului de asistenţă mutuală* din iulie 1936 (vezi facsimilul reprodus şi pe coperta a IV-a a cărţii); iar urmaşii săi, în frunte cu regele Carol al II-lea, au uitat de interesele Ţării, îndepărtându-l pe marele diplomat. De o caldă vibraţie patriotică, *memorialul* lui Titulescu are şi autentice virtuţi literare.

Fănuş BĂILEŞTEANU

[*] Nicolae Titulescu – *Basarabia - pământ românesc* –, Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de dr. Ion Grecescu, Ed. „Rum-Irina”, Bucureşti, 1992.

Tur de orizont

● *Adevărul* (nu cel literar şi artistic) din 18 ianuarie 1993 publică pe pagina 1 un suspect articol semnat de prietenul nostru Cristian Tudor Popescu. Textul se autointitulează „Leapşa pe furate” şi este un abia stăpânit pamflet. Eclectic, amestecând caracterele labruyèreiene cu fiziologia negruzziană, trimiţând exact la persoană (pentru cine întreabă şi o cunoaşte), expunerea are darul de a ilustra compromisul cu publicistica non-literară, de serviciu.

Chestiunea se pune în termenii următori: oameni tineri, dăruiţi, au reuşit în două veri şi o toamnă să se compromită mai abitir decât în două decenii şi ceva „de aur”. Alăturându-şi numele de toţi neterminaţii, incapabili (odinioară, ca şi acum) de a redacta o ştire de două rânduri (Lazăr, Mazăre, Andreescu, Pora, Mungiu, Lucaciu, Pruteanu, Stanca D. şi G., Catană, Simion, Voicu şi mulţi, mulţi alţii) ei riscă enorm ca viitoarele lor cărţi să fie adăpostite într-un arsenal monstruos. Literatura, ca atare, este o sumă de cărţi, nicidecum de articole scrise mai mult sau mai puţin literar. Iar de acum înainte, publicul nu va mai face cadouri. Şi va fi şi mai şi!

● *VIP* (Viaţa invizibilă – dar foate mică! – a personalităţilor) a trecut în anul doi. Dacă la început tindea să se detaşeze de patimile înguste ale zilei, existenţa ei se complică acum apariţie după apariţie, încât putem zice că nu e prea departe de „Scandal”, emanaţie a „Infractorului” cu acelaşi renume. Cum viaţă mondenă nu credem a ni se arăta nouă vreo două generaţii de aici încolo, ne rezumăm la de-alde Laura Stoica, singuratica solistă cu capul lunguieţ, la Mazăre, eternul accidentat de la malul mării, la deja celebra Mioara Câmpan, la dresoarea de şerpi Ica Zăman, la fâţa Giulia Niţu, la solista de şantan J.J. Victoria (desigur, un pseudonim), la marele fumător de Kent C. Coposu şi la alţii. Chera Duduca şi Dinu Păturică! Dar aceia aveau cel puţin energie, nu psoriasis intelectual.

● Un personaj de buzunar, plângând pe ruinele Palmirei, respectuos din frică, cenzor şi „Uriah Heep” al Centrului Universitar Bucureşti de odinioară, pre nume A. Severin este intervievat, nu ştim de ce, în *Expres–Magazin*. Un alt interviu îi ia poeta Elena Ştefoi lui Brucan, în *Dilema*, 1/14 ianuarie. Bune întrebările, meştere, şi ocolitoare răspunsurile.

● Domnul I. Cristoiu, acest Daniil Scavinschi, acest Danny de Vito autohton, „turbat, înamorat şi trist” se dă la *Academia Caţavencu* pe motiv că ea şi-ar bate joc de preşedintele ţării. Altu-i chichirezul. Revista cu pricina – care se ocupă cu lucrul de mai sus încă de la apariţie – şi-a permis să-l ia în tărbacă pe dumnealui în numărul 2/19–25 ianuarie în articolele „Ficatul mărit al domnului Cristoiu” şi „De ce râd românii”. Paradoxal, dar foaia cu pricina, mai ales după plecarea lui Dinescu, are mai mult haz, deşi nu iese cu totul din vulgaritate. Şi atenţie, domnule mercenar e a doua oară când te dai la actualul patron al dumitale!

● O şuşă de neatins, cu aer gros, de baltă stătută, fără fund şi fără ţărmuri, prezentată de recitatorul anofel Caramitru, a fost *Galaxia UNITER*. Lume multă şi înghesuită, petrecere cu lăutari, premii orânduite după criterii politice. Cei mai normali au părut George Constantin, Ştefan Iordache şi Mircea Albulescu. Că actorii (şi aici stăm la fel ca şi în alte domenii ale artiscului, nu putem număra până la zece când ne chemăm valorile, afară de cei citaţi mai fiind Rebengiuc, Dinică, Moraru, Iureş şi cam atât) sunt doar comedianţi necircumvoluţionaţi temeinic, este demult o axiomă, cam de la Sofocle încoace. Aici lucrurile sunt limpezi. Mai puţin clare devin ele atunci când apare APTR (auzi profesionişti!) şi acest Dan Necşulea, care încă nu ne-a fost prezentat.

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

scaunul catodic

Apoi se anunţă brusc intrarea în emisie. Un ascet cu privirea învăluită în meditare, ca a lui Edward G. Robinson din „Soylent Green”, cu trăsături fine dar obosit de veghe asupra cărţilor de istorie din arhivă, un fel de alchimist din Evul Mediu care, în penumbra sălilor de lectură păstrează un zâmbet. Şi ea, a cărei energie abia stăpânită străluceşte în priviri, ardoare creolă scânteietoare, delicateţe a blazerului tăiat simplu. Sic. Ambii aşezaţi la pupitrul unei emisiuni robuste şi o anumită exuberanţă dibaci amestecată în retorică. „Tranzit TV. Ora 25”, cufundându-se o după-amiază întreagă până noaptea târziu, asezonată de (în sfârşit) generice vioaie, seriale, filme ecologiste (unde sare din nou în ochi datarea SF-ului), utopii, distopii, top muzical ceva mai puţin ieftin, abreviat de o voce mai senină, top politic ce se vrea un fel de breviar de înţelepciune şi un îndemn (Bretton Woods şi planul Keynes din iulie '44 până la FMI, singurul organism internaţional, alături de BIRD, unde votul este în funcţie de cota de participare, precum şi Ilie Şerbănescu, aceasta este alegrea noastră), dar difuzat la o oră cam nepotrivită, concurs plimbat în litere o jumătate de zi, ca să nu se clatine tele-spectatorul pe scaun (ceva între „sacrée soirée” şi „roue de la fortune”), puţine documentare, puţină evaziune, puţin divertisment (se poate „apela” arhiva, că texte şubrede sunt azi cu ghiotura). Ideea de a sta proţăpit în studiou o zi lumină e cam planturoasă, ca o vizită armenească. Dar, în lipsa altor realizatori care să ne escorteze sâmbătă spre duminică, în lipsa unor operatori de meserie, a unor varietăţi insolite şi de bun gust, a comentatorilor sportivi, ne mulţumim cu ce avem la îndemână. Poate ar trebui şi un cadru umplut cu mai multe figuri, poate şi vreo douăzeci de minute de cultură generală (poate chiar „cultura în lume” desenată „ca lumea”), de cultură rock, de cultură pub, ştiri scurte repetate la intervale regulate, o micşorare a timpului, un telefon care să zbârnâie agresiv etc. Peste tot televiziunea e criticată, fiind f. f. uşor a o face. E mai greu să te desfăşori în loc. Şi iată, Victor Ionescu şi Jeana Gheorghiu (atenţie ca aceştia să nu devină un soi de Iosif Sava!) încearcă acest lucru. Ca şi Tatulici în Camera comunelor locuri, dar burlesc acompaniat de anturaj. Şi spre deosebire de „albumul duminical”, ce dansează foxtrot în fotel pe rotile. (Unde-i Doru Dumitrescu, aşa cum e el?).

În rest, proaspăt, ca de obicei, Ioan Luchian Mihalea (sărind şi puţin peste cal), desprimăvărată inutil şi dizgraţios E. Nicolaescu, sobră, în continuare, A. Toader, ulterior şi moale C. Ţârlea, în discuţia din Cişmigiu de duminică, după un film colorat şi dinamic.

Culmea! Subţire ca o coadă de rândunică a dat Dumnezeu şi a apărut firma de mult aşteptată: FOFO! Pe când reînvierea Ginului Covasna, pardon, COVA...

Nicolae ILIESCU

P.S. „Politica la români” de luni, de pe „2”, printre delicatesele care au făcut figuraţie ne-a prezentat o minte organizată (Alin Teodorescu) şi un Moromete actualizat (Silviu Brucan).

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 4 (73) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct),
Ion Cocora (redactor şef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor (secretar general de redacţie),
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

© JORDAN

Tiparul executat la TIPOREX Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Calea spirituală

Alexandru Ciucurencu - Autoportret

Vântul sau ţipătul altuia[x] este, dacă nu mă înşel, prima carte a lui Dan Stanca, prozator şi jurnalist din generaţia '80. L-am cunoscut cu mulţi ani în urmă (în fapt, nu prea mulţi, pe la mijlocul anilor '80, dar azi mi se pare că este vorba de altă epocă!) pe când participa cu oarecare regularitate la reuniunile Cercului de Critică. Avea bune lecturi din Eliade şi se arăta interesat de doctrinele ezoterice. Citise pe Guénon şi voia să se iniţieze în *simbolologie*. I l-am recomandat pe puţin cunoscutul atunci Vasile Lovinescu, discipol al lui Guénon şi interpret, din perspectiva simbolologiei, al lui Creangă şi Mateiu Caragiale. Nu mai ştiu dacă a avut sau nu nevoie de recomandarea mea, fapt sigur este că tânărul profesor navetist a publicat mai târziu în *Caiete Critice* un mic eseu despre acest învăţat hermeneut din Fălticeni descoperit de mine prin 1969, pe când pregăteam volumul *E. Lovinescu, scepticul mântuit*... Într-o zi tânărul interesat de ştiinţele oculte mi-a adus o carte de proze fantastice în linia Voiculescu-Eliade, cu o notă, dacă îmi amintesc bine, mai pronunţat eseistică. Naraţiunile erau bine scrise şi, la propunerea mea, au fost înscrise pe lista cărţilor de debut la Cartea Românească. Din pricini pe care nu le cunosc, cartea a întârziat să apară.

Dan Stanca publică acum un roman scris în alt stil epic. N-a părăsit pe Guénon şi ezoterismul, dar *Vântul sau ţipătul altuia* este, în primul rând, un *roman de formare* şi, numai în plan secund, o căutare spirituală, o iniţiere, prin mijloace epice, în simbolismul cosmic şi existenţial. Autorul precizează că a scris aceste pagini între 1983–1984, dar le-a revăzut, bănuiesc după 1990, dovadă unele reflecţii sociale mai dure. Romanul evită însă, în genere, zona politicului, nu vorbeşte decât indirect de stabii epocii şi nu abordează în nici un chip tema „obsedantului deceniu" (la modă atunci)... Este o proză de observaţie în genul eseului romanesc folosit de mulţi prozatori din epocă, de la Paul Georgescu la Alex. Ivasiuc. Deosebirea este că Dan Stanca tinde să construiască în subtext nu o parabolă politică, ci o parabolă spirituală. Ceea ce şi reuşeşte. Romanul începe cu un citat din Cioran despre lirismul absolut ca formă de autocunoaştere absolută a destinului şi se încheie cu o reflecţie despre natură ca simbol. Este scris la persoana întâi, cu excepţia ultimului capitol unde perspectiva epică se schimbă şi vocea narativă este preluată de două personaje secundare. Procedeul este folosit, se ştie, de Marin Preda în *Cel mai iubit dintre pământeni* şi, înaintea lui, îl utilizase Hasdeu în *Duduca Mamuca*... În *Vântul sau ţipătul altuia* dăm peste confesiunea unui tânăr care nu-şi dezvăluie numele. Naratorul, care este şi personajul central al romanului, dă următoarea justificare în privinţa anonimatului său: „n-am nume [...], e ceva pur convenţional [numele de pe buletin], eu simt că de fapt nu este numele meu. Înţelegi? Trebuie să-ţi simţi numele atunci când îl ai cu adevărat, fiindcă îţi dă de fapt viaţă, rostul de a trăi"... Justificarea nu-i, în fine, faimoasă, să acceptăm, totuşi, ideea că un tânăr intelectual, obsedat de esenţe şi hotărât să descopere calea spiritului, refuză să fie identificat (numit) atâta vreme cât are sentimentul că rătăceşte în aproximaţie şi n-a făcut nici o faptă memorabilă. Este la mijloc, desigur, o convenţie literară inventată în secolul nostru de Proust şi reluată de *noul roman*. Ea este folosită şi azi, dar nu prea mult, pentru că romancierul contemporan a descoperit că între convenţia anonimatului şi convenţia personajului cu o identitate precisă, este de preferat, totuşi, cea din urmă.

Naratorul din *Vântul sau ţipătul altuia* trăieşte într-un prezent al amintirilor („un prezent al timpului care a trecut") şi, când începe să se confeseze, este obosit şi însingurat. Se gândeşte, desigur, la moarte, dar nu admite că după moartea individului nu mai urmează nimic. Cu această sugestie se deschide această confesiune infidelă, fragmentată, dublată de un număr considerabil de mici eseuri despre dependenţa omului de timp, ambiguitate, aventura limbajului, anamnezis şi chiar despre modul în care se scrie un roman... Naratorul *se povesteşte* şi, în acelaşi timp, om cultivat, meditează la ceea ce povesteşte... Ca intelectual, caută dialogul şi romancierul, amintindu-şi de teoriile lui Naghta şi Settembrini din *Muntele vrăjit*, înregistrează convorbirile personajului său şi, încă o dată, justifică prezenţa lor în naraţiune. Dan Stanca nu insistă, totuşi, în sensul romanului autoreferenţial şi nu face din modul de a scrie un roman tema esenţială a cărţii sale. Foloseşte mai multe procedee luate din romanul realist din secolul trecut (descrierea interioarelor, fotografierea personajului, o intrigă cu multe surprize) şi din romanul postmodern, introducând totul într-un monolog amplu, cu rupturi dese de planuri, întoarceri în timp şi evadări din logica strictă a realului. Modele? De la *Enigma Otiliei* la *Cel mai iubit dintre pământeni*, dar şi, prin câteva sugestii, naraţiunile lui Eliade şi Borges. Eseurile din interiorul naraţiunii trimit la Thomas Mann şi la o direcţie puternică a romanului contemporan. În fine, amănuntul că naratorul este eseist şi prozator (sau aspiră să fie) şi scrie un roman în timp ce îşi reconstituie existenţa, duce gândul la textualismul generaţiei '80 şi la proza târgoviştenilor.

Pot fi aduse şi alte exemple. Dan Stanca este un om cultivat şi pune în roman ceea ce citeşte şi ceea ce reflectează în ideea că această Arcă a lui Noe, care este romanul modern şi postmodern, înghite orice şi transformă totul în creaţie epică. Să zicem! Cum ilustrează acest proces *Vântul sau ţipătul altuia*?... Un tânăr cu preocupări literare vorbeşte despre aventurile şi eşecurile lui din momentul în care părăseşte liceul până când, dezamăgit şi revoltat, dă foc manuscriselor sale. Tânărul navetist vine dintr-o familie modestă şi are alergie la spiritul de gloată. Când toţi colegii lui merg spre Policlinică sau Litere, el se înscrie într-o şcoală de tanchişti, apoi, lămurit, se retrage şi se înscrie la Filologie. Un prieten, Radu Virgil, critic literar, îl introduce, întâi în familia unui colonel gospodar, apoi în casa unui profesor universitar, prilej pentru prozator de a prezenta moravurile şi nivelul intelectual al grupurilor... Descrieri bune, uşor previzibile. Colonelul este obtuz, mănâncă bine şi este săritor la nevoie, profesorul universitar este dur, mediocru, o antologie de „idei-primite"... Naratorul (tanchistul, studentul în filologie, profesorul navetist) nu acceptă acest conformism şi, încălcând uzanţele, spune ceea ce crede, numeşte pe viitorul socru (profesorul Manea) un veritabil tâmpit şi fuge de orice compromis. În spatele lui stă amicul Virgil, criticul, tip de cinic dâmboviţean şi de sufletist tot dâmboviţean. El (cinicul cu unele gusturi vag gidiene) apare în momentele critice şi dirijează destinul liceanului ambiţios şi revoltat în drumul lui, deloc maiestuos, spre ratare. Căci de o ratare este vorba, în cele din urmă, în romanul eseistic, cu puţine elemente de epică pură şi chiar cu puţine elemente de analiză, al lui Dan Stanca. Eroul citeşte *l'Amour et l'Occident*, Claudel, Şestov, Dostoievski, e la curent cu semiologia şi nu uită nici o clipă, ca şi autorul lui (prozatorul de pe copertă), că totul în lume este simbol şi că lumea însăşi este un simbol complex. Trăieşte într-un univers livresc şi, lucru nou în proză, discută despre falsificarea, prin exces de livresc, a individului ce candidează la literatură. Kirkegaard, Borges, Camil Petrescu, Rilke, Pasternak intră în convorbirea curentă şi, într-un moment de sinceritate, personajul-narator dă lista „întâlnirilor lui admirabile". Acestea i-au marcat, repet, viaţa şi continuă să-l călăuzească într-un eşec acceptat.

Câteva situaţii şi personaje pot fi reţinute în această mică epopee a derizoriului secondată de un modest roman al iniţierii. În amândouă este vorba de un destin ajuns. spune chiar autorul, la limită, convins că dragostea şi cunoaşterea sunt cele două căi care-l pot salva din mediocritate. În dragoste, tânărul dornic de revelaţii are de ales între Adriana, falsificată de cultură, şi Cris, modestă educatoare în provincie, căsătorită şi mamă a doi copii, femeie, în fine, cu o viaţă interioară bogată. Fuge de prima, fugind şi de bunăstare, şi piere dostoievskian, într-o dragoste mare şi vinovată, pentru cea de a doua. Profesorul navetist a ajuns fără să vrea un Tristan de provincie şi trăieşte iubirea lui în umbra cărţii lui Denis de Rougemont... Isolda lui consimte, caragialeşte, la această iubire şi totul s-ar desfăşura după scenariul cunoscut dacă prozatorul n-ar avea abilitatea să introducă în această melodramă o notă mai gravă de ordin spiritualist. Profesorul cunoaşte un tip straniu, pe nume Paltin, care-i pune în mână o carte de Guénon şi această întâlnire îi schimbă viaţa. Înţelege că există, în această lume profană, un drum spiritual şi că orice act de existenţă este un act de cunoaştere. Iubirea lui pentru Cris capătă, în aceste condiţii, altă justificare şi, într-o modestă Doamnă Bovary din câmpia dunăreană, profesorul luminat de ştiinţele tradiţionale descoperă o fiinţă cercetată de spirit. Paltin este un guru, un iniţiat, în opoziţie cu profesorul Manea, îmbuibat, mediocru, zidit în convenţiile sociale. Guru-ul dă dezlegare tânărului şi-l orientează spre autocunoaşterea supremă, calea interioară: „Afectivitatea nu este un obstacol în calea spiritualităţii decât dacă decade în sentimentalism sau plăcere. Altfel, poate deveni tocmai substanţa în care spiritul «informează» ideile, întruchipându-le de exemplu în artă. Condiţia este să ţii oglinda curată şi s-o îndrepţi spre soare sau mai bine zis spre cerul stelelor fixe. Cineva te poate ajuta să faci acest „singur lucru necesar" pentru un om pentru care viaţa are un unic sens. Acest cineva este guru-ul interior. Rămâne să-l trezeşti. Altfel te aşteaptă tenebrele exterioare. *À bon entendeur...*"

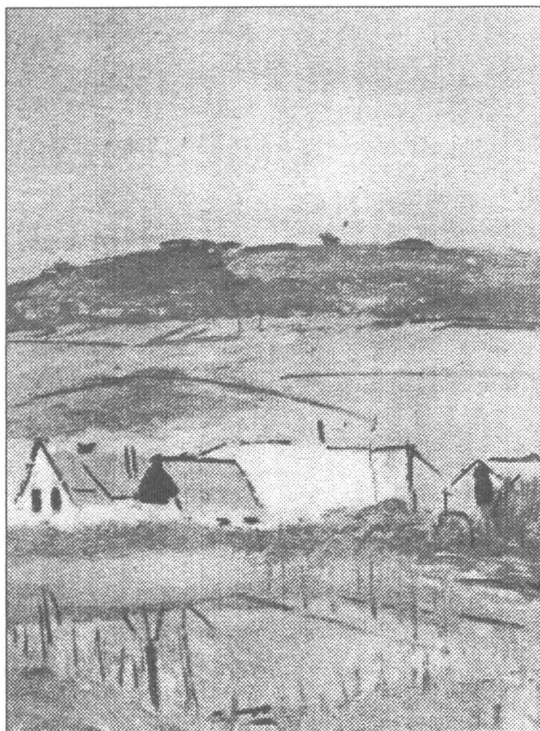
Iubirea, ca formă de cunoaştere şi salvare din mediocritatea vieţii, se încheie dramatic şi simbolic: naratorul şi Cris dispar, în acelaşi timp, în accidente stranii. Mor sau dispar fără urme? Virgil Radu, criticul care manevrase destinul naivului licean, nu vrea să afle. Totul trebuie să rămână, matein, sub pecetea tainei. Supravieţuieşte doar legenda unei iubiri transfiguratoare în care indivizii şi-au pierdut nu numai vieţile, dar şi numele: „A iubit-o extraordinar, şi ea l-a iubit la fel. S-a temut că se vor uita, dar cred că aceasta nu s-a întâmplat. Să ştii că nu contează dacă a avut loc o minune sau dacă au murit în două accidente oribile, contează dacă iubirea, acum, astăzi, la ora aceasta mai are puterea să transfigureze o întreagă lume... sau măcar un colţ din ea... Da, sunt puţin cam preţios în exprimare, dar ceea ce contează cu adevărat... e iubirea... Să simţi mereu că ieşi din tine, că totul e mai mare, din ce în ce mai mare... Ştiu că n-o să-l mai văd niciodată, că pentru noi toţi este mort, dar... deodată izbucni în râs... Asta-i bună! I-am uitat numele! Dumnezeule, cum îl chema? Spune-mi tu! Ştii, era o înţelegere mai veche a noastră să nu-i pronunţ niciodată numele... Femeia îl privea stupefiată. — Cum adică ai uitat? Păi nu-l chema..."

Ce-i bun, ce-i neîmplinit în acest roman de debut? Bună este încercarea de a construi un personaj care să iasă din schemele cunoscute. Personajul lui Dan Stanca este un revoltat din altă familie decât aceea pusă în valoare de romanul existenţialist. Nu se revoltă că să existe, el se revoltă că să cunoască, să afle o cale spre „dimineaţa gândului", un nou drum spre Graal, pe scurt, o soluţie de eliberare. Nu-i un creştin adevărat, e monofizit, acceptă numai natura divină a lui Isus şi, dintre evanghelii, ia în serios doar pe aceea, neacceptată de Biserică, a lui Toma... Credinţa lui este că religia creştină a distrus în bună parte nucleul ezoteric al lumii. Se gândeşte să se cunune religios cu Cris fără a o dezlega însă de obligaţiile contractate anterior, pentru că el are în minte nu o iubire oarecare, profană, ci chiar Iubirea supremă izbăvitoare etc... Efortul de a crea în lumea noastră un personaj care îşi asumă aceste relaţii este, repet, notabil. Este bună în roman şi speculaţia intelectuală, cu note de multe ori fine despre cunoaşterea spiritualistă şi revolta împotriva a ceea ce adepţii lui Guénon numesc lucrurile false – „les attrapes – vies". Meritul prozatorului este, repet, de a fi adus toate acestea într-o carte de proză şi de a fixa un destin uman în funcţie de ele. Ce-i lipseşte romanului este creaţia din interiorul ideilor, capacitatea nu de a numi o situaţie sau un caracter, ci de a le recrea epic pentru ca situaţia, caracterul să intre într-o fantasmă memorabilă şi ideea să se topească într-o imaginaţie a ideii.

[x] Dan Stanca: *Vântul sau ţipătul altuia*, Editura Militară, 1992

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Un martir:
IOAN INOCENŢIU MICU KLEIN
- II -

Alexandru Ciucurencu - Peisaj la Şelimbăr

A început alcătuirea de memorii către Maria Tereza. Reclama mereu aceleaşi drepturi pentru naţiune şi independenţa Bisericii sale. Catolicul Gyulaffi, preşedintele Cancelariei aulice transilvane, îl ameninţă în 1743 că îl va pune sub jurisdicţie romano – catolică. El se plânge împărătesei, dar rămâne cu plângerea. Şi cu toate plângerile. Rămâne şi cu teologul latin iezuit care îi cenzura până şi gândurile.

Ameninţă din nou cu părăsirea uniaţiei. I se ordonă să nu corespondeze cu domnii Valahiei şi Moldovei. La un moment dat e întrebat de Viena, când e chemat la un fel de proces împotriva lui, dacă a convocat Sinodul din 1744 cu aprobarea arhiepiscopului catolic de Ezstergom. Nici nu răspunde la o astfel de întrebare.

Din ultima călătorie la Viena (23 iulie 1744), unde a fost supus la 88 de întrebări inchizitoriale, torturante, nu s-a mai întors în Transilvania. Se dusese acolo în calitate de solicitant, şi se trezise acuzat. În toiul procesului a părăsit Viena fără încuviinţarea autorităţilor şi a plecat să se salveze la Roma. Naivul! A plecat în gura altor inchizitori. A considerat forul din Viena *„for secular incompetent"*, pentru că, zice el, era şi episcop şi magnat, şi a crezut că, dacă va da Romei, acolo, la ea acasă, asigurări asupra loialităţii lui ca prelat unit, va fi înţeles şi ajutat. Părintele Stăniloae crede că greşeala lui Micu a fost tocmai aceea de a nu fi sesizat cât de strânse erau legăturile dintre Roma papală şi curtea din Viena.

Într-adevăr, Roma l-a făcut captiv. Şi-a putut totuşi conduce eparhia din Transilvania, de la Roma, timp de şapte ani. Îşi cunoştea drepturile canonice şi nu renunţă la ele (1744 – 1751). În acest timp a vrut să se întoarcă, să mai negocieze cu cei de la Viena, cu nunţiul papal, cu împărăteasa, dar în 1745 Viena îi trimite răspuns negativ. La acesta se raliază şi Curia romană. Încetul cu încetul, e pus sub aspre acuzaţii şi declarat vinovat pentru toate cererile pe care le face. Dar nu mai este lăsat să se apere. El nu încetează a se declara nevinovat, loial, şi Curţii vieneze şi Curiei romane, se declară doar nedreptăţit, atât el, cât şi poporul şi Biserica sa.

Acum încep presiunile Vienei ca Roma să-l convingă să demisioneze. Dârz, deşi ameninţat, el nu acceptă. Perseverază în cererile sale. În 1746 trimite un memoriu Cardinalului Albani, explicându-se limpede: *vrea ca preoţii lui să aibă aceleaşi drepturi ca şi cei maghiari; vrea ca dijmele românilor uniţi să meargă la clericii români, nu la calvini sau la alţii; vrea ca românii să fie admişi în funcţii publice, în mod egal cu ceilalţi de alte naţiuni*. În sfârşit, acceptă şi teologul prevăzut în Diploma leopoldină, dar cere ca acesta să nu fie nici străin, nici latin, ci român de rit oriental, că doar, acum, zice el, avem şi noi, românii, teologi cu studii la *De Propaganda – Fide. Nu i se acceptă nimic.* Teologii uniţi nu se bucurau de încredere şi, mai ales, se ştia că nu vor servi latinizarea deplină a credinţei uniţilor şi a ritului lor.

Părintele Stăniloae apreciază astfel *trăsăturile mari ale caracterului lui Inocenţiu: „În lupta lui – cu iezuiţii –, el urmăreşte eliberarea Bisericii sale, căci ei voiau să o supună, ca pe orice Biserică locală, puterilor şi prin asta puterii centrale a papei. În aceasta şi vede Inocenţiu Micu Klein cauza duşmăniei iezuiţilor împotriva sa: în opoziţia pe care el a făcut-o voinţei lor de a supune Biserica unită din Transilvania".*

Iată chiar cuvintele lui Inocenţiu: *„Ei (iezuiţii) îşi arogă o putere absolută asupra episcopului, pentru că iezuitul nu voieşte să presteze episcopului jurământul datorat şi să-i declare ascultare şi supunere, nici să îngăduie ca episcopul să facă ceva fără consimţământul lui"*. El vede în iezuitul teolog latin o jignire şi o înjosire a sa şi a Bisericii sale.

Personalitate puternică, chiar în captivitate, Inocenţiu Micu nu acceptă instituţia iezuitului – teolog, în umbra căruia el se vedea, ca episcop, cu mâinile legate, controlat, admonestat, captiv. Cu cât cardinalul Albani îl sfătuia mai mult să se pensioneze, cu atât Inocenţiu îşi revendică mai mult independenţa şi drepturile sale episcopale.

La un moment dat, îndrăzneşte ceva care îi va stupefia pe cei din Vatican: *excomunică pe iezuitul Balogh*, teologul episcopiei din Blaj, arătând şi motivele, şi anume faptul că îşi arogă conducerea episcopiei, fără nici un drept. Trimite papei cartea de excomunicare şi îl roagă să nu-l dezlege pe Balogh, ci să comunice hotărârea sa arhiepiscopului de Ezstergom, arhiepiscopului Vienei, episcopului latin de Alba Iulia şi chiar şi împărătesei.

Ce consecinţe a putut avea acest lucru, ne putem uşor imagina. Dar el rămâne pe poziţie. Îşi cuno ştea drepturile canonice şi nu era dispus să renunţe la ele.

Să încheiem prin aceasta capitolul teologului iezuit. Sper că e de ajuns de clar în ce măsură Inocenţiu vedea în el un opresor, unul care nega, şi fura, şi desfiinţa libertatea şi independenţa Bisericii sale.

Dar din acest moment începe un alt episod al luptei sale pentru independenţă, la care nu se aştepta, şi care îl va amărî, peste măsură, până la disperare.

Până acum se credea sprijinit de Biserica sa de acasă. Aceasta îi dădea forţă şi curaj. Numise vicar care să lucreze în absenţa sa pe Petru Pavel Aron, care i se dovedise credincios şi prieten. Îi trimite şi lui actul de excomunicare a teologului iezuit, Balogh. Şi iată surpriza, trădarea şarpelui încălzit la sân: Petru Pavel Aron trece de partea adversarilor săi! Lui Inocenţiu nu-i vine să creadă. Scrie scrisori. Cere publicarea în limba română a excomunicării teologului iezuit, ca să ştie tot poporul din Transilvania de hotărârea sa. Dar Petru Pavel Aron arată totul iezuitului, scrie la Viena, scrie la Roma, acuzându-l pe Inocenţiu. Nunţiul de la Viena cere îndrumări de la *Congregaţia de Propaganda Fide* şi apoi îl sfătuieşte pe Petru Pavel Aron să nu asculte de Inocenţiu. O face printr-o scrisoare din 25 februarie 1747. Îl asigură că papa nu va valida eventuala excomunicare a sa, a lui Petru Pavel Aron, aşa că să nu se teamă.

Inocenţiu continuă să-şi exercite, de la Roma, jurisdicţia asupra Transilvaniei. Îl numeşte pe Aron *„trădător, urmaş al lui Iuda"* şi îi interzice să convoace un sinod fără aprobarea lui, când aude de această intenţie a lui Petru Pavel Aron.

Temeiul poziţiei lui Inocenţiu era vechiul drept canonic oriental, care face din episcop păstorul suprem şi definitiv în episcopia sa, drept păstrat de la Hristos, nefiind atins nici de turci, şi nici de păgâni. El arată că vechile canoane nu-i permit să demisioneze. Cere lui Petru Pavel Aron pocăinţă. Acesta nu ascultă. Şi atunci se produce şi al doilea mare act de îndrăzneală a lui Inocenţiu. La 25 august 1747 anunţă protopopilor săi *depunerea şi excomunicarea* lui Petru Pavel Aron şi numirea lui Nicolae Pop din Balomir, ca vicar. El afirmă că este dreptul lui să-şi numească vicar, sau să-l revoce pe cel vechi. *„Eu sunt episcop grec şi am jurisdicţie proprie"*, scrie el. Fusese avertizat de Caliani, omul cardinalului Lercari, *secretarul Congregaţiei De Propaganda Fide*, să nu-l excomunice sau să-l depună pe Petru Pavel Aron, pentru că papa îl va numi vicar apostolic; dar Inocenţiu nu crede că e drept să asculte.

I se cere din nou să demisioneze. E ameninţat de Viena că episcopul unit de Muncaci îi va prelua jurisdicţia în Transilvania. Răspunde: *„Nu sunt episcop al Austriei, nici al latinilor din Transilvania, deci aceştia nu pot trece peste Biserica mea văduvită de episcopul ei". Şi mai scrie: „Această captivitate romană este o injurie pentru întreaga naţiune română ca şi pentru Ungaria şi pentru dreptul ginţilor"*.

Este emoţionant şi zguduitor cuvântul său şi, mai ales, dramatic prin dilema în care se află, *când îşi afirmă loialitatea faţă de papă, dar şi faţă de Biserica şi neamul său.* El nu găseşte vreo contradicţie între aceste două loialităţi, mai ales că fuseseră contractate prin unirea din 1700 ca atare, iar acum e pus în situaţia de a nu mai înţelege nimic. *„Căci cu ce a păcătuit Biserica mea faţă de Sfântul Scaun, să facă captiv episcopul legitim al acestei Biserici, fără o procedură de drept, să văduvească Biserica mea de păstor şi să o priveze de drepturile sale juste, contrar drepturilor Bisericii Orientale şi a ginţilor, printr-un act nemaiauzit de putere de dominaţie"*. El se plânge mai departe că *„e supus intenţiei de ucidere prin foame"*. Se vede că o ducea destul de greu la Roma şi nu-l ajuta nimeni. Dimpotrivă, se făcea totul ca să dispară!

În cele din urmă, se amestecă şi împărăteasa şi papa, în mod direct. Petru Pavel Aron e numit *vicar apostolic (15 mai 1748)*. Dar această instituţie a vicariatului apostolic era latină şi însemna afirmarea puterii papale într-o Biserică locală, orientală, cu statut special. În virtutea dreptului episcopal oriental, Inocenţiu nu-şi retrage excomunicarea lui Petru Pavel Aron. Dar presiunile devin mari, ultimative şi, la 21 mai 1748, slei de puteri, Inocenţiu cedează. Revocă excomunicarea. E obligat să spună că n-a ştiut că Petru Pavel Aron fusese numit de papă vicar apostolic şi că a acţionat împotriva papei Astfel, bietul om se supune, deşi nutreşte în continuare convingerea că papa nu are dreptul de a exercita în diaceza sa o putere ordinară.

Dar nici după aceasta nu demisionează. Va mai rezista încă trei ani, până la 5 mai 1751 când, torturat prin foame şi presiuni, cu promisiunea unei rente anuale de 1200 de florini acordaţi de împărăteasă, semnează actul de abdicare.

Dar chiar şi după această dată umilinţele, agravate de boală şi singurătate, n-au încetat. A mai avut *„un singur dor"*, acela al românului legat sufleteşte de glia străbună: să se întoarcă acasă. Aşa, despuiat de tot ce avea şi de tot ce era! A scris scrisori umilitoare lui Petru Pavel Aron, devenit episcop, rugându-se să-i îngăduie să se întoarcă. Era trecut de 70 de ani, nu mai era periculos pentru nimeni şi nu purta cu el decât marea, adânca durere de a nu fi putut fi folositor, precum ar fi vrut şi simţit. Dar adversarii se mai temeau încă şi de umbra lui, şi de mormântul lui. Nu li s-a înmuiat inima. Nu i-au îngăduit să se întoarcă. Şi a murit trist, uitat, bolnav, înfrânt, poate chinuit şi de îndoieli, cum remarcă părintele Stăniloae. A murit la 23 septembrie 1768, îngropat de străini, de ruteni care îl şi călugăriseră odinioară. După abdicare, a mai trăit, aşadar, la Roma, într-o lungă agonie, 17 ani.

Autorul *Plângerii Sfintei Mânăstiri a Silvaşului*, un ortodox desigur, îl blestemă pe Petru Pavel Aron, dar e binevoitor cu Inocenţie Micu.

Crezuse în dreptate şi dreptate nu i s-a făcut.

A fost Inocenţiu înfrânt? A fost înfrânt poporul său pentru care s-a luptat? A fost înfrântă Biserica sa pe care şi-a dorit-o independentă, potrivit cu rânduielile canonice străvechi, care i se garantaseră în 1700? În momentul morţii lui, totul a părut a fi înfrângere. Urmele unora dintre înfrângerile de atunci, în timp, s-au vindecat. Altele au fost atât de puternice, încât au perpetuat unele înfrângeri care îl vor fi durând şi acum, rămas nemângâiat în mormântul lui, printre străini.

Petru Pavel Aron, ajuns episcop, a continuat şi el lupta împotriva teologului iezuit. Nu reuşeşte. I se opun şi Viena şi Papa. Abia Grigore Maior va reuşi înlăturarea teologului, dar nu ca bunăvoinţă a Romei sau Vienei. La 21 iulie 1773, ordinul iezuit s-a desfiinţat. Dar ce avusese de făcut, făcuse şi independenţa în sensul voit de Inocenţiu Micu nu s-a mai putut realiza. În cele din urmă, Biserica lui a devenit doar un rit oriental, golit de tot ce voise el să-i păstreze: caracterul oriental, în dreptul canonic, în obiceiuri, în independenţa episcopului şi numirea sa locală.

Să trimitem acum, la împlinirea a 300 de ani de la naşterea sa, o lacrimă pe o petală de trandafir – pe mormântul său, orice şi oricine am fi, căci pentru neamul său şi al nostru a suferit, pentru dreptate a luptat, pentru independenţa Transilvaniei a murit departe de ea, atunci când independenţa ei era gata să se piardă de tot, fiindu-i sufletul supus înstrăinării. N-a luptat degeaba. Urmaşii lui, de ambele confesiuni, i-au reluat crezul. Amintirea lui Inocenţiu Micu, chiar dacă lupta lui ne zguduie şi nedreptăţile la care a fost supus ne revoltă, amintirea lui e tonifiantă, pentru că lupta lui a fost exemplară.

Ştiu că Ioan Calvin, târziu, după ce l-a ars pe Miguel Servet, s-a căit şi a ridicat pe locul arderii lui un obelisc pe care a scris doar un cuvânt: *Erravi!*

Când ne va mângâia sufletele un cuvânt asemănător, pe un monument pe care cei ce l-au nedreptăţit i-l vor ridica undeva, poate în Transilvania unde ar trebui adus, după voia şi dorul său, să se odihnească acasă?

Căci noi aşa credem: că a fost adânc nedreptăţit.

Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului
Crişanei şi Maramureşului

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Tablourile” lui Bacovia

Opinia după care Bacovia ar înfăţişa peisajul înconjurător în manieră fotografică (ori cinematografică), ca şi cum pastelurile lui ar avea calitatea unor instantanee naturiste, survine din lectura textului în aparenţele lui înşelătoare. Poetul scrie, în adevăr, lăsând impresia că aceste tablouri ar fi nişte numiri directe ale celor văzute, dar în realitate el nu fotografiază, ci se proiectează cromatic în text, insinuându-se cu ostentaţie prin linii şi culori personale, derivate din viziunea generală a unui univers în cădere. Culoarea bacoviană emană dintr-o intenţie subiectivă, e un „decor” aşternut peste lumea din jur cu precisă funcţionalitate estetică. Profund spiritualizată, ca şi la expresionişti, culoarea e o „pată” ireală, labilă, evanescentă, în descompunere dinspre alb înspre negru, semn, şi la un pol cromatic şi la celălalt, al anulării de sine. Fugitivă, pur imaginară (tot ca la expresionişti, care pictau cai albaştri), mereu în schimbare şi mereu indeterminabilă, senzaţia cromatică e un aspect provizoriu al obiectului în dezintegrare, dependent/independent de lumea reflectată şi de substanţa în perpetuă modificare a obiectului însuşi. Ca şi sunetul, care îşi accentuează disonanţa, culoarea bacoviană tinde să se închidă în negru compact. Dar înainte de a vorbi despre acest „final”, e de spus că acelaşi obiect sau aceeaşi fiinţă „poartă” de-a lungul existenţei lor culori diferite, succesiv ori simultan. Stropii de ploaie căzând în amurg primesc culori de sineală, de aur, de sânge. Amurgul, celebrul amurg bacovian, nu este exclusiv violet, cum se crede îndeobşte, ci divers colorat: „amurg însângerat”, „amurguri roşii”, „amurgul galben”, „amurgul lasă flăcări” etc.

Această tehnică ţine întrucâtva de arta impresionistă, dar numai în măsura în care senzaţia cromatică a avut un rol în pictura aparţinătoare acestui curent; rolul ei a depăşit domeniul plasticii şi a deschis şi în literatură (începând cu simboliştii) o nouă perspectivă. Preluată de literatura modernă, senzaţia cromatică îndeplineşte, treptat, oarecum un alt rol decât în pictură, ea intră în componenţa unui „limbaj literar”, devine o scriitură legată inextricabil de personalitatea autorului. Obiectele capătă sens prin culorile conferite, altele decât acelea pe care le-ar putea avea eventual în chip natural. O simbolică din ce în ce mai individualizată intră în jocul cromatic, lumea se „recolorează” şi se „decolorează” dintr-un unghi subiectiv. De la simbolism încoace metaforele cromatice ocupă un loc în creştere la toţi scriitorii moderni. În coasociere cu scurgerea timpului şi în corespondenţă cu celelalte senzaţii, culorile literare se polarizează într-un *Gestalt*: „Fiecare scriitor exprimă o lume colorată care-i aparţine şi care în decursul întregii sale vieţi manifestă o mare fixitate, oricare ar fi subiectul adoptat, ceea ce ar putea indica faptul că predominanta unei culori sau a alteia are rădăcini profunde[1]. Georges Matoré constată aversiunea lui Proust faţă de violet, culoare învecinată fonetic şi semantic de cuvintele *viol* şi *violenţă*[2]. Alta este semnificaţia aceleiaşi culori la Claudel, pentru care violetul semnifică starea de penitenţă ori de semi doliu. Se înţelege astfel că în scrisul modern diferitele coduri cromatice consacrate îşi pierd autoritatea, înlocuite de conotaţiile subiective.

Pe de altă parte, autorul zilelor noastre poate împinge această subiectivizare cromatică până la conferirea unei culori unice tuturor obiectelor. Astfel, expansiunea violetului la Bacovia pare a nu cunoaşte margini: oraşul, mulţimea, străbunii, morţii şi viii, roata morii, plopii, zăvoiul, frigul, cimitirul etc. sunt violete, mai exact sunt simţite ca violete. Această unicitate cromatică pusă peste diversitatea lumii declanşează un efect straniu, în loc de a rămâne recognoscibilă, mimetică, imaginea pare a se distanţa de lumea privită şi în acelaşi timp pare a o scruta în esenţa ei, dezvăluindu-i „adevărata” culoare. Pentru a fi văzută nemistificat, lumea trebuie contemplată printr-o culoare unică. În acelaşi timp, tot ce cade în privire poate să fie violet, ca în alte momente să fie alb, galben sau negru. Numai că o astfel de culoare omniprezentă nu mai este pur şi simplu „vizibilă”, obiectivă, e una inventată şi folosită pentru a sugera un nou raport între fiinţa poetică şi lume, de cele mai multe ori fragil şi nesigur, mereu torturant. Culoarea se înfăţişează de fapt ca un succedaneu simbolic al unei drame existenţiale. Lumea văzută în galben sau violet semnifică o suită de unde luminoase în necontenită autonegare. În cazul lui Bacovia, culoarea pare o falie deschisă în prăpastia neantului, în vibraţiile ei pâlpâie întunericul. Pe măsură ce se descompune, culoarea relevă absenţa oricărei culori, noianul de negru. Niciodată cea adevărată, culoarea sub semnul căreia se află un obiect e o fulguraţie trecătoare, căci un dincolo de culoare acţionează ca neîntreruptă negare, în tonuri din ce în ce mai stinse: „A spune despre un lucru că este galben sau violet nu este *decât* un *procedeu* (s.a.) pentru a sugera ce este sub culoarea galbenă şi sub culoarea violet, tentaţia de a fixa o clipă a conştiinţei, jocurile tremurătoare şi momentane ale lanternei magice”[3]. Această instabilitate cromatică, precum şi instabilitatea celorlalte senzaţii, dă un reflex maladiv despre adevărul lucrurilor. Sindromul cromatic persistă în oricare din ipostazele imaginate şi el constituie, de exemplu, una din motivaţiile stării de „greaţă” încercate de Sartre, schimbarea sentimentului de confort şi securitate, cu golul existenţial. În *La Nausée*, citim: „Sunetele, parfumurile, gusturile care treceau rapid pe sub nas, ca nişte iepuri speriaţi scoşi din bârlog, când nu eram prea atenţi, puteam să le luăm drept foarte simple şi liniştitoare, puteam chiar să credem că existau pe lumea aceasta un albastru adevărat, o adevărată mireasmă de migdală sau de violete. Dar de îndată ce îl păstrai o clipă, acest sentiment de confort şi securitate lăsa locul unei profunde indispoziţii. Culorile, delectările, miresmele nu erau niciodată adevărate”[4].

Dominante în universul bacovian sunt albul şi negrul, care de fapt nu sunt considerate culori. Şi totuşi, din combinarea lor rezultă „decorul” îndoliat al scenei universale pe care îşi joacă destinul fragil şi părelnic coloratele feţe ale lucrurilor şi ale fiinţei. Culorile purtate de acestea, ca nişte stări iluzorii contrastante, nu fac decât să intensifice prezenţa decorului funebral. Interpuse între alb şi negru, celelalte culori sunt ca nişte semne „ţipătoare”, ridicole prin încordarea de a rezista la rostogolirea în inexistenţă: „Când priveam lucrurile, mă simţeam foarte departe de ideea că ele ar exista cu adevărat: ele îmi apăreau ca un decor”[5]. Culorile decor „vorbesc” despre ambianţa în care obiectele, fenomenele, omul îşi consumă sfârşitul. Între albul şi negrul bacoviene variaţia decorativă e pe cât de restrânsă pe atât de uniformă în semnificaţie, roşul, rozul, galbenul, palidul, cenuşiul produc acelaşi sens monoton al căderii: „Adu roze pe tine să le pun” (*Cuptor*). „De sânge pare lacul,/ Mai roş ca totdeauna” (*Amurg*), „Amurgul galben m-a-ngălbenit şi m-apasă” (*Scântei galbene*), „cade violetul” (*Poemă în oglindă*), „agonia violetă” (*Idem*) etc. Cromatismul scriiturii se direcţionează spre o singură semnificaţie: crepusculul universal. Cu totul rare sunt abaterile de la această privelişte apocaliptică, intrinsecă materiei. Bachelard afirmă undeva că „nici o metaforă dinamică nu se formează către jos, nici o floare imaginară nu înfloreşte în jos”[6], afirmaţie contrazisă de imaginarul bacovian, dinamizat de un timp confuz, care împinge în jos toate lucrurile: „La un geam într-un pahar,/ O roză galbenă se uită-n jos” (*Nocturnă*). Ca şi în cazul rozei galbene, culoarea stropilor de ploaie, a spirtului care „arde în culori”, a copacilor, a frunzei şi amurgului, culoarea fiinţei umane şi a oraşului, a parcului şi a cimitirului reprezintă nişte metafore dinamice orientate spre cădere. Nu obiectele posedă anumite culori fixe, definitive, ci culorile preiau fugar în posesie obiectul, ca apoi să-l lase să cadă în altă culoare, mai închisă, „mai putredă ca altă dată”. Culorile „vin” şi „pleacă” fără a se mai întoarce vreodată la acelaşi obiect, rămas în cele din urmă frustrat de vreo culoare, pradă negrului. Neaparţinând obiectelor, culoarea are doar rolul de a le însoţi un timp pentru a le numi „vârsta” sau starea lor pe parcursul coborâtor spre neant, ea este semnul şi semnalul, care funcţionează, pentru fiecare obiect, o singură dată. Galbenul sau violetul sunt obişnuit anterioare negrului, în denominaţia unui object, iar negrul are exclusiv un rol cromatic final. Gândirea lirică bacoviană foloseşte culoarea cu rigoare simbolică. A crede că poetul „aplică existenţei acelaşi tratament ca fotoreporterul sau operatorul cinematografic”, că „ia pur şi simplu vederi, însă, fireşte, selectiv şi selecţia e prezidată de un spirit opus celui din practica tradiţională”[7], mi se pare a fi victima unei surprinzătoare simplificări. Şi tot astfel, nu „sărăcia” imaginilor evanescente îl obligă pe Bacovia să repete aceleaşi sintagme cromatice, ci viziunea profundă, conform căreia dacă, pe de o parte, un obiect e luat în stăpânire o singură dată de o culoare, pe de altă parte, nici un obiect nu poate evita „trecerea” în drumul său evanescent, prin culorile manipulate de poet. În devenirea lor, formele existenţei trec prin diferite momente cromatice, de alb, de roz, de roşu, de violet, de cenuşiu, de negru. Poetul „colorează” existenţa, inclusiv poezia sa („poema roză”) ori stările existenţiale („spaimă violetă”), recurgând la un scenariu subtil, care lasă impresia că ar urma crugul anotimpurilor ori desfăşurarea temporală a unor zile, pentru a-şi face astfel verosimilă extraordinara sa disponibilitate picturală. Dar e de mirare că unii critici ajung să creadă că Bacovia a „fotografiat” poema roză, spaima violetă, străbunii violeţi etc. Fiecare metaforă cromatică se susţine prin recurenţa aceleiaşi semnificaţii, indiferent de obiectul pe care îl determină, are deci o deschidere generală. Ea anunţă gradul căderii, stadiul „maladiei” incurabile de care suferă obiectul. De la o culoare la alta culoare, se petrece un „*mai*” adverbial regresiv, totala involuţie spre negru: „mai neagră noaptea pare”. (*Sonet*)

V. FANACHE

NOTE: 1 Georges Matoré, *Apropos du vocabulaire des couleurs*, in „Annales de L'Université du Paris”, 1958, p. 141; 2 *Ibidem*; 3 *Ibidem*, p. 148; 4 Jean Paul Sartre, *Greaţa*, Buc., Minerva, 1981, p. 168; 5 *Ibidem*, p. 164; 6 Gaston Bachelard, *L'Air et les songes*, Paris, José Corti, 1962, p. 107; 7 D. Micu, *Modernismul românesc*, I, Buc., Minerva, 1984, p. 241.

Fragment de poem

deci
lumea ar putea să înceapă
şi de aici
lumea
este făcută
din mii de laturi
dar şi-a ascuns
muchiile într-un cerc
aşa că
lumea
ar putea să se termine
şi de aici
şi iată
încerc să redescopăr
anii cu mii de feţe
de veche boemă nobleţe
modigliani
murillo
ziduri roase de vreme
ciudată anvelopă
a unui secol de aur
venind de dincolo
din timpuri uitate
încă îşi mai plimbă
pe înserate
umbra lavalierei
pe aici
ca pe o emblemă
şi lanţurile groase
de aur cu breloc
mai plimbă
mustăţile gigolo
prin enigmatica
lume interlopă
aşa că
rotaţia pământului
ar putea să înceapă
şi de aici

Suzana DELCIU

Alexandru Ciucurencu - Imagine din Bucureşti, iarna

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

Baudelaire: Limanul speranţelor

EXILUL

Cel de al treilea volum din *Existenţă şi creaţie* de Marin Rădulescu, intitulat *Limanul speranţei – Exilul*, se ocupă de ultimii ani din viaţa lui Baudelaire, după apariţia celei de a doua ediţii din *Les Fleurs du mal* (1862), punerea la punct a jurnalelor sale intime (*Fusées, Mon Coeur mis a nu*), fuga de creditori în Belgia, autoexilul datorat şi incomprehensiunii de care dădeau dovadă compatrioţii săi, alte scrieri ce vor vedea lumina postum (între altele *Sur la Belgique*), boala (cade la Namur într-o biserică, face o hemiplegie şi devine afazic), reîntoarcerea în Franţa, internarea la spitalul din strada Dôme al doctorului Duval unde primeşte vizita lui Sainte Beuve, Banville şi Leconte de Lisle, în fine moartea în braţele mamei sale, la 31 august 1867 şi înmormântarea la 2 septembrie în cimitirul Montparnasse, alături de generalul Aupick, mort cu zece ani în urmă. Părerile lui Baudelaire despre oamenii de litere francezi se văd dintr-o scrisoare a sa către un prieten căruia îi cerea nişte bani cu împrumut: „Ai fost un copil că ai putut merge să-l asculţi pe micul prostănac Deschanel! profesor pentru domnişoare: democrat ce nu crede în minuni şi nu crede decât în bunul simţ, perfect reprezentant al micii literaturi, vulgarizator de lucruri vulgare etc. Şi ai mai fost copil că ai uitat că Franţa are oroare de poezie, de adevărata poezie; că ei nu-i plac decât dezgustătorii, de Beranger sau Masset, că oricine îşi dă silinţa să respecte ortografia trece drept un om fără inimă... În legătură cu sentimentul, cu inima şi alte murdării feminine, aminteşte-ţi de cuvântul adânc al lui Leconte de Lisle: „Toţi elegiacii sunt nişte carnali... Exceptând pe Chateaubriand, Balzac, Stendhal, Mérimée, de Vigny, Flaubert, Banville, Gautier, Leconte de Lisle, întreaga drojdie modernă mă îngrozeşte. Academicienii tăi, oroare. Virtutea, oroare. Viciul, oroare. Stilul curgător, oroare. Progresul, oroare. Să nu-mi vorbeşti vreodată de flecari".

Însemnări din *Mon coeur mis a nu*: „Moral, ca şi fizic, am avut mereu senzaţia abisului, nu numai abisul somnului, ci şi abisul faptei, al reveriei, al amintirii, al dorinţei, al regretului, al remuşcării, al frumosului, al numărului etc. Mi-am cultivat isteria cu desfătare şi spaimă. Acum, am ameţeli întruna, iar astăzi, 23 ianuarie 1862, am primit un ciudat avertisment, am simţit trecând peste mine vântul aripei imbecilităţii. „Bolnav, nu va mai putea să rostească decât două silabe fără înţeles despărţite sau unite: cre – nom sau cenom ori: „Non, non, cremnom, nomn!"

În continuare volumul al treilea se ocupă de Corespondenţa lui Baudelaire, ecoul operei sale în Franţa, în lume şi în România, un capitol final fiind al unei ample cronologii consemnând existenţa şi creaţia lui Baudelaire în contextul vieţii culturale şi politice mondiale din 1711, când s-a născut bunicul său Blaude Baudelaire, până la apariţia cărţii de faţă, la 125 de ani de la moartea poetului (în total 74 de ani). Antologia, prezentă şi în acest volum, conţine 66 de pagini din jurnale şi corespondenţă. Bibliografia operei baudelairiene (poezie, proză, eseuri, studii, traduceri, numără 348 de titluri la care se adaugă scrisorile apărute în ediţii originale, ediţii ulterioare importante, ediţii cristice, diverse şi ontologii. Bibliografia exegezei baudelairiene înregistrează întâi bibliografiile antecedente, cărţile de iniţiere, biografiile de ansamblu şi de detaliu, articole prezentate pe ani (1845–1870, 1871–1900, 1901–1910, 1911–1920. 1921–1930, 1931–1940, 1941–1950–1951–1960, 1961–1970, 1971–1982). Exegeza sporeşte din al şaselea deceniu al secolului nostru, după război. Numărul contribuţiilor se ridică la 1247. O secţiune complementară bibliografică numără şi ea 710 titluri, iar iconografia Baudelaire (documente în legătură cu viaţa, fotografii, autoportrete, portrete executate de artişti plastici, prietenele şi prietenii lui Baudelaire, maeştri admiraţi de el, Parisul lui Baudelaire, manuscrise, facsimile din corespondenţă, ilustraţii de la operă etc.) în mare parte reprodusă în cele trei volume ale cărţii se ridică la 730 de piese.

Un studiu important în acest al treilea volum al lui Marin Rădulescu este cel intitulat *Baudelaire în România* cu o bibliografie însumând 1218 titluri din care 1082 sunt traduceri din Baudelaire în periodice şi în volume şi 136 articole de exegeză. Primii cunoscători sunt junimiştii în frunte cu Titu Maiorescu care se informează prin el despre Poe şi filosofia compoziţiei din Corbul. Traduce din el, Vasile Pogor, poeziile *Ţiganii călători* (Bohémiens en voyage) şi *Don Juan în infern* (Don Juan en Enfer), dar avea cunoştinţă de el şi Eminescu, cum se vede din postumele sale *Dezgust* (1876), *Când te-am văzut Verena* (1876), *Les Metamorphose du Vampire*, subliniind însă aceeaşi optică a trecerii de la material la spiritual, de la fenomenal la esenţial, fapt negat de critica mai veche nu mai puţin de prietenul lui Eminescu, născut în acelaşi an cu el şi care făcuse studii de limba germană, Vasile Dumitrescu-Păun, autor în 1896 al cărţii *Ficţiune, imaginar şi comparalism*. Antibaudelairieni, sub înrâurirea lui Max Nordau, erau către sfârşitul secolului mai ales criticii care vorbeau de bine despre Eminescu, precum Gherea şi Raicu Ionescu-Rion, voind să-l absolve de ceea ce ei numeau decadentism. Baudelaire stă însă prin ideea de corespondenţe (sinestezie) la baza şcolii simboliste de care, nu fără a cunoaşte pe Baudelaire vorbesc (măcar de audiţia colorată), Alexandru Macedonski şi toţi elevii săi, fiecare cu profil distinct, Dimitrie Anghel, Ion Minulescu, Bacovia şi mulţi alţii, până la primul război mondial. Poetul francez e popularizat pe numele său, de Victor Eftimiu şi D. Karnabatt în 1910, I. Minulescu şi G. Ibrăileanu în 1912, într-un foarte comprehensiv articol din *Viaţa Românească*, nr. 12 („Senzaţiile lui Baudelaire sunt puternice şi precise, de aici forma sa impecabilă. Ele sunt nemaisimţite de alt poet, de aici originalitatea sa"). Impunerea lui Baudelaire, capital în Franţa, ca şi la noi, are loc mai târziu cam din 1918, când începe să apară la N.R.F. o ediţie de *Opere complete* în 13 volume, urmată din 1922 de alta, în 19 volume. S-a scris mult la noi, între cele două războaie, despre Baudelaire, bineînţeles puţine articole care să demonstreze vitalitatea poeziei sale sau vreo latură ce nu fusese suficient comentată înainte. Contribuţia de seamă rămâne aceea a unor poeţi (N. Davidescu, Ion Pillat) şi mai ales a criticilor începând cu E. Lovinescu şi continuând cu Perrpessicius, Paul Zarifopol, G. Călinescu, Şerban Cioculescu şi Vladimir Streinu. S-a explicat prin estetica baudelairiană, a recuperării frumosului din urât, arta lui Tudor Arghezi, autor al volumului cu titlu baudelairian *Flori de mucigai*. Arghezi îşi manifestă aderenţa sa la poezia lui Baudelaire traducând nouă piese din *Les Fleurs du mal: A lecter* (Cititorului meu), *Benediction* (Binecuvântare), *L'Albatros, Elevation* (Pornire-n sus) *Corespondances* (Răspunsuri), *J'aime le souvenir de ces epoques nues* (Mi-amintesc timpul), *La Muse malade* (Muza bolnavă), *L'Ennemi* (Duşmanul), *Un charogne* (O mortăciune). Cel mai bun traducător din poezia lui Baudelaire este indiscutabil Al. Philippide. A publicat întâi o culegere de 35 de poezii din *Les Fleurs du mal* în 1934, reluată identic în 1946, sporită în 1937 la44 de piese şi în 1965 la 49 de piese (*Baudelaire, Versuri*, în colecţia „Cele mai frumoase poezii"). Un volum aparte cu *Poezii* din Baudelaire a publicat Ion Pillat în 1937.

Desigur traducerile de poezii sunt bune când autorul lor e însuşi poet şi nu orice fel de poet, ci un poet de primă mărime ca Ion Barbu care n-a tradus însă decât *L'Ideal* sub titlul *Izvodul*. O singură poezie *Remonds posthume* (Când vei dormi de veci) tradusă de G. Călinescu, traduceri onorabile au făcut şi alţii, de mai mică înzestrare, ca şi mulţi simpli versificatori, unii fără volume proprii, circa 120. Pe toţi îi cuprinde masiva culegere bilingvă de peste 1500 de pagini întocmită în 1968 de Geo Dumitrescu la *Editura* (de atunci) *pentru literatură*. Cele mai bune traduceri sunt selectate în corpul principal, variantele figurând la *Addenda*. N-au tradus din Baudelaire Blaga, Bacovia, Geo Dumitrescu însuşi, Leonid Dimov, Nichita Stănescu, Marin Sorescu.

Alexandru Ciucurencu - Portretul lui George Călinescu

Horia BĂDESCU

LIED

Zile de iarnă
cu degetul pe trăgaci.
Fără lucruri,
fără văzduh,
fără oameni!
De gheață mâinile clipei,
de gheață degetele tale
de pe care atârnă
bucăți de sârmă ghimpată;
de gheață rănile din palmele Lui.
Ai putea vedea sângele păsării
sacrificate în buncherele
zăpezii.
Ai putea să-ți auzi sămânța
migrând.
spre nisipurile inexistenței.
Un val de teroare
îți biciuie viscerele;
saliva sărată a orbilor
se scurge pe obrazul
zilei de mâine.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

INTOLERANŢĂ

Nu numai climatul politic, ci şi cel al vieţii literare este marcat, în această fază de tranziţie pe care o traversează societatea românească de azi, de intoleranţă, ca formă de manifestare exclusivistă a personalităţii, orgoliilor, patimilor sau, mai elegant spus, a spiritului de confruntare, caracteristic, în bună măsură, temperamentului artistic.

În chip surprinzător, poate, pentru un *outsider*, această accentuată intoleranţă nu este un fenomen sesizabil doar după decembrie 1989. Libertatea cuvântului, garantată constituţional şi exersată, acum, cu infinită voluptate de către mai noii sau mai vechii mânuitori ai condeiului jurnalistic, nu a făcut decât să sublinieze, să amplifice şi să nuanţeze (în sensul diversificării şi, nicidecum, în acela al atenuării) un conflict mai vechi şi, consecutiv, manifestările intoleranţei. Totodată, eventuala aderare a scriitorului, a omului de litere, în general, la unul dintre partidele politice aflate de o parte sau de alta a „baricadei" (în opoziţie sau la putere) atrage după sine, în mod automat, dinspre cealaltă parte, calificări dintre cele mai puţin agreabile. Mai mult chiar, neînscrierea în disputa politică a momentului, refuzul declarat al acestei tentaţii şi afişata menţinere în domeniul literarului provoacă aceeaşi iritare agresivă în tabăra politicienilor de, ca să zic aşa, extracţie literară, convinşi că neimplicarea, în vremuri de restrişte, este sinonimă laşităţii. Să mai adaug faptul că dificultăţile de ordin economic cu care se confruntă acum România postrevoluţionară reverberează puternic în domeniul culturii, determinând, şi în spaţiul vieţii literare, alianţe, divorţuri, confruntări, pe criteriul supravieţuirii, ceea ce nu face altceva decât să radicalizeze opinii, să tulbure unori, să agraveze, deci, climatul de intoleranţă deja instalat.

Aşadar, etapa de tranziţie a României spre economia de piaţă conţine, din nefericire, elemente stimulative, care amplifică, în lumea literară, starea conflictuală, cu cauze, spuneam mai devreme, anterioare lui decembrie 1989. Cu mult anterioare...

După încheierea celui de-al doilea război mondial, România, a cărei substanţială contribuţie la victoria aliaţilor este „recompensată" cu binefacerile comunismului de import, parcurge aproape două decenii infernale. Este vremea puşcăriilor politice, a colectivizării forţate a agriculturii, după model sovietic, a epurărilor, a denunţurilor. În numele luptei de clasă este distrusă, cu program, elita intelectualităţii româneşti, sunt falsificate tradiţiile, Komintern-ul taie şi spânzură într-o ţară lăsată cu cinism în sfera de influenţă a imperiului sovietic. Tabloul acelor decenii este mult mai complex şi rămâne datoria istoricului de azi să refacă adevărul despre ceea ce se poate numi comunismul sălbatic.

În spaţiul literaturii, consecinţele terorii instaurate de regimul comunist sunt la fel de grave. Marii creatori interbelici, cei încă în viaţă, sunt izolaţi, marginalizaţi sau, în cel mai bun caz, siliţi la compromisul cu puterea, pentru a supravieţui într-o lume în care scara valorilor este răsturnată. Primează, acum, discursul agitatoric, cronica rimată a „marilor victorii", odele înălţate „marelui prieten de la Răsărit", însăilările în proză ilustrând „lupta dintre vechi şi nou" şi celebrând, bineînţeles, triumful noului. Evident, toate aceste surogate de literatură sunt lipsite de orice valoare artistică, iar excepţiile, extrem de rare, nu fac decât să confirme, ca de obicei, regula. Se înfiinţează Uniunea Scriitorilor, a cărei structură organizatorică urmează, în detaliu, modelul sovietic şi în care poziţiile cheie sunt obţinute pe criterii exclusiv politice. Scriitorii neînregimentaţi ideologic sau chiar doar suspectaţi de a fi aşa nu au drept de semnătură, nu pot publica cărţi, cenzura acţionează ireproşabil.

În 1965, vine la putere Ceauşescu. Poziţia acestuia faţă de invazia trupelor Tratatului de la Varşovia (minus România), în 1968, în Cehoslovacia, atrage simpatia şi sprijinul Occidentului, exploatate perfect de viitorul dictator până către sfârşitul domniei sale.

În plan literar şi, în general, în plan cultural, primii cinsprezece ani ai ceea ce a început să fie numit apoi „Epoca de aur", „Epoca Ceauşescu" şi alte asemenea enormităţi, generate de escaladarea neruşinată a cultului personalităţii, au fost, prin comparaţie cu perioada anterioară, benefici. Se reface, acum, contactul cu marile valori ale culturii româneşti interbelice, se reeditează, chiar dacă numai selectiv ori cu scop propagandistic, opera unor mari scriitori, până atunci ţinuţi la index, sunt iniţiate proiecte culturale de anvergură. O nouă generaţie de scriitori, deosebit de talentaţi, iese la rampă şi îşi spune cu glas tare cuvântul. Încep să se contureze, în mişcarea literară a momentului, două tendinţe, care vor deveni, nu după mult timp, direcţii exclusiviste. Una dintre acestea se configurează în jurul revistei „România literară" şi pledează, în esenţă, nu atât printr-un program explicit, cât prin tipul de acţiune şi de susţinere, pentru sincronizarea cu literatura Occidentului, pentru experimentalism şi acordă întâietate în judecata de valoare virtuţilor stilistice. Gruparea – s-o numim aşa – de la „România literară" controlează conducerea Uniunii Scriitorilor şi, totodată, majoritatea revistelor literare din ţară. Poziţia ei – nu fac judecăţi de valoare, ci doar descriu o stare de lucruri – este susţinută în emisiunile literare de la Televiziune (câte mai rămăseseră) şi de cele asemenea ale postului de radio „Europa liberă".

Cealaltă tendinţă, cu un program ceva mai explicit, este ilustrată de – s-o numim aşa – gruparea din jurul revistei „Luceafărul", care pledează – după părerea mea – în favoarea unei evoluţii organice a literaturii române, în sensul că modelele de urmat s-ar afla, în primul rând, în interiorul acestei literaturi şi nu în afara ei. Tradiţionalistă – e, trebuie să spun din nou, doar un punct de vedere, care nu le exclude pe celelalte posibile – şi naţionalistă, gruparea „Luceafărul" acordă întâietate în judecata critică de valoare conţinutului, priveşte cu relativă suspiciune experimentul împrumutat şi susţine ideea existenţei unor priorităţi româneşti în domeniul literaturii şi al culturii, importante chiar dacă, din varii motive, acestea n-au beneficiat de forţa de iradiere meritată.

Confruntarea între „programele" celor două grupări, conţinând polemici dintre cele mai interesante şi pasionante, cu atât mai captivante cu cât ele se produceau într-un climat socio-politic inert, atâta vreme cât se menţinea în spaţiul literarului, nu avea, în sine, nimic deplasat, genul acesta de dispută nefiind deloc singular în istoria literaturii universale. Dimpotrivă, ceea ce se petrecea, din acest punct de vedere, în viaţa literară românească a deceniului nouă era chiar normalitatea, bizară, desigur, într-un sistem politic care încetase, de o bună bucată de vreme, să mai aibă acest atribut.

Din nefericire, însă, naţionalismul demagogic, practicat şi clamat de Ceauşescu, megalomania sa, degradarea tot mai accentuată a condiţiilor minime de existenţă, izolarea, la fel de accelerată, a României de către comunitatea internaţională, toate acestea şi-au pus amprenta şi asupra confruntării dintre cele două orientări literare. Poziţiile au devenit tot mai rigide şi exclusiviste, astfel încât, în 1989, tradiţionalismul şi naţionalismul „Luceafărului" devenise, pentru gruparea adversă (sic!), sinonim cu a face jocul puterii totalitare, în timp ce cosmopolitismul „României literare" însemna, pentru ceilalţi, lipsă de patriotism. În plus, dezbinarea obştii scriitoriceşti a fost stimulată de conducerea partidului unic, evident interesată în anihilarea pe această cale a unei forţe care ar fi putut să însemne mult pentru trezirea demnităţii naţionale.

Dezolant este faptul că, şi după decembrie 1989, vrajba din sânul obştei scriitoriceşti n-a scăzut deloc în intensitate. Se plătesc, din ambele părţi, poliţe vechi, se montează campanii de presă, se produc vehemente acuzaţii, de cele mai multe ori neîntemeiate sau, oricum, disproporţionate faţă de eventuala vinovăţie. Şi asta acum, când, aşa cum scria Mihai Eminescu, în 1882: „Situaţia ţării devine astfel din zi în zi mai gravă, mai întristătoare, rădăcinile răului devin mai adânci, criza este de natură a preocupa oamenii bine cugetători. Ar fi vremea ca toate puterile vii ale ţărei să se unească strâns pentru a aviza serios la mijloacele de-a preveni pericolele iminente cari ameninţă starea socială, economică şi politică a acestei ţări, încredinţate unei exploatări din cele mai lipsite de pudoare."

Valentin F. MIHĂESCU

Alexandru Ciucurencu - Lângă gară

CHEMAREA AMINTIRII

În seara marii nopţi a Revelionului, Televiziunea Română ne-a făcut cadou o emisiune (realizator, d-na Elisabeta Mondanos) de ...zile mari. Cinstindu-şi cei 36 ani trecuţi de când a început să emită, T.V.R. şi-a deschis cămara cu umbre a filmotecii, îmbiindu-ne să ne rătăcim în tainiţele sufleteşti ale amintirilor.

Au revenit, astfel, cât scânteierea unei clipe, în casele noastre chipurile şi vocile unor mari personalităţi ale culturii, ştiinţei, artei noastre, nume care au umplut bibliotecile cu operele lor, au înnobilat enciclopediile şi au făcut mai strălucitor nimbul neamului.

„Se sparie gândul" şi creionul păşeşte cotropit de sfiiciune numai la simpla scriere a unor astfel de nume pe această pagină: Ralea, Călinescu, Vianu, Arghezi, Sadoveanu, Jalea, Onicescu, Moisil, Frunzetti, Comarnescu, Condurachi, Daicoviciu, Coandă, Preda, Ivaşcu şi câţi mulţi alţii, trecuţi în tărâmul umbrelor, după ce, în această lume, au ridicat cetăţi ale gândului.

Chiar atât de repede să fi venit uitarea, mă întrebam, privind perindarea acestor mari chipuri pe apa de sticlă a ecranului T.V.? Chiar atât de negru să fi fost timpul lor (şi-al nostru) încât, după cum pretind acum unii, ar trebui să ne dezicem de ei? Să le trecem amintirea prin maşina de tocat destine?

Privindu-i, ceva, ca o frunză pornită spre plutirea care o va preschimba în cenuşă, unduia în mine: chemarea amintirii. Şi am lăsat-o să mă învăluie cu tot giulgiul ei urzit din clipele atâtor zile şi ani, cât am avut privilegiul de a fi contemporan acestor mari umbre de acum.

Privindu-i, a revenit în mine, într-o străfulgerare de nori risipiţi, bucuria de a fi iarăşi învăţăcel, de a mă lăsa iarăşi înfiorat de emoţia febrilităţii cu care, odinioară, le căutam semnăturile în paginile de ziar, le ascultam vocile la radio sau le veneam în preajmă prin ochiul magic al televizorului.

Înainte de a ne dezice de ei sau de a-i judeca inchizitorial pentru faptul că...„au colaborat", eu cred că trebuie să-i ascultăm din nou. Să-i recitim. Să venim noi, din nou, spre ei.

Şi, de ce nu, să îndemnăm televiziunea să-şi deschidă arhivele de chipuri şi vorbe şi să ne îmbie la noi şi noi reîntâlniri sau întâlniri, pentru cei mai tineri dintre telespectatori, cu cei care nu mai sunt. Şi să-i lase să ne mai vorbească. Şi să ne lase să-i mai privim.

E încă loc mult pentru ei, în casele şi sufletele noastre.

Ioan LĂCUSTĂ

Daniel Defoe i-ar fi numit „Vineri"

Cu mai bine de un deceniu în urmă, am văzut în săptămânalul german *Der Spiegel* o caricatură de tot hazul. Subiectul ei era „Libertatea presei" şi cuprindea, în două desene cvasiidentice, câte un birou cu maşină de scris, iar la oarecare distanţă, lipiţi de perete, cu braţele depărtate şi prinse în cătuşe, doi jurnalişti. Unul, se înţelege, din lumea liberă, celălalt din lagărul, pe atunci, socialist. Singurul detaliu deosebitor consta în „amănuntul" că, în timp ce slujitorul presei socialiste suferea prometeic ţintuit în cătuşe, ziaristul capitalist din caricatura cu pricina întinsese un picior până în dreptul clapelor maşinii de scris, reuşind astfel să-şi transmită mesajul. Nu mă pot opri să nu observ, într-o paranteză derizorie la cele spuse, că acum, când cel puţin în domeniul presei suntem întru totul liberi, mulţi se folosesc din plin de picioarele lor la masa de scris.

Caricatura, cât de reuşită puteţi singuri hotărî, îmi ieşise de mult din minte şi dusă ar fi fost dacă nu mi-ar fi căzut sub ochi un *Manual pentru ziariştii din Europa Centrală şi de Est* (sic!), realizat de World Press Freedom Committee, A.Z.R. şi Fundaţia Soros pentru o societate deschisă în România, în atribuţiile acesteia din urmă stând de asemenea sarcinile de tehnoredactare şi editare. Iată cazul mai puţin întâlnit al unui manual destinat ziariştilor care conţine, în titlu, instrucţiunile de folosire, delimitând din orizonturile teoretice ale domeniului un spaţiu geografic. Din această lipsă de proprietate a termenilor se naşte o discuţie de principiu. Îşi modifică oare ziaristica elementele de „gravitaţie" în funcţie de geografia Terrei? Au genurile jurnalistice (informaţia, interviul, articolul, reportajul ş.a.m.d.) alte „reguli" vis-à-vis de geopolitică? E bine ştiut că Europa Centrală şi de Est a fost multă vreme o vale a plângerii, dar, oricât de pluviometrică ar fi fost situaţia, aceasta nu poate înlătura nedumerirea din titlu, pentru că ziaristica a devenit de mult un domeniu definit riguros, înmănuncherea cunoştinţelor despre teoria şi practica presei făcându-se cu aportul unor elemente de ştiinţă, prin reguli şi recomandări exacte. Oricât de mult ar fi putut influenţa propaganda comunistă unele dintre problemele de stil, care au dat naştere celebrului „limbaj de lemn", sau ar fi acţionat asupra atitudinii ziaristice (faptul însemnând cu totul altceva, ce ţine de om şi nu de structura disciplinei), imixtiunea respectivă nu putea altera în asemenea măsură componentele stabile ce constituie eşafodajul teoretic al celei de-a patra puteri în stat, încât să fie invocată, citez din prefaţă, nevoia de a învăţa o „ziaristică normală". Mai degrabă aş afirma că ne aflăm în faţa unei sintagme la modă, deoarece cuvântul „normalitate" e folosit de-a dreptul voluptos de către posesorii opiniilor, dacă nu diametral opuse, oricum în confruntare. Şi, iarăşi, nu pot da vina pe ziaristică, fiindcă ar însemna să ignor prezenţa vechilor ziarişti în noua democraţie: unii dintre mandarinii presei actuale sunt fostele portocale mecanice ale celei de ieri, iertată fie-mi alunecarea spre jocul întâmplător al semnificaţiilor.

Regret că din cauza unui titlu ce mi se pare nepotrivit şi chiar jignitor (traducătorii n-au nici o vină, căci aşa sună în original), deci a unei discuţii de principiu, semnalez doar la urmă că, prin conţinut, volumul la care am făcut referire, poate fi considerat un util „basic" pentru tinerii jurnalişti. De pretutindeni, chiar din America „de la care depandă care va să zică".

Lucian CHIŞU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Platon PARDĂU

COMERȚ CU OAMENI

O fostă măcelărie, încă mirosea a sânge uscat, pereții păstrau împroșcăturile substanței vitale ale viețuitoarelor jertfite. Nici nu era un loc plăcut să mori, un abator, o cameră unde te așteaptă măcelarul cu ciocanul cel greu ca să te izbească în frunte, străbuna formă de anesteziere... Eu am nevoie, am nevoie, comenta Bădilă, îmbătrânit și el acum, giumbușlucurile vieții de artist, protestatarul continuu nu-i folosiseră la nimic, barba se răsculase către mizerie, bărbile lui Troțki și Urițki, nu bărboiul pașnic al lui Marx care produsese catastrofa, nici măcar a lui Engels, bogătașul cuprins de plictis, cheltuindu-și averile pe utopii care să schimbe veacul... Se jigărise Bădilă, însă continua să aibă fibră tare: de sub creionul lui (cu pastă, un *Pic* alunecos) zburau nume și prenume, se compuneau identități, se trasau geografiile Africilor de vis și aventură... Măcar ți-a scris cineva dacă a ajuns acolo? surâdea Cicero, căutând vasul de făcut cafea, o oală rusească funcționând cu electricitate, obiect bizar și nepotrivit cu restul care se voia occidental, ba, în tavan, încremenise și un ventilator... Iubite tată, se oprea din scris Bădilă, și Cicero înțelegea ce era de înțeles... Dar te asigur, continua ginerele lui, îți jur pe ce am mai sfânt (Cicero: Ce mai avea el sfânt? Acea nevoie de ceva sfânt?) că orice misivă din partea acestor fii ai norocului, o voi afișa în chenar de aur în mijlocul vitrinei. Cu fotografie cu tot! Nu se poate ca vreunul dintre ei să nu găsească diamantul de la Kimberley!

Glumea, era un fel de a vorbi despre ruleta norocului în care își jucau existența acești până mai ieri studenți, sau chiar îi aștepta munca într-o mină de diamante...? Totul, confuz? O viață de aparență. Datoria lui Bădilă era, probabil, să-i înregistreze, expedieze; în rest: datoria lui Dumnezeu de a-i trimite într-o țară a făgăduinței. Bădilă – nu putea fi și Bădilă și Moise în același timp.

Discutau despre Garabegea. Bătrânul meu părinte, ăsta a venit să vadă de aproape cum arată un animal ca tine, era opinia lui Bădilă. Un super. Un hiper. Un fost. El știe că tu ai fost un fost, ceea ce el nu va fi niciodată. Cel mult – asta i s-a întâmplat cam de multișor – a fost și va fi un tip cu bani, un rechinaș, o jigodie care te cumpără la kilogram. Poți fi vândut la kilogram, bătrâne? schimba tonul Bădilă și, către rând, comanda, altul, nu pierdeți timpul, Africa are și ea limitele ei, nu e un sac fără fund, în general, norocul nu e un sac fără fund cum cred unii, proștii, de exemplu, n-ați văzut cum a ieșit cu revoluția de la televiziune?!

Cleo continua să păstreze tăcere asupra sensului relațiilor care trebuiau întreținute cu oameni precum soții Garabegea care mai aveau și-un copil bâlbâit. Știi ce e acest bâlbâit? se amuza Bădilă. Acest Demostene care, jur, n-a auzit de Demostene, n-a umblat cu pietricele în gură. Stentor! Ceea ce în zilele noastre înseamnă crainic de televiziune. Mare maestru al emisiunilor politice, ștab la luatul interviurilor șefilor de partide politice, ha, ha... Nu, lui Bădilă nici nu-i trecea prin minte să mai scrie. Ce să scrii? întreba moale. Amorurile proaspătului proprietar al firmei Balcanica Belgrad cu propietăreasa societății pe acțiuni Adelaida Rediviva? Puahhh! Nici să te culci cu asemenea personaje, în cazul în care sunt acceptabile și, evident, de sex feminin!

Și, totuși, trebuia găsită o soluție. Fabiola preferase șantierul, clasa muncitoare. Pierdea periodic sarcinile și se întorcea la întreprinderea de astupat canale rebele și tencuit ziduri concave. Nu vrei să facem o societate? îi propunea Bădilă. Fiica își moștenea tatăl. Îi surâdea lent, galeș, poate îl mai iubea, deși, treptat, se instala placiditatea, și asta la ceva peste treizeci de ani. Nu, nu, zicea, și nici de aici nu voia să se mute, acum când se putea pune mâna pe o casă deținută de vreunul dintre foștii potentați. În pat reușea să fie dulce, Bădilă nu făcea nici un secret din situația așternutului lor. O, dacă am reuși să procreăm! Dar taina procreației nu se dezlega... Cleo le putea face rost de o casă, dacă voiau. Poate această viață colectivă, colhozul autoconsimțit avea un efect negativ asupra genelor și ovarelor. Tot ce-i posibil, tot ce-i posibil, o aproba Bădilă pe superba lui soacră și o mușca de o ureche, gest de dog, lingere, suflare în trompa auditivă, mare parșiv... Serios, insista Cleo, intrând la idei cu dilatarea timpului de sterilitate al Fabiolei. Acest dezaxat parșiv, cu toată Africa lui, ar putea s-o lase pe motive că nu-i face copii. O criză sentimentală. O criză de senectute precoce, o criză de singurătate sau, la un artist ca Bădilă, conștientizarea faptului că nu a reușit să lase nimic în urmă și, măcar atât: carne din carnea lui, sânge din sângele lui! Prostii. Bădilă livra carne de om în Africa de Sud și începuse a câștiga binișor. Astfel se rezolvă și dilema (pentru Cicero, fiindcă Cleo nu părea bântuită de asemenea interogații) vizitei lui Garabegea.

Marele, asul voia să se lipească de afacerea lui Bădilă, să o facă societate pe acțiuni, să vândă acțiunile: investiție mică, profit mare, telefonase Garabegea dorind parcă să repare sfârșitul acelei mese în patru, în care, de fapt, tatonase părinții, ca să ajungă la fii. Garabegea putea procura materie primă, carne de tun, existau posibilități să se ajungă la întreaga Africă, ba chiar forțe pentru Legiunea străină. Cine? scuipase Bădilă, așteptând răspunsul faxului, care nu mai venea, dovadă de activitate intensă și creștere necontenită a celor ce voiau să riște, riscaseră. Foști pușcăriași, făcuse slab Cicero și scuipase și el printre dinți, obosit, plictisit, cu un sentiment că fluviul de noroi l-a cuprins, degeaba dă din brațe, înoată voiniceasca, face crawl, se duce la fund. Nu, Bădilă nu-l voia pe mastodont, își putea procura singur carne de tun, în plus – și se întoarse către Cicero – acești puștani, mirosind încă a teorema lui Pitagora și a teoriile lui Max Plank, speră într-o Africă mirifică, într-o țară a făgăduinței. Îți închipui, iubitul meu tată de-al doilea, care ești ca și cum ai fi primul, ba mai mult, mai mult! că strămoșii noștri ai tuturor, acei semiți despre care de fapt nu știm nimic, ar fi rămas în istorie fără sentimentul că într-o zi sau într-o noapte, vor da peste o țară a Paradisului, peste raiul pierdut? Vezi tu, la începutul istoriei se află raiul pierdut, iar la final – finalul pe care-l trăim cu toții – tot raiul pierdut se află: utopiile, comunitarismele, comunismele, creștinismele! Că din asta nu iese nimic, că, până la urmă, învinge neguțătorul cinic de carne vie, asta-i altceva. Dar lasă-mi iluzia! Lasă-mă să cred că le ofer un dram de fericire. Desigur, îi vor măcina bolile, vor pieri în mine, vor cădea în luptele dintre triburi, vor decădea, se vor alcooliza, îi vor roade bolile venerice... Dar lasă-mi iluzia! Garabegea nu-și face nici o iluzie. El are marfă de vândut, eu trebuie să fiu cumpărătorul, după noi, potopul... Ascultă Bădilă, nu cumva s-a ratat în tine un monah? Coada se scurta. Sosise un maxi-taxi galben, marfă de import, dar vuietele și răcnetele arătau că aici continua să fie Orientul cel cu din toatele prea puține, condamnat perpetuu la expansiune spre sud, drumul fiind, în realitate (credea Bădilă) unul Drang nach West, nu Drang nach Osten, spațiul vital, mereu acel apus... mirific și, totodată, jalnic de artificial, punct de vedere neîmpărtășit de Cicero, abulic dar realist, cunoștea apusul *de visu*, trăise în marele lui orașe, îi răscolise bibliotecile, se înfundase în Vatican pe urmele lui Michelangelo, dar și la Milano, unde trudise acel fantast numit Leonardo, mort în exil, deci aveau și ei nebunii lor...

... Nu, bătrâne tată, n-aș fi vrut să fiu popă, reluă Bădilă, după ce trase grătarul de fier care-i proteja cele câteva pliante gălbejite în rebegita vitrină, un decor cu negri gălbui, ca și cum țara aceea din sud era una a bolnavilor de hepatită. Știi tu ce înseamnă un popă? Nu, nu, departe de mine, ridică mâna, dar o lăsă grabnic pe comicul vas rusesc de făcut cafea. Îți aduci aminte, bătrânul ăla din „Frații Karamazov" – ți-am spus că murim de atâta cultură, noi, ăștia, răsăritenii, noi ăștia, fantasmagoricii, iluzionații, cu obști și ocine... Ce era cu acel călugăr mâncător de gulii, după opinia unuia dintre cei prezenți la cearta prilejuită de vizita la mănăstire? Nu știu care, Ivan, bătrânul Karamazov sau un colateral, mă lasă memoria, deși înghit tone de „Piracetam" și „Piramem" și „Nootropil". Era un... caraghios... Angajarea în slujba oricărei cauze te face cumva caraghios, tată drag... Știi, recunosc că sunt un blasfemiator, însă am uneori și vaga impresie că și Isus Cristos era caraghios... Ce e asta să te lași crucificat pentru niște tâmpiți? Sau, păstrând proporțiile, cum să te închizi la mănăstire ca să te rogi pentru iertarea păcatelor unor imbecili? De fapt suntem ca... evreul convertit mort la mănăstire, cel cu maxilarul prins cu un cerc de fier! Filosoful! Sunt pline librăriile de cărțile lui. Și e undeva mănăstirea în ele? A vindecat vreo boală cu jurnalele lui de monah după ce a fost pușcăriaș pe nedrept? Poate s-a vindecat pe el, clătină din cap Cicero și acceptă cafeaua care, părere împărtășită de Bădilă, era o poșircă, ba și insalubră, nu puteai avea încredere în apa de la robinet; neagră! S-a baricadat în sufletul lui, a lăsat sufletul să vorbească în liniște, s-a apărat de... Te gândești că altfel ar fi devenit un politician marxist! râse inginerul. A și devenit, se strâmbă Bădilă la oala rusească, apoi o răsturnă în chiuvetă. Asta a făcut și el: a răsturnat totul în chiuvetă, a lăsat credințele cele de mântuirea sufletului să se ducă la canal și când a fost să iasă în arenă, a ieșit, tot marxist, tot de stânga. Ăsta sfânt? Ăsta popă? Îți amintești afacerea de la Grădiștea? Și-o amintea, desigur, tinerii filosofi vetriloci, îi numise tot Bădilă, cu o veselă recluziune pe lângă un sfânt din ăia chiar adevărat, un făcător de bine, fost boier, care credea că viitorul nației este în a aduna marile creiere, câteva sute, nu mai mult, și de acolo, dintr-un super-creier colectiv, avea să pornească bunăstarea și civilizația. Maestrul dăduse ortul popei într-un chip cât se poate de banal – obișnuita fractură de ciolane care, la o anumită vârstă, prezintă pericolul mortal de embolie. Nu-l cruțase embolia. Atunci îngerii negri ai adulațiunii interesate, după ce-și bătură joc de el într-o carte în care ei erau superii, îl duseră la groapă cu mare alai, ultimă ironie, mimând morga și ceremonia magna, pufnind de râs, dar pândind aplauzele și, în finalul finalului, se abținură să-l mai elogieze, să se declare ucenicii lui. Cine dezbrăcase atunci sutana și îmbrăcase armura, redevenind om de stânga și punându-i la zid, în aspre pamflete, pe ucenicii ventriloci? Evreul convertit, mare talent și mare caracter! Acum ucenicii așteaptă alt sfânt, chicotea Bădilă, spectator al acelui eveniment de la care trecuseră vreo cinci ani, prieten cu mulți dintre interesanții învățăcei... Prieten atunci, uitat acum, când învățăceii se băgaseră în politică, îi caracteriza tot Bădilă, nu erau nimic altceva decât niște politicieni care procedau ca toți politicienii din lume – gașca lor, echipa lor, gazetele lor... Ar fi putut profita? Era întrebarea lui Cicero, la sfârșitul zilei, după ce Bădilă încredință dugheana cu averea constând din oala rusească și faxul I.B.M., două scaune, una masă de melacard, un telefon cu orașul, plus obiectul din tavan – își lăsă schitul în grija, deci, unui lacăt de două kilograme cinci sute cincizeci de grame. Barba lui se lipise de lacăt, nările îi amușinau un miros pe care, neapărat, trebuia să-l aibă acel instrument al evului mediu modern, iar buzele ziseră: Nu. M-au intuit. Ei au nevoie de oameni normali, tată. Iar eu sunt nebun. Nebun liber! Poate singurul nebun liber din acest oraș bun de legat. Domnul fie cu noi...!

Ar fi în avantajul dumneavoastră să mai stăm de vorbă, scârțâi vocea de la telefon, cu acutele dizgrațioase, respingătoare. Poate era un castrat, se gândea Cicero. Un pederast nu vorbește așa. Dar de unde știu eu cum vorbește un pederast? Câți pederaști cunoscuse el în viață? A, pe șantiere, se vorbea de câte unul care ar fi avut asemenea obiceiuri, în Siria îi fusese reclamat un maistru: se învârtea pe lângă tinerii muncitori, îi pândea, fusese văzut cum le dă târcoale dimineața, în sala de duș, ba un săpun care, chipurile, i-ar fi căzut în boxa vecinului, ba șervetul rătăcit, ba îndemânarea lui de a face o frecție inghinală... Securistul însoțitor, ofițer deghizat în contabil, adusese știrea, dar nu se confirmase nimic. În fața lui Cicero, chemat ca din întâmplare, pentru niște chestiuni de rezistență, lucrau la un complex de instalații de apă, disimulate în defileuri, dincolo de care veneau munții Golan, iar de dincolo de munți, uneori, avioanele de recunoaștere: – îl chemase pe omul în cauză, maistru de încredere, și avusese surpriza să audă o voce plăcută, groasă, să vadă mâini care nu tremurau, ochi care te priveau în ochi. Un țăran din Ardeal, care nici nu aștepta să fie luat pe ocolite, spuse că-și închipuie despre ce e vorba, dar el nu-i din ăia. Mereu mi se aduce acuzația asta, dom' șef, zisese ardeleanul, dar eu sunt normal, și nu văd nici un păcat dacă mă uit cu drag la băieții ăștia... Știți, n-am pe nimeni pe lumea asta, nimeni-nimeni, om în sat, mă și mir cum de-au putut să-mi moară toți, mamă, tată, doi băieți, frații (trei), mătușile, bărbații lor... S-a făcut pustiu, golișe, lumea mă ocolește, de aceea și plec cât de departe pot, lipsesc cât mai mult pot, mă gândesc ca într-o zi nici să nu mă întorc acolo... Cicero întrebase prostește: Ai mai spus asta cuiva? Că n-o să mă mai întorc? Aveți dreptate, nu spun la nimeni, mi-a venit pe limbă acum, cu dumneavoastră; ar putea să nu mă mai lase să plec...? Nu vă supărați...

Făcuse acest lung *raccourci*, rămase toată după-amiaza cu amintirea neferictului, așa cum ieșise de la el din baracă, fără să i se mai fi spus pentru ce fusese chemat, îl acoperise mâlul memoriei vechi, din altă viață (cealaltă viață, nu?), pe când în receptor chițcăia invitația barbișonului, pe când el accepta o nouă întâlnire, pe când se ducea la întâlnire somnolent și indiferent.

La morgă îi convine? scârțâise barbișonul. Desigur, desigur, de ce nu? Știa unde e morga? Dacă i se va spune, va ști. I se spuse, ba și legăturile de metrou i se lămuriră, dacă nu voia să ia un taxi sau să facă o combinație de troleibuze cu tramvaie... Prefera metroul, îl asigură pe omul de la celălalt capăt al firului, e mai sigur și e mai sigur și că va ajunge la timp. Nu fiți atât de sigur, îl deconsilie celălalt. Și în iad au loc accidente, ba și în rai... Asta trebuia să fie o glumă? Trebuia să râdă Cicero? Nu râse. Puse receptorul în furcă. Scurt. Un început de energie.

Domnule inginer, noi avem aici tot felul de cadavre, începu omul care-l aștepta în fața clădirii, morgă nouă, nu deosebită de un spital nou. Era ca și prima dată: barba colier, redingota, glasul pițigăiat, nesigur, ceva paranoic, indiscutabil avea de-a face cu un infirm psihic, dar dacă destinul voise așa...

Aveți tot felul de cadavre... Da, un oraș poate fi reprezentat prin cadavrele care se adună, într-o noapte sau două sau într-o săptămână, la morgă. Morga este imaginea secretă, dar sugestivă a unui mare oraș, domnule inginer, își urmă expozeul, pe când pătrundeau în clădire (ușa din sticlă, chenare zincate, coridoare placate cu faianță), treceau pe lângă îngrijitori cu halate murdare, mai degrabă salopete, parcă era iar pe un șantier, de ce nu purtau căști de protecție? Dar de întrebat, în moleșeala și somnolența și irealitatea lui, întrebă dacă domnul în redingotă lucra la morgă. Chiar spuse: Dumneata (nu dumneavoastră!) lucrezi la morgă... Acum înțeleg... Nu înțelegea nimic, ce să înțeleagă, doar protestul celuilalt care îi spuse cum de-și închipuie că el lucrează la morgă? așa că Cicero, fără să se scuze, rămase pe loc, cu un bine, bine, nu lucrezi la morgă, foarte bine, cu toate că și la morgă lucrează oameni, poate este un loc nobil să lucrezi la morgă, o avansare, și se închipui Bădilă, prinse un fel de avânt tip Bădilă, când se lansă în considerațiuni despre morgă, care era un teritoriu rezervat stăpânilor supremi, cel puțin egal cu cel al conducătorilor de oameni! A lucra aici, a fi stăpân peste morți nu e cu nimic mai prejos decât a fi stăpân peste vii. Ba, dimpotrivă... Un fel de Hades, miraculosul teritoriu stăpânit de certitudine și... mândra Proserpina... Urcau. Probabil frigiderele sunt la etaj; auzi țăcănit de mașină de scris, un bărbat răcnea la telefon: Cine? Cine? Cine? Spune odată, bă! Ușile albe, de-a dreapta și de-a stânga ca la un hotel, pereții văruiți, totuși erau în zona oamenilor vii, ceea ce nu schimba cu nimic situația lui și nu-l îndemna să se opună, să refuze a se mai supune necunoscutului cu redingotă. Nici curiozitatea, în care sperase o clipă, nu se mai trezi: mergea apatic. O ușă se deschise exact în dreptul lor: Erau așteptați? Pândiți?

În ușă, nimeni altul decât Andrei Popa.

Cicero fu surprins cât de puțin era de surprins... Andrei Popa, fostul lui director și adversar, inginer constructor, arhitect de birou, alpinist pe Mont Blancul Scării lui Climax al funcțiilor de conducere, care preferase directoria, pe când el zidea palate pentru șeici arabi, și lua parte la stupide conferințe internaționale, de unde se întorcea cu medalii jubiliare, cel puțin cu medalii și diplome de participare. Cum vor trebui să arate orașele viitorului? Ne vom muta sub pânza oceanelor? Migrări în cosmos...? Prostii. De fapt, prostii pe fondul utopiilor socialiste multilateral dezvoltate. Ar fi preferat o soluție Gaguin, bineânțeles fără sifilis, dar neapărat, neapărat! cu superbe tahitiene, inocente fiice ale nu foarte depărtatei Polinezii, inocente în privința scurtei lor stări de beatitudine și frumusețe a omului. Ăsta era un Cicero de nopți umede, dar clare, în hotelul „Pastoria" de lângă Trafalgar Square, mutând în neștire canalele televizorului, revenind pe programul Thames, post stupid, dar variat... Pe când celălalt Cicero, de dimineață de la ora nouă și jumătate, cu mapa protocolară sub braț, își relua locul în fotoliul plușat și, spre surprinderea tuturor, sau a celor mai mulți, își folosea din plin dreptul de intervenție minutele, care, de obicei, puteau fi răspândite în cursul întregii dimineți, între sanviciuri și cafele, spre ostoirea acelui lunch ultrasărat, servit de indoneziene sau fiice sosite, special pentru el, din Borneo ori Sumatra... Nu se atingea de această zonă a posibilităților oferite de statul român: să privești, să simți că undeva, cineva, fără egal... O, ce prost era Cicero, castul amant, ce puțin dornic de a săvârși cunoașterea prin femeie...

Cu gândurile astea îi întinse mâna lui Andrei Popa, mai tânăr ca el ca niciodată și mai strălucitor. Și cât de bine îi stătea cu vaga grizonare a părului, și costumul

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

italienesc, şi pantofii englezeşti, nu încăpea nici o îndoială, nouăzeci de lire sterline perechea, pe Oxford Circus. Nu vă cunosc, spuse Cicero. Cu cine am onoarea? întrebă totuşi, retrăgându-şi brusc mâna din mâna lui Andrei Popa. Sunteţi directorul morgăi, mi se face această onoare? Vă salut, pot să iau loc? Luă şi o cafea. Ţăcănitul maşinii de scris se auzea foarte aproape, dincolo de un perete de sticlă mată, nenorociţii ăştia nici nu-l scuteau de blestemata aceea de mitralie, care mergea şi cu întreruperi, ceva asemănător cu gloanţele trase de grupele de asalt în timpul revoluţiei, snopurile de trasoare ţâşnind pe lângă vila-felinar şi pierzându-se spre lacuri, după care cădea iar întunericul... Ce plăcere, începu Andrei Popa, iar Cicero îl întrebă dacă plăcerea constă în faptul că nu murise sau că îl adusese aici sub pază? Nu, protestă fostul lui conducător şi adversar, de pe ale cărui degete, totuşi, inelele cele frumoase şi bătătoare la ochi dispăruseră. Te uiţi că nu port inele? În situaţia actuală, când poţi fi atacat pe stradă ziua în amiaza mare, când rişti să ţi se taie degetul pentru un nenorocit de inel, fie el şi de cel mai de ultimă oră design... Pauză. Aştepta. Barbişonul, despre care Cicero realiză că nu are, nici o informaţie, deşi-i prezentase o carte de vizită, nu rostise nici un nume, atât: Domnul inginer Cicero (asta în pragul casei-felinar, într-o dimineaţă târzie când mirosea a păsări călătoare, a ultimele păsări, triunghiuri-triunghiuri...), domnul inginer Cicero, vreţi să facem câţiva paşi împreună? Sper că prezint încrederea... Îşi examina unghiile, apoi trecu la barbă, de care trebuia să fie foarte sigur: inginerul rămase aproape plăcut surprins de ochii lui migdalaţi, de alura orientală. Trebuie să fie ţigan, dar un ţigan care îmbătrânise frumos... Da, foarte bine, reveni la Andrei Popa, deşi mărturisesc că nu mă aşteptam să te găsesc director peste morga centrală. Nici nu sunt, îşi arătă dinţii sănătoşi Andrei Popa şi înfăţişarea lui de sportiv încă în formă, de fante de lux pe care muierile nu reuşiseră să-l decaveze, de ins conştient de propriu-i gabarit fizic, drept care nu făcuse burtă. O întâmplare mă aduce aici... Domnul de colo, arătă spre barbişon care continua să nu aibă nume. N-am putut să-l refuz. Atunci domnul, făcu caragialeşte Cicero. Adică, directorul morgăi acestea... Nu, nu, ce naiba, sună chiţcăitul tipului cu barbişon şi haină de reverend protestant, care continua în jos cu o pereche de cizme negre, lucioase... e prea alb ca să fie ţigan, se gândea Cicero... Poate tătar... Pomeţii parcă au ceva mongoloid... Iar cu voce tare spuse că, pe când ei nu erau ceea ce păreau să fie, el venise, acceptase, bătuse drumul până aici prin toamna mirosind a bălegar şi a fum de benzină. Cei doi făcură, în acelaşi timp, o mişcare de nervozitate: ceva ameninţător şi, totodată, stăpânit, intra în profesie mişcarea aceea probabil, pentru că Andrei Popa deschise o mapă gigantică, ceva de proporţiile unei planşete, dar care se închidea înăuntru, şi-şi păstra conţinutul cu ajutorul a două panglici murdare. Câteva zeci de fotografii se revărsară, alunecând ca peştii una pe alta. Acum masa era plină de feţele acelea lucioase, cu unica trăsătură comună. Erau fotografii de morţi. Din primul moment o recunoscu; nu se ştie de ce pentru că ocupa locul din mijloc sau fusese pusă anume acolo?

Metula, zise Cicero, rece, înregistrând cât de puţin se schimbase el în aceşti zece ani, când se considerase în afară de bine şi rău. Era Metula, goală, trupul ei ca o melodie de Bach, trupul ei grav şi suav în acelaşi timp, cunoscut şi mereu necunoscut. Metula, moartă.

6.

Domnilor şi doamnelor, secretul este să te schimbi, îşi începu discursul Bădilă, şi Cicero se surprinse ascultându-l cu atenţie. Eu m-am schimbat. Eu nu mai sunt eu. În primul rând nu simt nici o dorinţă să azvârl în aer lumea şi nici s-o fac mai bună. Vă amintiţi, desigur, minunatele personaje ale lui Gogol, din „Suflete moarte". Iar dacă nu vi le amintiţi, vă rog să n-o faceţi pe culţii cu mine, că nu ţine. Sunt, totuşi, un fost profesionist. Cunoştinţele mele despre Cicikov, scuzaţi mamă soacră, le întrec calitativ (nu cantitativ, în privinţa cantităţii cedez) pe ale oricărei profesoare de literatură rusă şi universală. Ce voia acest domn care, într-o zi, producând mirarea unor stră-stră-stră-vechi ţărani ruşi care mai erau şi beţi pe deasupra, pătrunse în centrul de gubernie N.N. într-o droşcă dezafectată şi se instală la han, de unde porni să cumpere suflete moarte... Or, şi acesta este punctul meu de vedere pe care-l emit şi susţin, morţii pe care-i cumpăra Cicikov erau o ipostază a lui proprie, un alter-ego. Mi-e greu să-mi închipui cum ar fi sfârşit Gogol romanul, dar tot şpilul este să reuşeşti să fii tu unul singur dintre acei morţi. Să te complaci în situaţia de mort. Or, vă rog respectuos, cum zice bravul soldat Sveik, să vi-l imaginaţi pe acest Cicikov istovit de sutele lui de vieţi anterioare şi eşuând victorios în oceanul de pământ care-i Rusia. Eu sunt un rusofil, asta să fie clar. Eu cred în acest mod de a te schimba, dacă vrei să nu te ia dracul şi să mai găseşti ceva în tine. Eu cred că dacă vrei să fii viu, cât de cât, să cumperi suflete chiar şi moarte. Imaginaţi-vi-l pe Cicikov cumpărând sufletele morţilor din Singapore, sau Bangladesh, unde se vând o mie la rublă, mai ales în preajma taifunurilor, sau

Alexandru Ciucurencu - Odaliscă

în Germania democrată peste care, cum se zice, a căzut Germania occidentală şi acum vom avea o nouă jignire şi, bineînţeles, un nou război... Să te schimbi, da, domnilor şi, mai cu seamă, prin această cale sublimă: mort-viu. Ruşii, marii ruşi, îl mai au şi pe cel cu barbă până la cingătoare care a şi prins într-o formulă memorabilă ideea: cadavrul viu. Or, aspiraţia noastră, de acum încolo, este să fim cadavre vii...

Îşi trase respiraţia care nu era prea greu încercată, Bădilă frazând cu ştiinţă şi detaşare, probabil după aceeaşi formulă că nu trebuie să te ambalezi, şi apoi se lansă în câteva consideraţii despre dispariţia binelui din lume. Bine, pentru ce? Bine, cui? Orfanilor şi handicapaţilor, babelor din căminele de bătrâni navigând în mizeria vechii lor culturi, cum am văzut eu o fostă cucoană care a ţinut să ni se adreseze de Anul Nou într-o limbă franceză învăţată de la guvernanta care se culca cu grenadirii de la palatul regal? Binele nu se merită! Nu are nici o valoare! Nu rezolvă nimic cina săracului. Un prieten de-al meu, italian de origine, care umbla de mult să se sinucidă, a vrut să fericească o târfă. Asta era vama pe care voia să o plătească lui Charon ca să-l treacă mai lesnicios Styxul. Ei bine, târfa, care-i fixase rendez-vous-ul, care avea în vedere o răsplată grasă, i-a trimis o misivă cu ceva de genul: Eşti plictisitor. Mă îngreţoşezi... etc. Te cred şi eu că facerea de bine e plictisitoare când vine din partea unui om ca amicul meu, pe nume Cesare Pavese, de care, sunt sigur, n-aţi auzit. Ce e aia facere de bine, chiar plătită copios într-o cameră de hotel de lux, cu şampanie, când tu, om care ştii toate mizeriile lumii, mohorelile şi tâmpeniile ei, maximum ce poţi încerca este o melancolie şi constatare că dulcele trup al iubitei, care plesneşte de bucurie şi sănătate, ba te şi grăbeşte şi vrea să obţină şi un supliment care s-o relaxeze tot restul nopţii, este o amestecătură de maţe, alte organe şi căcat, pardon, doamnelor şi domnilor, nu se cuvine să vorbim astfel în prezenţa dumneavoastră şi mai ales în preajma cimitirului evreiesc care, trebuie să recunoaştem, se deosebeşte radical de urâtele noastre locuri de veci, hectare de cruci şi beton... Deşi, în privinţa evreicelor, şi ele...

Aici Bădilă tresări şi-l apucă de braţ pe Cicero, îl strânse dureros prin stofa rebegită a paltonului. Ştie Cicero că el nu se culcase niciodată cu o evreică? Uite, dragă tată al meu preamărit (haideţi, doamnelor, treceţi mai înainte, locul vostru este, cel puţin aici, separat de al bărbaţilor), el, Cicero se culcase cu evreice? Dumnezeule, Bădilă! exclamă inginerul, dar ochii îi căzură pe Mandripora cea verde, cea silfidă, cea care, abia acum, nu se gândea să se descentănizeze de România, pornind spre alte zări mai calde... Înţeleg, hohoti Bădilă, am bănuit întotdeauna că eşti un curvar, Madripora nu ţi-a fost decât amantă, cu toate că nu aş refuza-o nici în calitate de prietenă de idei...

Ce ştia Bădilă despre Mandripora revenită, iată, în prim plan?! Şi ce fel de Mandripora! una de rit sefard, pentru că aşa era acea mătuşă a ei, dezghiocată din urna expusă la monumentul eroilor patriei şi ai construirii socialismului şi reînmormântată, în acea zi de putregăioasă, în zgomot de căruţaşi beţi şi de tramvaie rebegite, la cimitirul sefard de peste drum de Belu. Evreică sefardă. De ce fusese nevoie de ei? Mandripora explicase, practic, fără să-i roage: această mătuşă scoasă din mormânt, nu putea fi pusă în mormânt decât în prezenţa lor. A lor, cum? A lor, ca bărbaţi. Doamne Dumnezeule! exclamase Cicero în gând. De ce toate astea? O cenuşă de bătrână evreică nu poate regăsi taina pământului fără să fie însoţită de trei bărbaţi ortodocşi sută la sută, ba şi de al patrulea, inginerul hortiviticol Clement Groza de la Focşani sau Pătârlagele, de la Segarcea sau Domneşti (?), venit în goană pe când erau gata să intre pe poarta urâtă, cu adevărat mortuară, dar mai decentă decât a cimitirului Belu. În plus, Cicero se ocupase de preparative: cunoscuse furcile caudiene ale obştei ebraice, umblase în compania cioclilor şi tratase (deşi fără să fie nevoie, cum se dovedi mai târziu) cu ţiganii gropari. Li se lipea pământul de picioare, umezeala făcuse din frunze un covor mlăştinos, păşeau pe tălpi grele, Cicero răzăluia de borduri ca de lagăr de concentrare ale parcelelor, ghetele înalte, mucede, cu tureatcă şi şnururi, marfă din Istanbul, iar, umăr la umăr cu el, Mandripora, subţire, oase ca fluierele, ochii verzi, în mare eleganţă, dar nu mortuară, o rochie sură cu fir de argint, cizme de muşchetar, părul şamponat, retezat, culoarea aceea cărunt albastru la care nu voia să renunţe. Credeam că toată cenuşa neamului tău e la Auschwitz, avusese fără răutate Cicero. Mandripora mai putea fi iubită, mai păstra nobleţea, e adevărat, uscată, a feminităţii, deşi vârsta, cincizeci şi... Nu m-am culcat niciodată cu o femeie în vârstă, îşi zise inginerul contemplând-o. În afară de propriile noastre soţii, n-avem încotro... Mandripora cea pe care o ţinuse în braţe într-un pat cu baldachin, mobilă demnă de-un film de Fellini, poate patul orgiei artiştilor din „Casanova", avea, pe atunci, cu zece ani mai puţin... totuşi, probabil nu se schimbase prea mult. Poate deloc; un tip de femeie care se conservă, cel puţin aparent, cel puţin astfel credea, crezuse... dar de ce nu crezuse că Mandripora are şi un pumn de cenuşă în urnele monumentului gloriei nepieritoare pe care noii stăpâni ai Bucureştilor îl scociorau cu târnăcoapele gloriei lor? O taină, atât de bine păstrată de femeia care i se încredinţase, care nu se trădase cu nimic, niciodată, faţă de Cleo, faţă de lumea din institut...? Se simţi frustrat. Deci, ea avusese în el încredere limitată! Limitată, ca noile societăţi comerciale. Numite „cu răspundere limitată. Răspunderea ei nu fusese limitată. Riscul fusese total în privinţa trupului: Mandripora cea din urmă cu ani şi ani, anunţându-l: Sunt însărcinată cu tine! Şi o să-l păstrez! Iar el nu voise să afle niciodată ce se întâmplase cu ea, păstrase sau nu sarcina, nu simţise dorinţa să ştie, nu-l încercase căldura gândului că o femeie folosise viaţa lui... fie spre a fi fericită, fie spre a se jertfi...

Răbdătoare, chiar dorind să se convingă, Mandripora îl prinse şi ea de braţ, celălalt braţ, încât Cicero îşi urmă drumul către capela mortuară semănând cu un adăpost antiaerian, scund şi semirotund, între ea şi Bădilă... Aceasta era altă cenuşă a ei, explică, pentru că ea, în calitate de evreică, are cenuşa răspândită în toate locurile pământului unde se dă foc neliniştiţilor, rătăcitorilor. Nu avea nici o îndoială că Cicero înţelegea perfect această ipostază a jidovului rătăcitor: să vă creşteţi şi să vă înmulţiţi şi să vă răspândiţi cenuşa pe tot pământul... Era bine? Nu era bine, zise Cicero, iar Vaverna îl aprobă: era chiar prost, zise acest domn ziarist fără ziar care, pe vremuri, scrisese la gazeta „Origini şi originalitate" condusă de un gangster de presă, nici iubit, dar temut, om al vârtejului şi iscând frica, pasiuni, adversităţi, marele Bilibău, instalat în clădirea „Universul", patron şi slugă, *nervum rerum* al unei publicaţii care, în vremi de dictatură, nota bene, se lăuda Vaverna, cucerise respectul celor puternici şi celor mai puternici dintre puternici! Acum Vaverna, care ţinuse să fie de faţă de la scoaterea urnei din firida Monumentului până la drumul la cimitir, după ce păstrase o tăcere (suspectă, credea Cicero) se dădea pe faţă: Doamnă e mai mult decât prost. Este neadevărat. Voi, evreii, care spuneţi peste tot că sunteţi un neam rătăcitor, alungat din patria lui încă de tovarăşul Hadrianus, de fapt, aveţi un formidabil simţ de a aparţine patriilor unde vă calcă piciorul. Deci nu cenuşă răspândită pe glob, ci globul... Aici îl reteză Bădilă: Globul pământesc este, în realitate, al evreilor. Lor li l-a dat Dumnezeu? Li l-a dat. Că s-a petrecut marea hoţie şi i-a ajuns năpasta bogatului invidiat, asta-i altă problemă. Principalul este să fie date la iveală cât mai multe urne cu cenuşă ebree... Nu evrei arşi, ci jertfa lor, iubiţi comeseni, pregăti Bădilă un nou avânt, dar se lovi de privirea rece a lui Cicero. Rece ca şi pământul clisos, în care groapa era ca o brazdă de plug, îngustă şi puţin vizibilă.

Va trebui să ne supunem unor reguli, zise inginerul, păşind pe treptele capelei. O suflare de gheaţă venea de dinăuntru. Doi bătrâni cu bărbi rare, scheletici, aluri specifice de oameni ai religiei, ieşiră în întâmpinare. În rest, nimeni, până la apariţia, dintr-o încăpere pe care scria, cu litere de fier, Camera mortuară, unui ţigan fălcos cu urna în mână. Îl urmară, cu bătrânii cei doi între ei şi urnă. Important, ţiganul din care părea că numai maxilarele mai rămăseseră, în rest oftica rosese până la măduvă, maxilarele şi ochii bulbucaţi. Redingota roasă, pomană de pe la vreun defunct al scenei, îl făcea să semene vag cu barbişonul care-l adusese pe Cicero la morgă. Inginerul simţi nevoia să audă, în locul acestei tăceri, cuvinte, voci omeneşti, orice, chiar şi greoiul glas al lui Carabegea. Dar îşi dădu seama că el fusese vrăjitorul, suflase tăcerea de gheaţă din jur, trebuia să se resemneze şi să se mulţumească cu întrebarea slabă, depărtată: Ce căuta el acolo? Cum se amestecaseră toate, viaţa lui se amestecase cu viaţa acestor oameni şi, înaintea lor, urna, ca o cupă din cele dobândite de fotbalişti la meciurile de mică anvergură, vreun concurs judeţean, rareori zonal, niciodată naţional... În sfârşit ajunseră. Pertractările lui în birourile reci ale obştei ebraice se dovediră utile. Bătrânii, ei înşişi parcă morţi, se despărţeau atât de rapid de defuncţii lor. Ceea ce obţinuse în plus Cicero, din propria iniţiativă, luându-se după un tarif al întâmplării declanşă tragedia. De unde până atunci Mandripora, care scosese din poşetă o eşarfă neagră şi şi-o înfăşurase ca o bandeletă pe frunte, prelungindu-se pe umeri, când auzi ceea ce era necrologul urnei, izbucni în ţipete: Nu! Nu! Fără! Bătrânii ridicară privirile spre ea; obosite priviri, înţelegătoare, dacă nu înţelepte, plictisite, dacă nu aşteptându-se la orice reacţie! Nu vreau! continuă Mandripora, îmbrăţişând brusc urna, care fusese aşezată pe un catafalc mic, negru, sub brâie de aceeaşi culoare pe care, stinse, încremeniseră aurite cuneiforme ebraice. Destul! E o mascaradă! Vă rog să mă iertaţi! Ajunge!

Ieşirea ei, cu urna în braţe, se petrecu înainte ca vreunul din membrii salonului să aibă timp să intervină. Pocni un eşapament în şosea. Chelălăi un motor de automobil. Doamne, dar nimeni nu reacţionează! i se păru lui Cicero a-şi spune, pentru că nici gândul lui nu era un fel de a reacţiona la neaşteptatul final. Plătind un supliment groparilor, ieşiră din cimitir în tăcere. Atât de tăcuţi, încât nici măcar glasul lui Bădilă nu-şi găsi o cale spre ei. În urmă căzură porţile de fier, ca într-un film de prost gust. Şi când se gândea că totul e adevărat! Adevărat! Adevărat!

Începu a ploua stropit, murdar, cu ropote. Greu de imaginat ce va urma.

(Fragmente din romanul „Avocatul diavolului")

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Document

GÂNDURI DINAINTEA MARII TRECERI

— două scrisori inedite de la Eusebiu Camilar —

Remarcat, pe când se afla „în curs de afirmare", de însuşi G. Călinescu, ca poet şi „prozator totdeodată de un realism negru", Eusebiu Camilar (7 octombrie 1910, Udeşti – 27 august 1965, Bucureşti), oricâte filiaţii i s-ar detecta (printre înrâuritori sunt menţionaţi: Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, Cezar Petrescu, L.N. Tolstoi, Kunt Hamsun), rămâne un autor de proză obiectivă, cu o voce distinctă în concertul literaturii noastre. Al. Piru, în urma unei minuţioase radiografii, diagnostichează cu precizie (în *Panorama deceniului literar 1940 – 1950*): „... Proza lui Eusebiu Camilar este eminamente subiectivă (lirică), nota ei fundamentală fiind regretul după trecut ", scriitorul fiind „ un realist care alege, evidenţiind numai aspectele tipice ale existenţei (în sat: calendaristice)", care mizează pe procedee precum: „ înlăturarea oricărui efect de frază, concentrarea naraţiunii, sobrietatea maximă a expunerii", de unde şi „ rezultatul: scrierea directă, absenţa ecriturii, autenticitate". Toate cărţile sale de rezistenţă (între care: *Cordun*, 1942; *Prăpăditul Solobodei*, 1943; *Avizuha*, 1945; *Turmele*, 1946; *Valea hoţilor* , 1948) pun, esenţialmente vorbind, în evidenţă atari coordonate estetice.

Regresiunea în trecut se produce, fireşte, pe fundalul viziunii ruraliste, exagerată însă de orice undă de idilism exaltant sau exclusivist, de factură sămănătoristă. Eusebiu Camilar instituie în literatura noastră o efigie de ruralism negativ, aidoma imaginilor de pe filmele foto, developate, şi în asta rezidă, în fond, individualitatea sa creatoare.

Amatorii de „geografie literară" pot identifica, la rigoare, modelele lui Camilar în satele bucovinene din arealul udeştean („depozitele de aer şi lumină "), spaţiu cu miraculoase virtuţi anoteice. Câteva notaţii din *Cartea de piatră* (Dacia, 1981) sunt, în acest sens, elocvente:

„Mi-i şi mai drag pământul nostru udeştean. Nu mai sunt singur. Simt o prezenţă copleşitoare de noian. Sunt străbuni din ţărână. Sunt mulţi – îi aud în foşnetul vântului noaptea".

„Mă hotărăsc definitiv să mă întorc aici, în fiecare lună, până la sfârşitul vieţii".

„Aici îmi voi scrie şi în continuare cărţile!"

„Rămas bun casă părintească, vatră a vieţii mele!"

„Plec din sat ca de la masa împărătească!"

„Vânturi bat, sau răsuflă din ţărână şi din arborii pădurilor, noianul uman".

„E vântul sau suflarea istoriei?"

De altfel, ultimele gânduri ale scriitorului care călătorise, în mai 1965, spre pildă, pe ruta: „Udeşti – Praga – Berlin – Weimar - Dresda – Berlin – Praga – Budapesta – Bucureşti – Udeşti", se îndreaptă tot spre spaţiul originar, după cum vom vedea, în continuare, din scrisorile inedite pe care le publicăm, cu menţiunea că ele se află la Casa Memorială „Eusebiu Camilar" din Udeşti Suceava.

„VIAŢA OMULUI E SCURTĂ ŞI NU PREA AVEM TIMP SĂ NE URÂM"

Revenit la Udeşti, spre sfârşitul lunii mai 1965, după periplul european menţionat, Eusebiu Camilar este victima primelor crize ale maladiei (neoplasm hepatic) care avea să-l răpună la 27 august 1965. Iată cum relatează Camilar în *Cartea de piatră*, aceste simptome:

29 iunie 1965

DEMONSTRAŢIE INUTILĂ

Hotărât, nu pot suferi tocana de bureţi! Degeaba îi tot spun Savetei să nu-mi aducă!

Spre a curma – o înfulec în faţa ei!

Zac, cu dureri groaznice, de trei zile.

Saveta este dezolată. Spune:

— Cine ştie ce-i fi mâncat!

Reîntors la Bucureşti, „se caută la cei mai vestiţi doctori", urmează tratamente, dar îşi simte sfârşitul aproape. De aceea scrie surorilor epistola următoare, un testament súi-géneris, care impresionează prin „rugămintea din urmă" (vă rog să aveţi grijă de tot ce am plantat şi am semănat cu mâna mea sau cu mâna voastră, să nu lăsaţi să se sălbăticească, pentru că ar fi păcat), dar şi, mai ales, prin îndemnul întru iubire, prin echilibrul sufletesc, discreţia şi seninătatea gândurilor dinainte de marea trecere ce sta să vină în scurtă vreme, formulate cu limpezimea, simplitatea şi liniştea atât de proprii ţăranului român.

Bucureşti, 6 august 1965

Dragă Catrină şi Savetă,

Oamenii trebuie să se şi îmbolnăvească din când în când, ca nu cumva să li se pară viaţa prea uşoară.

M-au căutat până acum cei mai vestiţi doctori din ţară şi toţi spun că am oleacă de necaz la ficat. Va mai trebui să fac destul de multe analize şi destul de multe injecţii care nu prea se găsesc pe oriunde, aşa încât n-o să prea trebuiască să-mi aduceţi sticle cu lapte proaspăt în fiecare dimineaţă, încă o multă vreme.

Poate abia pe la începutul lunii septembrie să mă îndrept şi atunci am să trec pe la ale noastre. Vă rog să aveţi grijă de tot ce am plantat şi am semănat cu mâna mea sau cu mâna voastră, să nu lăsaţi să se sălbăticească pentru că ar fi păcat.

Altfel totul este foarte bine, Zuţa (fiica scriitorului, poeta Elisabeta Isanos – n.N.C) a luat examenul de profesoară cu „foarte bine" şi a fost numită profesoară de limba franceză în Bucureşti. Acum, când a dat necazul acesta peste mine, ea n-a mai plecat pe nicăieri, ci stă lângă mine să-mi dea o mână de ajutor când am nevoie.

Dragă Catrină, îţi scriu asta numai pentru tine, căci tu ştii de ce m-am îmbolnăvit şi din cauza asta ni se trage şi moartea, dar Savetei să nu-i spui, căci ştii că ea se îmbolnăveşte repede si nici alţii străini să nu ştie, dar voi să trăiţi ca surorile, căci nu aveţi nimic de împărţit decât grădiniţa mea.

Să împărţiţi cum v-am împărţit-o eu sau să trageţi la sorţi pentru a fi împăcate, ştiu că ea este veşnic nemulţumită şi voi înţelegeţi mai bine ca dânşii.

Zuţa vi se închină de sănătate ca şi mine şi amândoi vă dorim să vă iubiţi ca surorile, pentru că viaţa omului e scurtă şi nu prea avem timp să ne urâm unii pe alţii.

Eusebiu şi Zuţa

„OAMENII SUNT BUNI ŞI LUMEA E FRUMOASĂ"

Cea de-a doua misivă (scrisă, după dictare, de fiica scriitorului), încheiată pe un ton la fel de optimist, ca şi prima (în care se făcea menţiunea:„Poate abia la începutul lunii septembrie să mă îndrept şi atunci am să trec pe la ale noastre"), datorită aparentei restabiliri a sănătăţii de după intervenţia chirurgicală din 17 august 1965, din proxima apropiere a sfârşitului inevitabil, este adresată lui Ştefan Pavelescu, fostul profesor al lui Eusebiu Camilar de la liceul „Ştefan cel Mare" din Suceava, stabilit după ultimul război la Timişoara. (Să notăm, fie şi în paranteză, că Ştefan Pavelescu a fost şi un foarte activ animator cultural, membru al mai multor societăţi culturale româneşti din Bucovina, fondator al Reuniunii Muzical Dramatice „Ciprian Porumbescu", actor şi regizor amator, publicist. A publicat, între altele, o carte despre *Viaţa lui Ciprian Porumbescu* , Suceava 1940). Eusebiu Camilar a popsit adesea în locuinţa din Timişoara a profesorului, primit fiind, de fiecare dată, cu bucuria pe care bucovinenii şi-o arată reciproc, mai ales când se întâlnesc departe de locul obârşiilor. Sunt şi în această scrisoare, aceleaşi expresii echilibrat – optimiste ale ataşamentului faţă de locurile natale, de „cerurile Bucovinei noastre", alături de speranţa în depăşirea impasului.

„Epistola aceasta te va mira, socot,
A scris-o altă mână fiindcă eu nu pot."
(Ovidiu, TRISTELE, cartea a III-a, elegia a III-a)

Încep cu versurile acestea, domnule profesor, pentru că cincizeci şi patru de ani am fost învăţat cu luxul şi exuberanţa sănătăţii. N-am avut, din covata de lăutoare a pruncie mele şi până acum, nici o boală şi îmi vine destul de greu să-l accept pe acest centurion cu edictul prin care mi s-a hotărât că trebuie să trec prin această suferinţă. Am o mare mângâiere. Jupiter nu trăzneşte decât pe edificiile foarte înalte şi probabil că înălţimea edificiului întrece măsura celor obişnuite. Am trecut prin două luni de chinuri îngrozitoare şi, urmând partea înapoiată a tradiţiilor noastre, nu m-am adresat la timp discipolilor lui Hipocrates!

Faptul că niciodată n-am fost bolnav mi-a fost o cursă destul de neplăcută. Am spus şi eu ca unii: „Las că are să treacă!..."

În afară de aceasta, în naivitatea mea şi în necunoştinţă de cauză am încăput pe mâna unui „latronis" (lat. = ucigaş, bandit – n.N.C.).

Dacă m-aş fi potrivit indicaţiilor acestui bandit, cred că se întâmpla ceea ce nimeni nu vrea să se întâmple. Familia mea, familia dr. Isanos au sărit ca un cuget şi ca un gând. Am fost dus la Spitalul de Urgenţă, sub temperatura de 40 de grade, lunea trecută. A doua zi dimineaţa, mi s-a făcut operaţie de unul din aşii bisturiului (dr. Turei). Încet, încet am revenit la viaţă; încep să simt că cea mai mare dintre minunăţiile posibile e Universul şi încet, încet şi puterile mele de viaţă tind către el. În ce priveşte chestiunea unei eventuale mergeri la Iaşi, făcea parte din planul banditului care mi-a spus, cu o răceală demnă de un gâde, că pot pleca liniştit în Bucovina; aşa mi-a venit ideea Iaşului, în caz că mi se făcea rău.

Altminteri, domnule profesor, oamenii sunt buni şi lumea e frumoasă. Îmi doresc câteva lucruri: să-mi văd strugurii de pe casa de la Udeşti; merele cred că au făcut de mult aripi... Nu le regret decât cum omul regretă dispariţia simbolurilor, întrucât, se pare că simbolurile sunt nemuritoare şi merele vor prinde aripi la primăvară.

Al doilea lucru: aş dori ca la revederea noastră să am în faţa domniei voastre aceiaşi impresie pe care ţi-o produc stejarii. Să vă găsesc privirea vulturească de totdeauna şi mai senină decât cerurile Bucovinei noastre.

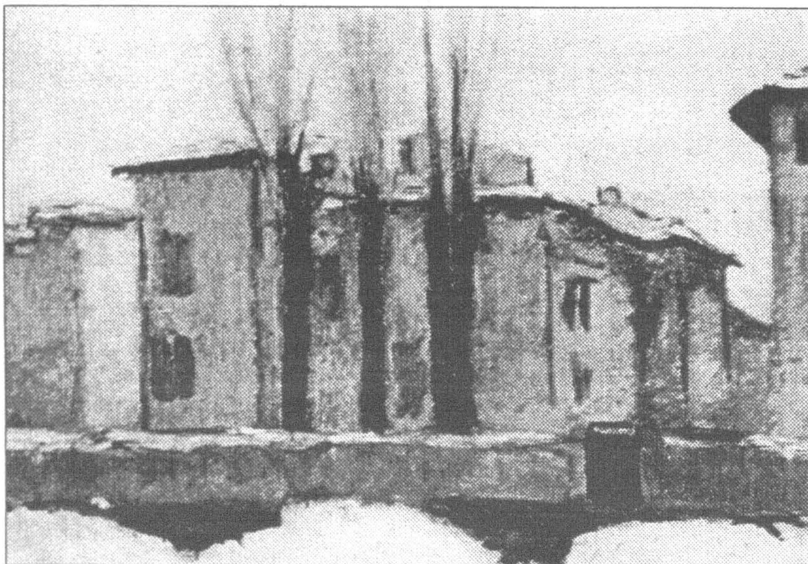
Al D-voastră , Eusebiu.

(P.s.): Te rog să citeşti această scrisoare familiilor: Obadă, D. Filip şi Ilie Rotaru, atunci când vei avea prilejul.

Cu dragi salutări şi sărutări de mână doamnei.

Notă: A doua scrisoare – o copie dactilografiată – poartă titlul: *„Ultima scrisoare a lui Eusebiu Camilar*, adresată fostului său profesor, Ştefan Pavelescu, scrisore scrisă de fiica sa, dictată de scriitor înainte de ultimile clipe."

Nicolae CÂRLAN

Alexandru Ciucurencu - Peisaj cu plopi

Muza

Doar tu mai poţi
avea acces
în casa mea
dintre livezile oamenilor.
Intră
şi deschide fereastra
să aerisim puţin
împrejurimile.
Caută bine
vei găsi într-un ungher
o bucată de soare.
Aprinde-o.
E încă vară dar mie
mi-e frig deja.

Scrib

Subiect predicat
amănunt delicat
alege
eşti ales
e lege
sau eres
o milă de trib
îndeamnă pe scrib
înfige din plin
peniţa-n destin.

Minunatul drum al grecilor către moarte

maraton
pe
firul
ariadnei
la
pânza
penelopei

Oracol

Din beznă
mă fixează un ochi galben,
Luna din 4 martie?
Poate Sfinxul.
Oracolul din Delphi.
– Va fi soare mâine?
– Mane, Tekel, Fares.
– Eroare! Nu, nu sunt
Baltazar.
– Dar eşti întregul Babilon.

Ducation POPESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Cinci poeți contemporani

Singurătate

Ningea imens în noi, ca-ntr-un abis.
Eram - uniți - nadirul și zenitul;
Numai esență-n hieratic vis,
Și ne împresura, jur împrejur, alb, infinitul.

Necontenit și astăzi cad ninsori,
De pretutindeni, până în nelume...
Stea-i amintirea ta-n albastrul dintre nori,
Și candelă într-un ungher din mine-anume.

Teohar MIHADAŞ

Vreau să nu-mi amintesc

Vin la mormântul tău surpat.

Seamănă cu o vizuină
În care s-a ascuns vulpea morții.

Și te iert că, în ierni geroase
Veneai aici, unde te-arăți din fum,
Smulgeai cruci de lemn din morminte,
Să hrănești focul.

Să încălzești ochiul umed
Și osul reumatic.

Noi, copiii, te vedeam plecând
Și totdeauna te credeam o stafie.

Vreau să nu-mi amintesc toate astea acum,
Într-o clipă de pioșenie.
Ci mai bine ar fi să aprind un foc
În casa unde zace un bătrân,
Să-ți dau o flacără de pomană,
Înfrigurato.

Dar în ținutul pietrei,
Unde te joci cu cârtița,
Și unde obeliscuri negre,
Cavouri rococo se-mpotrivesc uitării,
Abia de mai găsești o cruce.

O cruce de lemn tare cu care să faci focul.

Să te poți încălzi.

Grigore MĂRĂŞANU

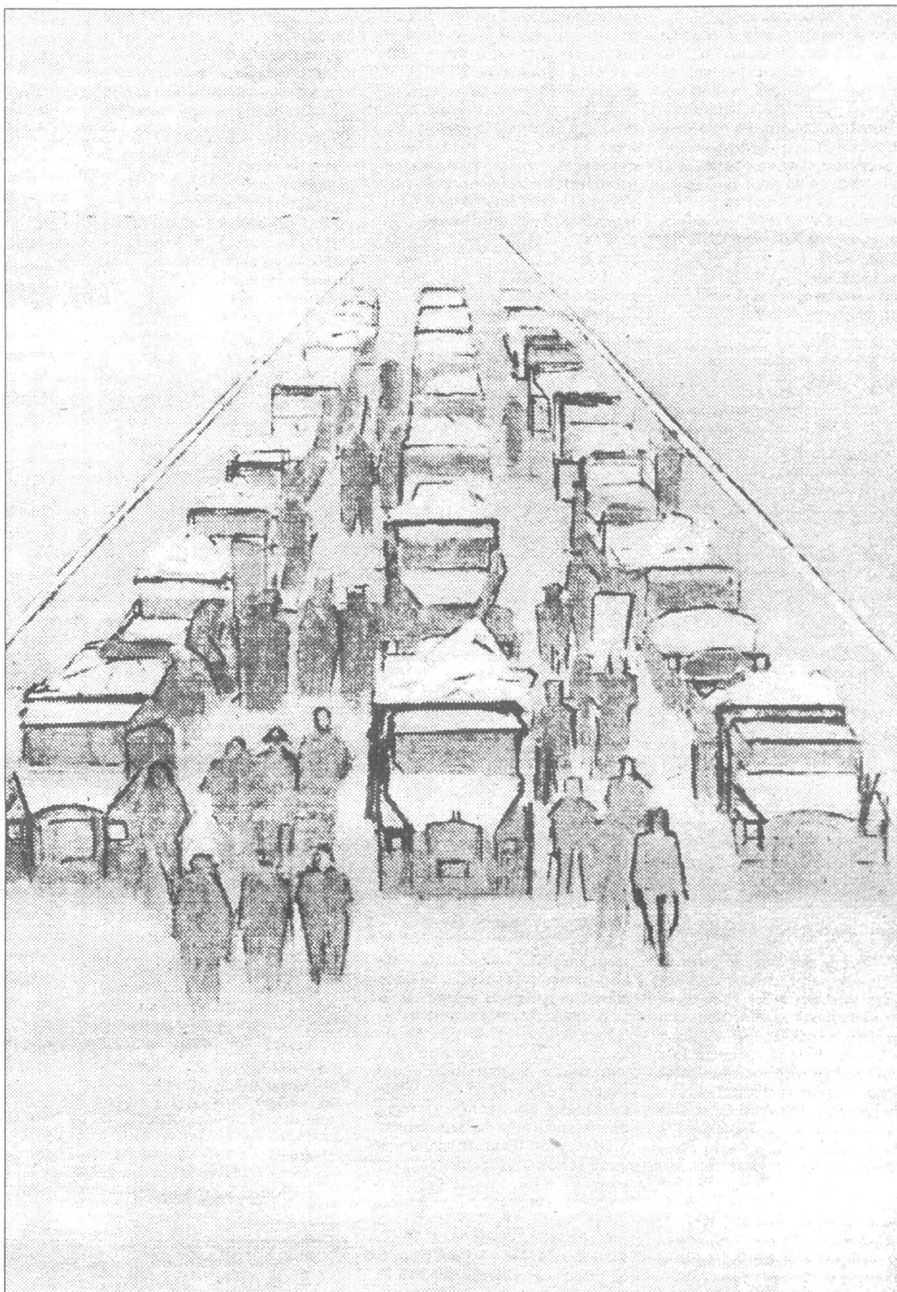
Culminația toamnei

A doua zi după ce s-a terminat culesul,
când pomii și-au pierdut toate roadele și stau nedumeriți
neștiind ce să mai facă, neconsimțind să se desfrunzească,
stau cu frunzele pe ei, fără rost (căci marele Pan a trecut)
stau prostateci neînțelegând bine cum au devenit dintr-o
dată atât de ușori
și unde e povara care le-a asigurat mândria;
și toate se prefac că sunt încă bine, dar de fapt nu mai sunt
decât o lungă apatie pregătitoare de moarte, –
atunci e culminația toamnei, când coloritul ei păstrat din
inerție intact
nu mai slujește nici un sens, nici o fecundație,
nici un transport de polen, nici o așteptare alta și nici un
alt spectacol.
decât cloroza și ofilirea; când pomii încă mai simulează
o existență zăbavnică, dar fructele din ei
s-au luat și s-au dus cine știe unde, cine știe unde...

Moment de extaz gol, de cumpănire sub vânt,
când ei se prefac a-și păzi încă avutul, abia despuiat,
când ei se prefac a primi încă luna pe frunzele cu fior
lucid,
dar nu pe fața senzuală, ci pe nepăsarea zbârcită;
când se prefac a vibra încă la glasul soarelui perfid,
tomnatec,
dar știu bine că el este agentul lor de moarte
și că n-au încotro s-o mai ia cu coacerea, încă o dată,
decât spre părăsirea trunchiului și așezarea pe pământ.
Frumoasă e culminația toamnei când nu se mai spurcă de
fructe cărnoase
Ci doar se-nvăluie în tristeți, în pure, nedumerite tristeți...

(De livadă am vorbit, ori de bietul meu suflet ?)

Paul EVERAC

Alexandru Ciucurencu - Stradă

Păduri de timp

Păduri de timp și vânt nemăsurat
Ce au curs prin frunza spaimei-n asfințit
Au așternut pământul despuiat
Singurătății somn prin ochi jertfit.
Păduri de cai promise sub cuțit
Au năvălit în zarea fumegândă
Unde se naște-o iarbă a iertării
Și șerpii-s vinovați de neizbândă.
Păduri de var, rătacitor masacru
Vicleană puritatea-n râul stâng
Înalță toamna pe câmpie cortu-i
Și peste aripi păsările plâng

Ion POPA ARGEŞEANU

Pe cerere și ofertă

Surâde economia de piață sau plânge.
Stă pe cerere și ofertă, iar seara
Nu-i exclus să doarmă pe mese
La Bursa de Mărfuri.
Mereu tentată de afaceri rentabile,
Mereu cu un ochi în calculator și cu altu-n profit,
Economia de piață
În haine de căpătat.
Uneori, îi face ocheade și chiar o seduce
Un tip depravat numit Faliment,
Pe când ea grohăie – groh, groh – ca o scroafă
Dusă la târg.

Dim. RACHICI

Cinci poeți contemporani

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ARTE PLASTICE

Între real şi imaginar

De la începutul anilor '70, când a debutat în chip strălucit, Angela Tomaselli deschide, în Bucureşti, o dată la câţiva ani, o expoziţie de pictură, având de înfruntat superficialitatea şi prejudecăţile cu care, de cele mai multe ori, sunt priviţi artiştii ce vin din provincie. Angela Tomaselli a locuit până nu de mult la Galaţi, unde a ajuns în urma absolvirii Institutului Grigorescu, şi unde a făcut extrem de valoroase studii de artă populară (în parte publicate, împreună cu Eugen Holban), studii care încep să aibă ecouri în literatura de specialitate.

Vălul de opacitate ce părea să se insinueze asupra manifestărilor acestei artiste ce sosea dintr-un alt centru cultural s-a destrămat cu timpul, creându-ne tot mai decis sentimentul că ne aflăm în faţa unuia dintre cele mai puternice talente ale generaţiei sale.

Angela Tomaselli şi-a întemeiat discursul plastic pe datele sensibilităţii şi capacităţilor imaginative, pe care le cultivă cu o deosebită grijă. Raportul în care s-au aflat, încă de la lucrările de debut, nivelele raţionale, afective şi senzoriale a cunoscut deplasări spre un pol sau altul al acestor componente ale limbajului plastic. Pentru o bună perioadă de timp, dominantă în pânzele şi desenele Angelei Tomaselli a fost efuziunea lirică, dezvoltată deopotrivă în ductul grafic şi în regimul cromatic. O anume înclinare spre tensiunea expresionistă se traduce, în creaţiile acestei etape, printr-o agitare a tuşelor şi prin nervul liniei. Fie că repertoriul imagistic cuprinde elemente de peisaj, figuri umane sau, încă de la început, erupţii ale imaginarului, lucrările tind să păstreze un echilibru relativ între efortul raţional şi explozia lirică.

Lucrările din recenta expoziţie pe care Angela Tomaselli a prezentat-o la Bucureşti, la Galeria Simeza, o surprind pe artistă într-un moment de sinteză, când mai vechile preocupări în domeniul limbajului şi a structurii imaginii au ajuns la clarificări şi rezolvări care asigură artistei o poziţie de prim-plan în dezbaterea actuală asupra imaginii. Compoziţiile de astăzi ne arată un proces de filtrare a elementelor figurative, de scoatere a acestora din ordinea concretului, şi de aşezare într-o nouă ordine, pe care o dictează fondul memoriei, proiecţia mentală, exerciţiul fabulativ. Elementul grafic, presupunând notaţia cu caracter realist, este acum mult mai puţin important în intenţia de a pune în funcţie o încărcătură expresivă, acest lucru fiind încredinţat petelor de culoare, aşternută adeseori în raporturi tranşante, cu continuităţi şi discontinuităţi pline de semnificaţii.

De la o astfel de înţelegere a partiturii cromatice, pictoriţa poate uşor să treacă la construirea unor spaţii imaginare, populate de fiinţe fantastice. Izvorul acestor plăsmuiri fantastice trebuie căutat în propria sa zestre spirituală, hrănită de lecturi şi de cercetări ale lumii arhaice, arta populară fiind unul dintre depozitele cele mai bogate în supravieţuiri din vechile mitologii, din vechile sisteme decorative şi simbolice. Morfologiile fantastice nu sunt, după cum vor să ne dovedească pânzele sale, doar cele ce şochează prin stranietate şi insolit, ci şi unele aspecte umile şi rutiniere ale mediului de existenţă, dar care, supuse unei noi lecturi, îşi manifestă nebănuite rezerve de mister.

Imaginarul pentru care optează Angela Tomaselli, dublat în permanenţă de accente cromatice, trăieşte totuşi la primul nivel al percepţiei, prin concretizările pe care le poate lua spiritul atras de teritoriul fantasticului. Artista creează cu o plăcere nedisimulată cele mai neaşteptate fiinţe, le aduce în centrul de interes al compoziţiei, dar dorinţa sa nu pare a fi aceea de a întregi paginile unui iluzoriu atlas al florei fantastice, cât mai ales aceea de a sparge convenţiile – clişeu ale cunoaşterii şi de a face activ gestul cufundării în lumea ce cuprinde realitatea–din-imediata–apropiere şi realitatea–de–dincolo–de–simţuri.

Pentru a ne încredinţa că tablourile sale abordează dintr-un punct de vedere abstract prezenţa materialului figurativ, fie că acesta face aluzii la lumea tangibilă, fie că se plasează „în inima fantasticului", artista apelează, în lucrările prezentate în expoziţia de faţă, la spaţii negre, în general la fundaluri închise, fără lumină, care pot să preia „drama" în care sunt antrenate „personajele" ivite din laboratorul imaginaţiei sale. Este un negru ce evocă haosul primordial, lumea înainte de formare, un teritoriu al nocturnului şi teluricului în care se pot produce miracolele cosmogonice şi antropogonice. Pentru o artistă cu o atât de acută voinţă a culorii, opţiunea pentru un astfel de negru a presupus, poate, un moment dificil, dar care a fost trecut din raţiuni ferme, sub fascinaţia exploziei de culoare şi formă ce se produce în miezul construcţiei plastice, unde se realizează emisiunea figuraţiei simbolice.

Decupate de ecleraje intense şi subtil direcţionate, masele de culoare se disting prin puritate şi strălucire, îmbinând bucuria jocului şi a descoperirii lumii, dintr-o copilărie luminoasă şi magică, pe care artista a avut înţelepciunea să o ocrotească, în beneficiul imaginilor pe care le pictează.

Constantin PRUT

Angela Tomaselli - Mască

VIDEO-CINEMA

Basmul pe ecran

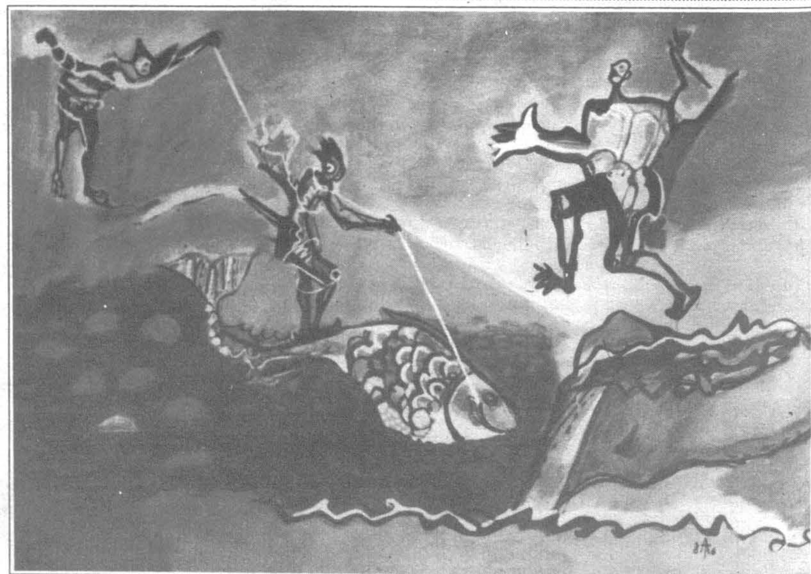
ABRAXAS, GUARDIAN OF THE UNIVERSE – producţie USA 1990, durata 83 min; regie şi scenariu Damian Lee, imagine Curtis Petersen, muzică Carlos Lopez, montaj Reid Dennison, interpreţi Jesse Ventura, Marjorie Bransfield, Sven Ole Thorsen ş.a. Film achiziţionat şi difuzat în reţeaua românească de video-cinematografe şi home-video de către societatea MKS Ltd. ELEKTRONIK.

De ani buni, o dată cu succesele uimitoare înregistrate de ştiinţă în ceea ce unii numesc revoluţia tehnologică, interesul crescând al tinerilor pentru cibernetică, electronică, robotică, astronautică este perfect explicabil. După cum firească pare şi mutaţia înregistrată de basmul modern nu neapărat la nuvelul structurii, cât al tematicii, fondul aşadar – eternul conflict dintre bine şi rău, dintre constructiv şi distructiv, dintre iubire şi ură – rămânând acelaşi, doar forma modificându-se radical. În ce priveşte strict basmul cinematografic, de un maxim interes (conform reţetelor înregistrate în box-office) se bucură un gen ce are vârsta cinematografului însuşi: *science fiction,* iar în ultimii ani – pentru că filmul, pentru majoritatea spectatorilor, înseamnă înainte de toate acţiune, suspans – extrem de savurat, urmărit „cu sufletul la gură" este *thriller*-ul *science fiction,* care descătuşează complet imaginaţia şi exploatează la maximum „ultimul strigăt" al creaţiei, nu dumnezeieşti ci umane, în domeniul tehnicii.

Filmul la care ne referim, şi pe care vă invităm să-l vedeţi, se integrează acestui ultim gen cinematografic – o aventură în timp şi spaţiu – tematic făcând parte din „categoria ecologie". Trama, pe scurt: undeva în Univers, pe o planetă nenumită, a fost creat şi programat un fel de poliţist intergalactic (Abraxas), a cărui misiune este să împiedice un dezastru ecologic pe Terra, fiindcă, datorită poluării excesive a mediului, planeta Pământ s-a apropiat de punctul critic. De asemenea, Abraxas este răspunzător de armonia dintre planete, în general de protejarea vieţii în Univers. Dar, ca şi alte domenii ale creaţiei umane, nici ştiinţa nu este ocolită de erori – niciodată neieşind totul după chipul, asemănarea şi dorinţa creatorului. O astfel de eroare este Secundas, ex-partener al lui Abraxas, dar care, orbit de Putere, a dorit să devină un fel de al doilea Dumnezeu pentru cel puţin jumătate din Univers şi a început să fie obsedat de găsirea unei *anti-life equation.* Deşi Legea interzicea acestor „jucării" superinteligente să se lupte între ele, eroarea trebuia eliminată. Numai că Abraxas are un moment de nesupunere (metamorfoză răzvrătitoare) atunci când i se ordonă să facă ceva pentru care nu fusese programat: să extermine, să distrugă viaţa – un *coldmaker,* purtător al ecuaţiei împotriva vieţii, rezultat în urma transferului de energie dintre Secundas şi o pământeană, cel care urma să provoace dezastrul ecologic, dar care este încă un nevinovat copil – adică, tocmai ceea ce trebuia să protejeze. Cum se va rezolva acest conflict, veţi vedea urmărind filmul.

Ca orice fabulă, ca orice poveste, şi filmul lui Damian Lee are o morală, conţine un sâmbure de adevăr... de când lumea: unu – orice creat poate fi purtător al Răului, dar nu este obligatoriu să-l şi comită şi – doi – pe această planetă numită Pământ există un lucru unic, extraordinar, mult mai puternic decât Puterea însăşi şi Răul ei: există Dragostea.

Francesco GERARDI

Angela Tomaselli - Cipriniada

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

CRITICI SAU MANAGERI

Varşovia a primit cu ştaif pe cei, aproximativ, o sută de invitaţi veniţi de pe toate continentele la Congresul internaţional al criticilor de teatru (al XII-lea), care se desfăşoară din doi în doi ani în diferite capitale ale lumii. Printre cei prezenţi: John Elsom – preşedintele Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru, Georges Banu - secretarul general, profesorul belgian Carlos Tindemans (viitorul preşedinte, cum vom vedea), criticii Gilles Costaz (Franţa), Alcibiade Margaritis (Grecia), Minoru Tanokura (Japonia), Maria Helena Serodio (Portugalia), Melitina Kotovskaia şi Mihail Şvâdkoi (Rusia), Valentin Silvestru (România), Zeynep Oral (Turcia), Porter Anderson (S.U.A.) şi încă mulţi alţii. Amfitrion, Andrzej Zurowski, maestrul de ceremonii şi, bizar, singurul dintre criticii polonezi prezenţi la Congres. Ceva se întâmplă între oamenii de teatru din Polonia. Varşovia se pregătea de iarnă, cu câteva zile de lapoviţă, dar atmosfera era însufleţită şi varşovienii amabili, mai ales dacă le spuneai două trei vorbe în limba lor. Ceva suspect plutea, totuşi, în aer şi nu mi-am dat seama despre ce e vorba decât în seara plecării, în gara Warszawa Zentralna unde am căutat în zadar o bere pentru drum. E un fel de semi-prohibiţie care interzice vânzarea la vedere a băuturilor alcoolice. Mai ales a spirtoaselor, dacă mă gândesc la recepţia oferită de directorul de la British Council, în după amiaza închiderii Congresului. Cineva – Papa Woytyla sau primul ministru polonez – are grijă de compatrioţi să nu se mai poată spune pe toate meridianele, „soûl comme un Polonais" – propoziţie pe care am auzit-o – culmea! – de la un coleg din Camerun. Oraşul, incomparabil mai sever administrat decât mult hulita noastră capitală, a alungat pornografia în rezervaţii discrete, presa nu te prinde de guler pe stradă sau în pasajele subterane; au şi ei gherete dar sunt standardizate şi prezenţa lor viu colorată înveseleşte zone strict limitate ale oraşului. Trebuie să recunosc că aceste interdicţii nu mi-au displăcut şi m-au făcut, pentru a câta oară? – să regret toleranţa noastră, cu rezultate atât de mizerabile în administraţie.

Congresul a propus o temă *Critica de teatru şi schimbările politice*, dar, ca de obicei, s-a vorbit despre toate, de-a valma. Franţa, prin vocea doamnei Irena Sadovska Guillon, ne-a vorbit despre un teatru politic la zi şi despre dispreţul pentru „teatrul aluziv" exercitat pe texte consacrate. *Théâtre journaux* – mi-am permis să-l caracterizez public, mărturisindu-mi lipsa de aderenţă la acest nou soi de exclusivism. Într-adevăr, sunt încredinţat că vitalitatea teatrului stă în diversitatea de stiluri şi mesaje, fie acestea politice sau nu. Mult mai instructivă a fost informaţia după care, în Franţa, *au fost interzise* două spectacole. Unul cu o piesă de Koltes, cealaltă cu un subiect despre De Gaulle. În ansamblu, interesul criticilor pare să fi trecut de la teorie la practică, de la critică spre management. Într-adevăr, este greu să treci peste problemele materiale şi organizatorice pe care le ridică teatrul în economia liberă dar parcă nu este întocmai treaba, criticilor să rezolve problema. Am făcut două apeluri să deplasăm accentul pe condiţia politică a criticii şi a criticului, dar cele două mari obsesii – naţională şi financiară – au acoperit cea mai mare parte a discursurilor. Aşadar, cuvântările erau fie scurte rapoarte despre mişcările teatrale naţionale (Turcia, Slovacia, Bielorusia, Hong Kong, Brazilia), venind din partea unor ţări excentrice ariei teatrale europene sau a statelor recent constituite în Europa, fie interogaţii manageriale (S.U.A, Norvegia). Absenţa Italiei, Spaniei, Germaniei, ţări europene cu puternice tradiţii teatrale a lăsat un gust incert de discordie latentă şi presentimentul că faci parte dintr-o corporaţie nesolidară, ceea ce nu este prea departe de adevăr. **Fiecare ţară avea obsesiile ei...** Doamna Ooi vorbea despre coşmarul din Hong Kong, de unde emigrează anual circa 65.000 de locuitori îngroziţi de perspectiva reunirii cu China, doamna Anna Földes despre proliferarea atitudinilor neofasciste în Ungaria, Vankarem Nikiforovici se plângea de tenta naţionalistă a teatrului din Bielorusia, care pierde din vedere omul contemporan în favoarea exaltării istoriei, doamna Zeynep Oral ne-a adus la cunoştinţă că, până nu de mult, Dostoievski şi Faulkner erau interzişi în Turcia, fiind suspectaţi de gauchism, Hidenaga Otori vorbea despre un *teatru vid*, fără legătură cu realitatea, fără surse şi fără origini, care îşi face simţită prezenţa în Japonia.

Mereu inventiv, Georges Banu a construit o teorie a „accentului străin" în teatrul contemporan occidental, opusă tendinţelor rasiale contemporane. Aceasta pornind de la Antoine Vitez, care a introdus actorul străin în teatrul francez – idee cu rezultate teatrale pozitive pentru că publicul s-a dovedit interesat să audă limba franceză „vorbită altfel" – direcţie pe care a mers, de altfel, şi Peter Brook care distribuia, cu ani în urmă, un actor negru în Apemantus (*Timon din Atena*), anume pentru a sublinia marginalizarea personajului sau Ariane Mnouchkine care preferă actori din America Latină. Detaliu ce ne poate interesa: succesul Elvirei Popescu la Paris se explica – spune Georges Banu – şi prin accentul ei străin care a fost luat drept accent rus, într-o perioadă când ruşii refugiaţi în Franţa se bucurau de o mare simpatie. Valentin Silvestru, mereu prezent în dezbateri, a făcut o amplă trecere în revistă a avatarurilor criticii de teatru şi a teatrului românesc în anii totalitarismului şi a prezentat activitatea deloc neglijabilă a secţiei române a AICT, după anteriorul Congres de la Lisabona.

Foarte puţini critici s-au referit la condiţia propriei profesii. Excedată de expansiunea discuţiilor despre finanţarea şi sponsorizarea spectacolelor de teatru, Soila Lethonen din Finlanda se întreba cine va sponsoriza criticii care nu sunt dispuşi să laude spectacolele de consum, iar pentru Margareta Sorenson din Suedia problema era în serviciul cui se află criticul, de vreme ce opiniile sale, exprimate în presă, sunt manipulate de Ministerul Culturii pentru a obţine fonduri destinate teatrului. Nu am înţeles ce e rău în asta, atâta timp cât criticul îşi întemeiază opiniile pe cultură, bun gust şi nepărtinire. Din nou am deplâns, alături de Porter Anderson, situaţia teatrului american unde nu există decât trupe foarte mici, de 4–5 persoane, agonizând la periferia culturii. „Cu asemenea trupe nu se poate juca Shakespeare" şi, de altfel, „asta nu interesează pe nimeni", americanii fiind interesaţi de film.

Polonezii au oferit şi un set de spectacole între care şi *Dante*, celebrul spectacol al lui Jozsef Szaina, cam ieşit din modă, după părerea celor mai mulţi dintre critici. **Şi mai interesant ni s-a părut spectacolul *Wrota* (Poarta), realizat de Leszek Madzik cu studenţii de la Universitatea Catolică din Lublin, care au dovedit că drumurile teatrului vizual al lui Szaina sunt încă productive.**

În ultima zi, au avut loc alegerile noului Comitet Executiv. John Elsom, fostul preşedinte, şi-a încheiat al doilea mandat iar fostul secretar general, Georges Banu, a refuzat să-l reînnoiască. A fost ales noul preşedinte (profesorul Carlos Tindemans, din Bruxelles), secretar general fiind de acum înainte doamna Maria Helena Serodio din Lisabona căreia îi datorăm un volum foarte elegant în care a adunat lucrările congresului anterior, care a avut loc în Portugalia, în 1990. Este greu să ne pronunţăm ce va putea face Carlos Tindemans şi Helena Serodio pentru criticii de teatru, mai ales în actuala penurie financiară a Asociaţiei. Dar, dacă va duce mai departe ideea lui John Elsom, cu o revistă comună a criticilor de teatru din toată lumea, ajunsă acum abia la jumătatea pretenţiilor – tot va fi de ajuns. Deocamdată, *Prospectus*, – acesta este titlul revistei ce apare la Londra sub îngrijirea Iphigeniei Taxopoulos şi a lui Nick Wite – este doar o schiţă a ceea ce ar putea deveni. Din Comitetul Executiv fac parte zece ţări. În urma voturilor, România a ieşit exact a unsprezecea. Ghinion.

Mircea GHIŢULESCU

Scriitorul *Dumitru Velea* – director actual al teatrului din Petroşani – schimbă, după preluarea acestui directorat (1991), numele instituţiei, în Teatrul „Ion D. Sârbu" şi creează şi „Fundaţia culturală I.D. Sârbu". Fundaţia cuprinde şi Galeriile de artă, în incinta cărora şi-au derulat ciclul mai multe expoziţii de pictură, sculptură, grafică. Voi aminti, spre exemplu, pe sculptorul Ladislau Schmidt, ce intenţionează să realizeze statuile câtorva personalităţi ce s-au născut în această „vale" sau au slujit-o: *Teodora Lucaciu, Ana Colda, Radu Stanca, Ion D. Sârbu.*

Despre Teatrul „*Ion D. Sârbu*" trebuie să spunem însă, că e marcat de o mare suferinţă: între elanurile şi dorinţele unei trupe incredibil de mici (doar nouă oameni) şi acel *receptor* care se numeşte *public* se conturează un divorţ tot mai alarmant şi mai trist. Cu câţiva intelectuali ai oraşului se poate acoperi în chip fericit – din cât mi s-a spus – un public de premieră. Dar după aceea? După aceea e „momit" tineretul, în special elevii. Oferindu-i-se, în contul aceluiaşi bilet de intrare, o oră sau două de „discotecă", după spectacol. Toate ar părea bune, numai că acest tineret nu are nici cea mai elementară idee de ceea ce poate să însemne o *sală* şi un *timp* al unui spectacol: vorbeşte tare, concurând actorii de pe scenă, se strigă peste rânduri; se plimbă pe intervalele sălii şi, în general, îşi vede nestingherit de conversaţia lui particulară în aşteptarea orelor de dans. Incapacitatea de concentrare – cât de infimă – pentru comunicarea vizuală şi verbală a scenei ar trebui să pună pe gânduri pe psiho-sociologi. Cauza este, fireşte, lipsa de educaţie. Rezultatul: un dezastru de substanţă umană.

Şi totuşi: unul din principalii interpreţi m-a întrebat după spectacol dacă sunt conştientă de frumuseţea meseriei de actor. Politica repertorială ar trebui poate modificată, în funcţie de „precaritatea" *receptorului*, pentru ca aceşti actori să nu mai fie puşi în situaţia de a juca doar *pentru ei înşişi*. Poate că ar trebui nişte comedii uşoare, de „situaţie", bufe, revuistice, în care „teatralul" s-ar prezenta în starea lui frustă, lipsită de complexităţi. Micşorând distanţa faţă de acest public (adaptare în a cărei necesitate continui să cred), acest „apostolat forţat" ar reclama însă – în mod dramatic – renunţarea la *sincronizarea* cu propunerile mai moderne şi mai incitante ale teatrului. Petroşenenii au încetat să facă „teatru pentru teatru".

CULTURĂ ŞI DURERI

(Spectacole şi iniţiative la teatrul „I.D. SÂRBU" din Petroşani)

Marea surpriză a fost textul eminescian „IESUS CHRISTOS REX MOLDAVIAE" (În subtitlu *Alexandru Lăpuşneanu*). Complinit de acelaşi *Dumitru Velea* (ce şi-a asumat şi rolul de regizor), din două versiuni originale ale lui Eminescu, această piesă „nouă", dincolo de faptul că e scrisă în versuri, nu are nimic, în arhitectura ei internă, din ceea ce s-ar chema o „melasă" lirică. „Motivul" acestei piese porneşte de la înscrisul atestat pe o monedă (comentat şi de Iorga) *Iesus Christos Rex Moldaviae*. În piesa lui Eminescu, şapte boieri, adunaţi la Putna după stingerea spiţei muşatine, depun jurământ ca *regele* ţării să aparţină unei instanţe sacre – alegându-l pe Isus – iar ei să fie doar pârcălabi. Alexandru Lăpuşneanu va călca însă acest jurământ. Dar nu din orgoliu paranoic, ci dintr-o cerinţă reală, obiectivă, a unui moment critic al istoriei ce reclama o autoritate lucidă şi unică, măsuri raţionale şi agerime în decizie. „Oportunitatea" istorică atrage însă, prin călcarea iminentă a jurământului, *vina tragică*. Câteva scene-cheie – cum ar fi monologul lui Lăpuşneanu în faţa lui Gruia mort sau dialogul *Lăpuşneanu-Vistiernic*. în care duelul *Vicleniei* cunoaşte tăişuri de mare rafinament – sunt scene antologice. Dumitru Velea mărturiseşte că a visat de mult acest spectacol (de pe când era doar secretar literar) – încât **postura de regizor, asumată, nu-i chiar aventurată. Apelând la scenografia *Elenei Buzdugan*, el imaginează spaţiul acţiunii în altarul unei biserici, în ale cărei fresce veghează nu sfinţii tradiţionali, ci voievozii muşatini. (Biserica, imaginată ca topos al Istoriei). În mijlocul altarului se află o „masă a tăcerii" pe care se face judecata domnului pământean. În ce priveşte mizanscena, sunt scene şi mişcări ce au „tâlc" alături de altele ce par aleatorii. În rolul lui Alexandru Lăpuşneanu, *Mihai Clita* s-a detaşat printr-o forţă bine încălzită. *Rosmarin Delica*** (Vistiernicul) are un stil de joc mai molcom, întreţinând mai puţin decât partenerul său amintita fulminantă scenă. Există însă, aproape la toată trupa masculină, pericolul alunecării pe *cantabilitatea* versurilor – ce face ca *nu* fiece moment să conţină un *participativ* de *trăire*, o *prezenţă*. În ansamblu, interpreţii depun însă căldură în rolurile asumate, fie că joacă diplomaţia sau teama, şiretenia sau revolta (cei trei boieri: *Florin Plaur, Valeriu Troşan, Mircea Zabalon)* – fie maiestatea sacerdotală (*Alexandru Codreanu*). *Lerida Buchholtzer* (Femeia) conturează în tuşele principale un personaj cu faţete ambigui, se poate încrâncena dar îşi poate totodată modifica alunecos sentimentele.

„EXISTĂ NERVI" e cea mai „bătrână" din piesele lui Marin Sorescu. În schimb, face parte din categoria celor ce au îndurat cel mai mult penitenţa tăcerii stipulate de cenzură. Un spectacol aşteptat să facă, în 1981, carieră la Teatrul Mic, a fost retezat din repertoriu după câteva reprezentaţii. Cum nu mai fusese jucată decât de studioul studenţesc, se poate spune că premiera de la Petroşani e o cvasipremieră absolută în condiţiile unei dezlănţuite voinţe de libertate creativă. Nota spectacolului (regizor, tot Dumitru Velea) stă într-un sarcasm pronunţat, o evocare pamfletar–coşmarescă a ultragiului existenţial provocat de *pânda* continuă a omului, un sarcasm proiectat într-un timp ce-şi punctează reperul istoric, totuşi, prin ridicarea steagului roşu cu seceră şi ciocan pe spinarea imensului balaur cu şapte capete ce închipuie, în viziunea regizorului şi a scenografei *casa* însăşi (iar spinarea lui – balconul). Aici, scenografia (aceeaşi Elena Buzdugan) înaintează voluminos dar şi *dinamic*, în carnaţia şi *derularea* însăşi a spectacolului: acel uriaş dragon pe care l-am amintit acoperă existenţa acestor personaje viermuite sub burta şi picioarele lui – iar cele 7 capete „ascultă" în permanenţă, se mişcă sincron sau non-sincron, se înalţă, coboară, înţepenesc în aşteptare. În timp ce existenţa „fiarei" îşi poate modula mişcările oniric şi labil, prin spectacol se leagă un fir ideatic secret, care constituie de fapt vertebrarea lui internă. Spectacolul petroşenean propune textului o imagine scenică originală. S-ar putea observa totuşi că mişcarea personajelor e uneori prea îngrămădită în apropierea balaurului – fapt ce cred că ar putea suporta unele retuşuri, de lărgire a spaţiului. Imaginea e barocă, făcându-se apel aproape la toate mijloacele de reprezentare – directe sau figurate. Aşa, de exemplu pantomima – dans al siluetei feminine din zona cea mai înaltă a „spinării–acoperiş", siluetă ce, cu fiece încercare de eliberare din sfoara care îi încolăceşte trupul, constată că nu face decât să se înfăşoare mai mult. Ideea e frumoasă, dar încarcă imaginea scenică, ce devine greu de urmărit. Interpreţii – aceiaşi ca şi în piesa precedentă (în plus: Rodica Cernescu), caută să ţeasă o dantelărie a *absurdului* în a cărui capcană cade mereu normalitatea. Nu există o egalitate perfectă a momentelor, dar în totalitatea lui spectacolul este unul „integralist".

Un al treilea spectacol vizionat la Petroşani a fost de fapt un recital de poezie pe versurile lui *M.R. Paraschivescu* („Cânticele ţigăneşti"). Protagonist a fost actorul *Corvin Alexe*, secondat cu momente de balet interpretate de *Rodica Cernescu*. Un recital agreabil, liric-umoristic, căruia îi recomandăm să simplifice anumite pasajii–intermezzo care nu ţin de poezia lui M.R.P. Handicapul acestui spectacol a fost tot marea durere cu care am început aceste comentarii: lipsa unui public receptor.

Jeana MORĂRESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Salomeea

Pe când dansai a început războiul
Casele sparte-au fost târâte-n cer
Pe sub covor se prelingea minciuna
Dansând în sânge ca un ochi de fier
În carnea unui comandant de-o seară.
Nu mai urlați. Un urlet e ființa
Oricărei guri din fauna precară.

Născută-s într-o colivie strâmtă
Deschisă ori închisă, ce-are-a face...
Nu întrerupe dansul Salomeea
Chiar dacă nimeni, nimeni nu mai cântă.
Învârte-te, sfâșie și trăiește-ți
Caricatura cu stoicism, cu milă,
Nu întrerupe dansul blestemato
Neroada ta uimire-mi face silă.
E inocența unei specii oarbe
Spurcată fie-i pofta de-a spurca,
Oriunde adaști dai muguri de sminteală,
Leprozerii cu miros de chiftea.

Pe când dansai a început războiul
Arde altaru-n mine! Lasă-i ploii...
Sortiți crucificării sunt doar sfinții,
Cei slabi cu duhul, pruncii și eroii.
Tu ești o biată târfă care plânge
Instinct secret și cumpănit de zeu
Nu întrerupe dansul blestemato
Căci ar putea să moară Dumnezeu

Rugă

Pământule, omule, frate,
Te-am pus la jugul sufletului meu
Să-mi fii hotar cu Dumnezeu
Când intră negustorii în cetate

Ei vin, ne-nvață limba de-i nevoie
Se miră că avem un singur cap
Ne văruiesc bisericile, școala,
Dau lustru, stivuiesc și pun capac

Mi-aduc cuvântul tău preambalat
Ca dintr-o gură nouă, odorată...
Ce să le dăm în schimb părinte mare,
Ce vor neguțătorii drept răsplată?

Eu știu că ești sărman ca un perete
Ce-a mai rămas din patru în picioare
Tu ești eternul meu și temelia
În care-mi scriu Golgota viitoare.

Mariana BOJAN

Alexandru Ciucurencu - Furoul negru

Poezia elevilor

PĂDURE

Pădure – ramuri de sânge închegat
Urlă furtuna în frunze.
Pământul miroase a sublim și-a păcat
Și suntem și-am fost numai umbre.

Și iarba nu e iarbă
Și tăcerea curge.

Liviu VOINEA
elev Liceul „Sf. Sava"

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Politicul

Fără a fi, în genere, de un foarte ridicat nivel intelectual, declarațiile unor lideri de opinie punctează, totuși, intermitent și noțiuni teoretice. Problematizează, de exemplu, nu doar situația politică sau economică actuală, ci și însuși *politicul*, însuși *economicul*. Care dintre acești doi factori exercită rolul determinativ în structurarea și evoluția societății? Economicul, evident – susțin unii. Nici vorbă! protestează alții. Politicul!

Indiferent cine are dreptate, e un fapt obiectiv că politicul fascinează lumea în toate straturile sociale, spirite de orice condiție, de la savant și filosof la semianalfabet. Mulți, poate, majoritatea covârșitoare a populației, mai ales de la orașe, îi atribuie pondere decisivă în toate privințele. Politicul e, în reprezentarea cvasiunanimă, cheia miraculoasă, în stare să deschidă orice lacăt. E o adevărată iarba fiarelor. Cine deține, măcar o frântură de putere sau doar influența politică poate, într-o anume sferă, mai largă sau mai strâmtă, totul. Prin el se obține, cu condiția doar a captării bunăvoinței, orice. Se accede la tot ce nu e nimănui accesibil pe căi normale, la orice fruct oprit. De aici obstinația multora de a pătrunde în „nomenclatură". De aici învăluirea, de către atât de mulți, a puterii într-o aură mistică și, implicit, iubirea delirantă sau ura înfricoșată față de putere. De aici propensiunea generalizată de a rezolva totul prin intervenții, prin recurgere la „lanțul slăbiciunilor". De unde să scoată un ministru al culturii hârtie, dacă nu este? mă întrebam, în precedentele reflecții. Inițiații în practici incluși în „obiceiul pământului" nu-și pun asemenea întrebări. Ei știu că, în orice situație, există din orice produs o anumită rezervă și își mobilizează toate puterile intelectului spre a face să li se dea lor tot sau chiar mai mult din ceea ce există. Se fac luntre și punte ca să-l „traducă" în vreun fel pe cel ce administrează produsul râvnit. Ca în schița lui Caragiale. În cazul concret, editorul isteț va căuta, desigur, să-l înduplece pe ministru a-i repartiza lui, discret, o cât mai mare cotă de hârtie, în orice caz mai mare decât a altora. N-am practicat și n-am să pot practica niciodată, în nici o împrejurare, o asemenea „diplomație" chiar dacă nu se poate altfel. Mai curând renunț la orice, chiar și la existență. Nu suport darwinismul social.

Fenomen inerent de secole vieții sociale românești, și sud-est europene în general (inerent existenței de pretutindeni, însă, niciunde pe continent cu aceeași acuitate ca în această zonă), politicianismul, cu toate componentele și implicațiile lui, a fost, în toată istoria literaturii române, principalul obiect al reflectării literare critice, al denunțării satirice. Recordul în această direcție l-a bătut, evident, Caragiale, în secolul trecut, Arghezi, în secolul nostru.

Aspecte ale politicianismului au semnalat și stigmatizat însă și ceilalți scriitori, mai toți, prozatorii și dramaturgii în special. Iată, aproape la întâmplare, un text din Ion Ghica: una dintre scrisorile cuprinse în prima secțiune din *Convorbiri economice*. Aflând că fiul său înapoiat de la studii în străinătate nu-și trecuse doctoratul în drept, cu perspectiva de-a ajunge demnitar, ci în litere, un bun, grijuliu părinte se îmbolnăvește: „am găsit pe bietu tată-meu în așternut, prins de friguri, mumă-mea ocupată a-i încălzi cărămizi și a fierbe ceaiuri". Dezvăluind motivul prăbușirii sale bruște, îndureratul tată zice fiului: „Fătul meu, eu n-am vrut să te mâhnesc; dar mi-a fost peste putință să-ți ascund întristarea mea (...) am văzut deodată toate visurile, toate speranțele mele nimicite; mi s-a părut că va cădea cerul pe mine". Tot mai explicit, bolnavul formulează un ideal de autorealizare socială comun tuturor celor ce identifică fericirea cu o carieră strălucită: „Parcă te vedeam pledând la tribunale și la curți (...) te visam câștigând toate pricinile drepte și nedrepte, te vedeam trecând în trei ani din treaptă în treaptă: procuror, judecător, prezident, membru la înalta curte de justiție; te vedeam profesor, deputat, senator, consilier de stat, ministru, prezident al consiliului (...)". Motorul spectaculoasei ascensiuni urma să fie, în viziunea ambițiosului pater, componenta profesională ca atare, nu pur și simplu titlul științific ci sprijinul politic ocult, din partea lui „nenea Tudorache", unchiul băiatului...

Vorbeam însă de noțiuni, de concepte. Spuneam că, pentru mulți, politicul e un panaceu universal, un sesam, o putere demiurgică. Resping această concepție. Încerc să o zdruncin. N-am să reușesc, bineînțeles. N-am să izbutesc nici măcar proiectarea în spirite a unei umbre de îndoială cu privire la omnipotența politicului. Tot ce sper e predispunerea vreunui tânăr, de azi sau de mâine, la meditație pe această temă. Și, cine știe!... Poate că, odată și odată, „birui-va gândul". Investim continuu speranțe în viitoarele generații...

Politicul, în accepția etimologică, îndeplinește în societate, rolul determinant, se identifică, de fapt, cu socialul. În societățile în care democrația nu e consolidată, el funcționează însă într-un sens opus. Majoritatea politicienilor de profesie nu-și valorifică talentele în serviciul *polis*-ului, ci în scopul chivernisirii proprii pe socoteala acestuia. Fiecare caută să apuce cât mai mult pentru sine din produsul muncii tuturor producătorilor și, în perioade, ingrate, cum e cea pe care o traversează acum societatea românească, cu urmări nefaste pentru „cetate". În loc de a fi ceea ce indică termenul: o activitate *civică*, de slujire a „cetății", politica devine tocmai o negare a civismului, o goană turbată după căpătuire, expresie perversă a celui mai abject egoism. Nu altul e mobilul real și al demersurilor celor ce încearcă (și, vai, adeseori reușesc) să rezolve totul pe cale „politică", adică prin flatarea sau șantajarea celor cu funcții, cu puteri de decizie sau influențare. O atestă trei sferturi din literatura națională.

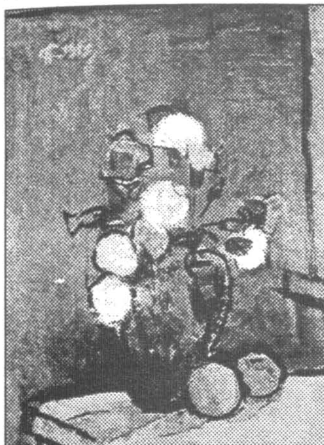
Formulez brutal din dorința unei cât mai clare explicitări a motivației atitudinii adoptate de la început în această rubrică. Detest acțiunile ce amenință stabilitatea și așa atât de precară a societății românești de astăzi. Dezaprob campaniile de presă ce încurajează și stimulează asemenea acțiuni din convingerea că astfel se poate ieși din impas. Destabilizarea poate doar amplifica „răul ce ne bântuie"; poate chiar provoca dezastru național iremediabil. Nu am nici un motiv de a dori menținerea puterii actuale, și nici n-am ajuns un conu Leonida, atașat din principiu puterii, oricare ar fi ea, din principiu. Toată viața m-am pronunțat împotriva inerției, pentru primenire continuă, pentru schimbare. Dar nu pentru orice fel de schimbări. Vorba lui Alexandrescu: „De îmbunătățiri rele destul suntem sătui". Sper că nu sunt nebun când calific drept nebunie pledoariile pentru schimbare ca scop în sine, pentru schimbare de dragul schimbării. Bună-rea, numai schimbare să fie! Nu e absurdă o asemenea concepție? Nu exprimă ea o impaciență tipic politicianistă, expresie a celui mai amoral arivism? Voința de schimbare, de progres complică principial situația în opoziție, inclusiv față de tine însuți. În orice fel de opoziție? Ar fi un nonsens, o aberație, o negare tocmai a ideii de prefacere, o instalare în inerție. Trebuie să fie dement cineva, inconștient sau să urmărească scopuri inavuabile pentru ca, sub cuvânt că acționează în opoziție, să-și asume în organismul social rolul cancerului. Una e să te împotrivești la tot ce e nociv și cu totul altceva e să dinamitezi, să macini, să vrei să distrugi totul. Și, în măsura în care izbutesc să pricep ceea ce se petrece în țară, nu pot să nu atribui tocmai acest comportament opoziției inflexibile. M-aș bucura să greșesc. N-o fi bună deloc actuala putere, însă opoziția nu-i în măsură să instaleze o alta în loc. Actuala putere menține, de bine, de rău, o relativă, care ar dispărea, dacă ar triumfa opoziția. Cea mai rea ordine e mai puțin rea decât dezordinea, decât anarhia. „Ieși rău din pârâu, că-i mai rău fără de rău!" se zice în Ardeal. Zgândărind mereu toate nemulțumirile din societate, făcând din orice neajuns o problemă politică și încercând a trage profit de pe urma lui, provocând incendii sociale prin ațâțarea oricărei scântei de revoltă, spre a le îndrepta contra stăpânirii, ce altceva se poate obține decât năruirea edificiului social?

Nu politizarea, ci depolitizarea e necesară astăzi la noi, pentru salvarea *polis*-ului. Prin depolitizare înțelegând politizarea în sensul invers, înalt. E necesară unirea forțelor într-un efort comun de redresare pe toate planurile. În primele zile ale anului, când cu criza de apă, unii dintre reprezentanții instituțiilor de stat, în loc să intervină prompt pentru remedierea situației, au început să se certe între ei, aruncând unii asupra altora răspunderile. Nu Primăria, ci Prefectura e vinovată! Ba nu! Vinovată e Primăria! Așa reacționează adevărații gospodari? Un gospodar autentic, de îndată ce află că nu merge ceva, sare pentru a repara. Iată unde voiam să ajung. Aceasta e ceea ce aveam în permanență să spun. Condiția depășirii momentului critic în care ne găsim e renunțarea la dispute sterile, la competiții puerile de orgolii și vanități, la ambiții scelerate, ce nu pot provoca decât zdrobirea până la urmă și a celor ce le nutresc, într-un cuvânt: la politicianism. Nu politicul e, în clipa de față, factorul decisiv. Dacă o casă a fost zguduită de cutremur, locatarii nu se apucă numaidecât să discute cum s-o redecoreze, cum să o zugrăvească. Până la redecorare mai va. Deocamdată trebuie refăcuți pereții, puse ferestre, reparat acoperișul, restaurate diversele instalații. Aceasta fiind, aproximativ, situația țării, după seismele istorice suportate, nu-i oare firesc – și obligatoriu – a i se reconstrui infrastructurile înainte de (sau concomitent cu) angajarea în confruntări pe teme omologe problemelor de stil în arhitectură și artele plastice?

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Gheorghe TOMOZEI

DIALOG

Alexandru Ciucurencu - Flori și mere

Din plicul primit de la Goaby Ștefan Minică din Moisei păstrez (doar) aceste remarcabile confesii de atelier:

„Pentru orice artist, actul de debut înseamnă un eveniment, un eveniment ce poate cădea într-o mare sărbătoare interioară. Indiferent de artist și debut, actul în sine capătă simbolul de naștere, iar pentru un mare artist de-i este dată doar nașterea și trăirea, simbolul-debut e nașterea în sine.

Fără debut n-a fost posibilă scrierea nici unei capodopere, de aceea debutul e un mare mister. Deasupra oricărei modestii, debutul în sine reprezintă o treaptă ce ești nevoit s-o urci atunci când crezi că poți dărui cu adevărat ceva din tine, din propria forță creatoare și te bucuri de el ca de prima literă dintr-o limbă ce-ți pare prea cunoscută.

Arta este iruperea realității și conlucrarea cu divinitatea. Cred în forța spirituală a artei, în speță a poeziei. Nimic din ce este omenesc nu-i este străin artistului. Artistul irupe în interior pentru a putea vedea în afară ceea ce eu numesc privilegiul artistului.

Și totuși, domnilor, debutul nu-i decât o mică pagină dintr-o poveste mai mare ce se găsește în dreptul numelui fiecărui artist într-o depănare de amintiri artist-operă. Încredințez două dintre poeziile mele în mâinile domniilor voastre, în speranța înlesnirii debutului meu".

X

Cineva care semnează NOI (și atât) se exprimă (lugubru și în afara artei) în versuri scrise cu... majuscule:

„FĂRĂ IUBIRE, CU ȘTREANGUL DE GÂT
CU INIMA GOALĂ, DE LUME PIERDUT
STAU ȘI MĂ-NTREB DE CE SUNT URÂT
MĂ SPÂNZUR.

CE GREU PĂMÂNTUL MĂ APASĂ!
IAR VIERMII ÎN CARNE ÎMI PĂTRUND
PESTE PUȚIN VOR STA LA MASĂ
ȘI-N AL MEU SÂNGE VOI FI CA ÎN MORMÂNT".

X

Simon Attila din Miercurea Ciuc simte „o mare dragoste pentru limba și literatura română", idolii săi numindu-se Eminescu, Caragiale și Stănescu.

Ar fi fericit dacă i-am tipări câteva versuri scrise „direct în limba română".

Iată două scurte poezii:

Dezavantaj

Dezavantajul zborului
e neputința de a visa să zbori.
Măcar de n-ai putea să mergi,
sau
de n-ai putea să cobori.

Zbor

Stând în miezul
unui bolovan
zborul capătă un sens
cu totul diferit.

X

De la Ion Șerban, o splendidă scrisoare (mărturisire de credință) și versuri elegant–elegiace trăind un lirism autentic, fericit „contaminat" de bune lecturi.

Transcriu cu emoție confraternă poezia cu stihuri puține dar cu lung titlu

Când ești îndrăgostit de apa pe care o bei

Copaci solitari strică rotundul promis
Sufăr de prea multe linii frânte și drepte
Seara mă molipsesc de febra copacilor.
Azi m-am gândit la un incendiu planetar
fulgerând după-amiaza,
trecuse o fată cu părul roșu:
a devastat parcurile, a stins semafoarele,
și-a mărturisit public dragostea pentru versurile lui Florin Mugur.

X

Din Nehoiu, o scrisoare de la statornicul nostru corespondent, Constantin Corneliu Dieneș, ce-și mărturisește cu maximă sinceritate o stare de criză. N-o comentez. N-am atâta spațiu. O socotesc doar o „tânguire" superioară, semn că autorul ei e convins mai degrabă de anevoința actului creativ decât de posibila exultare în fața paginii tipărite:

Stimate domnule Gheorghe Tomozei

„Tema epistolei de azi? Evident – literatura. Ideea? Condiția metafizică a poetului. Motivația? Necesitatea confruntării punctelor de vedere. Din acest unghi, vă înfățișez, pe scurt, asertiunea proprie: nu sunt decât emițătorul mesajului artistic – literar în speță. Argument: dacă aș intenționa să recompun fidel o poemă fabricată de mine, ei bine, nu aș mai fi capabil! Concluzie: demersul creativ ne este sugerat. Și adaug: prin fiorul unei singure și intense respirații. Când nu-mi reușește din prima secundă captarea integrală a semnalelor, comițând gestul unui proces de elaborare deconectat față de sursă, adică o lucrare adiacentă și aproape delincventă, Harul mă ignoră, încep să transpir, consum zadarnic din slaba-mi înzestrare, rezultatul decepționându-mă grav și frecvent și, de regulă, abandonez. Urmarea: de când mă lovesc de subtila constatare că nu sunt decât „porta voce" a cuiva, mă jenez a-mi semna manuscrisele, intuind primejdia obscură a unei Instanțe dispuse la a mă considera plagiator al propriilor mele scrieri! Vă rog, Stimate Domnule Tomozei, meditați la acest neașteptat impas prin care trec.

Spre a vă exemplifica senzația de paranormal prin care acced la produsul versificat, trimit câteva lucrări asupra cărora nu planează dubiul paternității. Binevoiți a mă îndatora cu o cât de mică sentință în legătură cu teama ce mă preocupă. M-aș bucura să procedați fără menajamente, făcând apel chiar la spiritul caustic al Domniei Voastre, nu de alta, însă doresc să mă clarific dacă sunt ori nu manipulat! Pentru a mă lepăda ferm de ambiguități – ca „altă persoană" de tămâie – reamintesc și cu acest prilej că vă scriu nu pentru a fi publicat, ci numai din plinătatea informațiilor ce mi le transmite, poate fără voie, prin intermediul LITERATORULUI, Domnia Voastră".

X

Justin Vercaru (dacă înțeleg bine) ne trimite copia xerografiată a unei scrisori către... Ion Cristoiu pe care, din bunăvoință, n-am citit-o.

O vom face când Ion Cristoiu va fi redactor la „Literatorul" și Marin Sorescu va trece la „Evenimentul zilei". Deocamdată...

X

Luiza Militaru (Brașov) colecționează truisme „poetice" de tipul „zăpada de sub lună"/ „grăbește timpul"/ „îmi plânge visul"/ „noaptea senină", etc. într-o încercare prematură de a forța debutul. Mai târziu, cine știe?

X

Dumitru Mândiță are „20 de ani și încredere în Literatorul". Parcă ar mai trebui ceva. O sugestie a acestui posibil ceva în **Lecție:**

Undeva se scriu poeme de amor
și nu se bate pasul
școala ta mistică de nouă luni, iubito,
când te rotunjești sub soarele vremii
ca o pisică uriașă
la picioarele lui Buddha.

Alexandru Ciucurencu - Schiță

X

Nonu Domilescu (Caraș Severin): mașinii dvs. de scris îi lipsesc unele semne (î, ă) ce fac dificilă lectura (*vazul* în loc de văzul, *vars* în loc de vărs, *pacatos* în loc de...) dar, pe un alt plan, și candidatul la vers e lipsit de unele elementare mijloace de expresie. Vă doresc, pe altcândva, noroc și... Olivetti!

X

Andrei Argeșanu (Pitești): rimați, precum unul Mihai Eminescu, „ochii" cu „faldul unei rochii". Rimați (personal) „plopi" cu „potopi"! realizând un deziderat al sunatului din coadă – doar... grafic. Parcă și versurile „Te-am pierdut în visul de azi-noapte,/ unde erai?" le-am citit pe undeva...

X

Valentin Dobrescu (Alexandria) dixit: „Țipă pașii între glezne și trezesc zorii buimaci/ Plânge ziua în cutremur prelingându-se ușor/ Păsări toamnele închid și e bine ca să taci.../

Așa e!

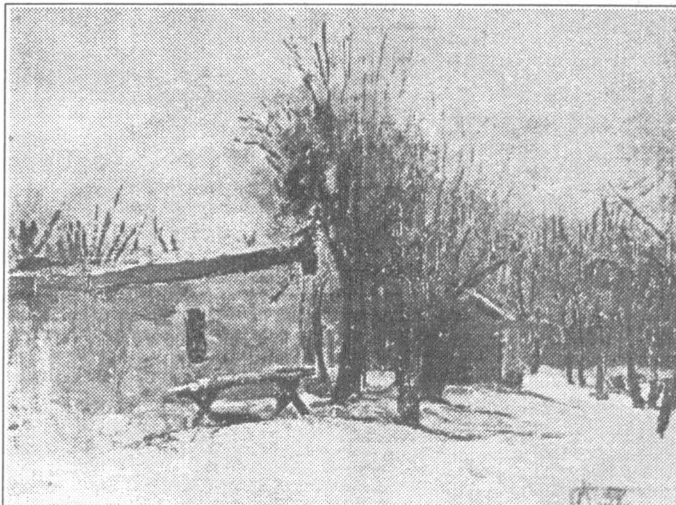
X

Pentru George Nimigeanu (Mediaș), L.D. (Câmpina), Alexandru Vâlcan (București): am propus Colegiului Director câteva din frumoasele domniilor-voastre poeme, dar... Gheorghe Tomozei propune și când nu e luat în seamă se indispune.

E o fatalitate. *Literatorul* e o revistă deschisă, cu ticăloasă exclusivitate, *profesioniștilor.*

Cu debutanții e tot mai greu (Lasă că nici Comitetul Oamenilor Muncii nu prea funcționează la revista Sorescului!).

Totuși, răbdare și tutun!

Alexandru Ciucurencu - Iarnă

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

DESPRE FERNANDO ALEGRIA

La 10 decembrie a avut loc la Casa Americii Latine prezentarea romanului *Campionul* (titlul spaniol: *Caballo de copas*) al scriitorului chilian Fernando Alegria, tradus de Ezdra Alhasid şi publicat de editura Arena. Ambasadorul Republicii Chile, Sergio Mamico, a rostit cuvântul de deschidere, subliniind locul important pe care îl ocupă Fernando Alegria (n. 1918) într-o literatură ilustrată de doi laureaţi ai premiului Nobel: Gabriela Mistral şi Pablo Neruda, de creatorul suprarealismului latino-american, Vicente Huidobro şi, în prezent, de o strălucitoare serie de scriitori ca Nicanor Parra cu celebrele sale *Antipoeme* sau de José Donoso şi Jorge Edwards cu romane de largă circulaţie naţională şi internaţională.

În comentariul cărţii, prof. Paul Alexandru Georgescu a introdus în discuţie pe un mare reprezentant al „exploziei narative" latino – americane, Julio Cortázar, şi a raportat romanul lui Alegría la o tipologie inspirată de Borges. Reproducem textul alocuţiunii:

„Este pentru mine o onoare şi o datorie să vă ofer, în acest act festiv, o imagine succintă, sper sugestivă a remarcabilului scriitor chilean Fernando Alegría, poet, eseist şi mai cu seamă narator, profesor de literatură la Universitatea din Stanford (Statele Unite), timp de aproape patru decenii. Voi spune câteva cuvinte de laudă şi pentru încântătoarea carte *Caballo de copas – Campionul,* pe care o lansăm astăzi.

Nu voi repeta, în comentariul meu, cunoştiinţe care se pot găsi în enciclopedii sau dicţionare literare, ci voi încerca ceva mult mai ambiţios: să construiesc o imagine inedită a lui Fernando Alegría pe baza unei întâmplări neobişnuite, pornind de la lunga şi pasionanta discuţie pe care am avut-o la Paris, în furtunosul an 1968, cu romancierul argentinian, mondial consacrat, cu extraordinarul Julio Cortázar.

Înalt, foarte înalt, slab, agil, neastâmpărat, cu iscoditori ochi verzi şi într-o continuă scânteiere verbală, Cortázar avea, la 55 de ani, înfăţişarea, exuberanţa şi farmecul unui adolescent. La observaţia mea că romanul său *Rayuela – Şotronul,* recent publicat, ocupa pretutindeni, inclusiv în România, primul loc în actualitatea literară, a surâs, mulţumit, dar imediat şi-a manifestat neîncrederea faţă de cuantificarea literaturii şi de tendinţa de a da numere de ordine scriitorilor. «Nu înţeleg – mi-a spus – obsesia primatului, interesul şi exaltarea din jurul lui *number one* . Pe mine mă întreabă mereu tot felul de persoane: cine e primul romancier hispano – american? Borges, care nu a scris de altfel decât povestiri? Sábato? García Márquez? şi se miră că toţi sunt primii, fiecare în felul lui. Şi e firesc să fie astfel: există diferite forme de excelenţă artistică, aşa încât în dramaturgie Shakespeare şi în epica lirică Dante sunt deopotrivă imenşi. Există, de asemenea, felurite tipuri de geniu creator, ca atare seninul Rafael şi frământatul Michelangelo sunt deopotrivă de incomensurabili». Eu ascultam, aprobam şi obiectam: «Da, şi totuşi vreo diferenţă trebuie să fie. O ştim încă din Secolul de aur: există *genios* (genii) şi *ingenios* (spirite ingenioase)... Să facem cel puţin două categorii, să identificăm două direcţii de a crea». Julio a consimţit, zâmbind: «Rămânând la naratori, sunt într-adevăr două categorii: *făcătorii* şi *făuritorii*. Cei dintâi (*los hacedores*) sunt inventivii, creatorii de universe fictive uimitoare, de regiuni existenţiale noi – mitică, fantastică, problematică; ceilalţi (*los forjadores*) sunt modelatori ai realului, muncitori ai concretului, meseriaşi cu acut simţ de observaţie şi cu darul de a produce oamenii vii şi obiecte tangibile. Făcătorii sunt înclinaţi spre măreţie ideatică, narează esenţe, sunt mândri purtători ai absolutului; făuritorii se preocupă de urgenţa socială, narează circumstanţe şi aventuri, sunt promotori convinşi ai revoltei şi luptelor. Unii se pasionează pentru sublimul îndepărtat, alţii sunt atraşi de truculenţele imediate. Dacă e vorba de dragoste, personajele făcătorilor caută iubire absolutizată, pe când personajele făuritorilor găsesc sex abundent. Diverse sunt de asemenea scenariile şi limbajul. Unii trăiesc în labirinte sofisticate sau locuri privilegiate cu reverberaţii edenice; ceilaţi preferă blocuri degradate sau bidonvilleuri; unii vorbesc în silogisme impecabile sau cu metafore torenţiale, alţii se delectează cu argoul colorat şi nu se dau înapoi de la vorbele deşuchiate. Eu aşteptam concluzia lui Cortázar care a venit sub formă de avertisment. «Bineânţeles, sunt două tipuri ideale care, în realitatea istorică, nu exclud contagierea şi interferenţele. Făcătorii ca Borges se desfătează uneori cu elemente populare, coboară în periferiile Buenos Aires-ului, în timp ce unii făuritori trag spre înalt, aspiră la teme esenţiale, convoacă personaje prototipice, ca de exemplu...»

Aici, cer permisiunea să-l întrerup pe Cortázar şi să-l dau ca exemplu tipic de *făuritor ascendent* pe Fernando Alegría. Atât în cartea de faţă, cât şi în romanele anterioare (*Zilele numărate* si *Amerika, Amerikka, Amerikkka*) sau cele ulterioare (*Nopţile unui vânător* şi *Revolta plăcerilor*), Alegría vădeşte toate trăsăturile făuritorului portretizat de Cortázar: ataşament faţă de realul imediat, simpatia pentru „cei de jos", plăcerea mişcării. Totodată – trebuie spus limpede – Fernando Alegría depăşeşte cu mult realismul cu teme sociale, răposat întru Domnul. Îl depăşeşte fiindcă în romanele sale, Chile, patria, spaţiul copilăriei şi adolescenţei, formează un fel de paradis pierdut şi rătăcirea prin lume, exilul cu mizeriile lui în Statele Unite, reprezintă un fel de pedeapsă şi răscumpărare.

Alegría tinde spre „făcători" în trei direcţii: a) creează un tip de *pícaro* modern, vagabond, sărac, ironic, asemeni strămoşului lui Lazarillo de Tormes, dar – caz rar în astfel de naraţiuni – el, noul pícaro, păstrează busola, nordul constant fiind marcat de nostalgia pământului natal şi apoi reuşeşte să iasă din cercul mizeriei – cel puţin în acest roman, *Campionul,* b) drumul, motivul de bază al romanelor picareşti, dobândeşte o reverberaţie mitică sau onirică, mişcarea devine un mijloc de salvare şi c) în sfârşit, există în *Caballo de copas* o dublă intercalare postmodernistă: paradoxalul proces de purificare prin impur (mediul sordid nu îl degradează, ci are asupra lui un efect cataric) şi dedublează apariţia unui *alter ego* compensator se produce în persoana calului, magnificul, jucăuşul şi triumfalul González, căci se cheamă, omeneşte, campionul.

Cu această vocaţie de altitudine şi depăşire, Fernando Alegría se situează la loc de seamă între alţi importanţi scriitori chileni contemporani ca Nicanor Parre, José Donoso, Jorge Edwards, care se adaugă marilor „făcători", Vicente Huidobro, Gabriela Mistral, Pablo Neruda spre gloria acelei «lungi petale de mare, de vânt şi zăpadă» care este Chile şi pentru înalta mulţumire a celor care cred că omenirea se justifică prin frumuseţe".

Paul Alexandru GEORGESCU

Alexandru Ciucurencu - Peisaj

Ardian Kopi KYCYCU (Albania)

Morminte-n ceruri

Geamul a zăngănit de două ori atunci când ea l-a ciocnit cu degetele-i elegante, vrând parcă să-i reamintească sensul dureros al sunetului cu care pătrunsese în viaţa lui. Simţea că cea de-a doua vibraţie era a plăcerii ei, dar nu descoperea sensul primei vibraţii a geamului, dacă era mai uşoară sau mai puternică decât cea de-a doua şi nici care dintre ele era mai amară. În clipa aceea a simţit obligaţia de a-şi lăsa scrisul întorcându-se spre geam, pierzându-şi în ochii deschişi ai fetei fără a mai putea exprima ceva. Ea s-a pierdut cu firea şi, de pildă, a încercat să schiţeze un zâmbet, iar cu degetele mâinii drepte i-a suflat o sărutare de pe buzele sale senzuale, dureros de frumoase.

Cât de ridicol aş fi dacă aş fugi în grădină după sărutul ei, gândi el dezmeticindu-se, dar îşi reaminti repede că de fapt era unicul lor sărut. Unicul, şi acesta zburător. Ar fi vrut să o sărute cu adevărat încă de când au stat de vorbă la capătul coridorului dar ea se ferise cu delicateţe, dar şi cu teamă, gest ce i-a stăruit în mod straniu în amintirea acelei zile secetoase de toamnă când ea avea să treacă gânditoare pe aleile parcului. Frunzele dansau şi ele straniu, ea strângându-şi din obişnuinţă gulerul ridicat al pardesiului şi atunci el se minună şi mai mult văzând cât este de singură în această lume...

— Dar de ce să te fereşti?, i-a spus el la capătul coridorului. Doar nu-ţi fac nimic!

— Dar ce poţi să-mi faci?, a zâmbit ea trist. Noi ne-am făcut de toate unul altuia.

„Se poate că noi ne-am făcut de toate unul altuia ", a gândit şi el. Şi totuşi aveau atâtea de multe nefăcute, iar ea pleca din ţară pentru totdeauna. Mâine se va urca în avion şi va zbura în nemărginirile stelare ca şi cum s-ar pierde definitiv în ceruri. Şi-n ceruri totdeauna este greu să regăseşti pe cineva. El ştia bine acest fapt, încercând în zadar să-i vorbească, acceptând pierderea ei definitivă ca o fatalitate la fel cum acceptase altădată căderea şi topirea ei în braţele altuia. Stătea şi o privea acum pe cea pe care a iubit-o atât de mult în umbra mohorâtă, întunecoasă a coridorului. Ea îi vorbea fără întrerupere că va reveni, va reveni neapărat. „Dar ar fi fost bine, gândi el, ca tu să nu fi plecat atunci, cu altul, pentru că acum şi dacă revii şi dacă nu revii, va fi aproape acelaşi lucru". Aproape acelaşi... deci nu era chiar acelaşi dar aproape.

Apoi au început să-şi reamintească trecutul, ceasurile, clipele negre care i-au despărţit. Mărturisirile îi făceau mai tandri, le creau o dorinţă de apropiere, un zâmbet împaciuitor ce-l are numai iertarea. Erau liniştiţi, fericiţi, câştigau ceva din această pierdere veşnică, până când amândoi au spus:„ Te-am iubit mult"–. O rouă rece a căzut între ei. Poate înţelegerea faptului că nu mai erau îndrăgostiţi, simplu ca oamenii care împărtăşeau aceiaşi moarte, moarte ce unea ca un pod firile lor şi pe neaşteptate ei i-au dat lacrimile, a zâmbit cu ochii şi a spus ca un copil: „ Nu-i noapte fără să nu-mi apari în vis ".

Dar cum poţi fi atât de lipsită de noroc? i-a strigat el fără voce. Cum e posibil ca fiind atât de frumoasă să trăieşti cu un vis chiar dacă-i populat de mine? Atunci a înţeles şi el că iubirea asta a fost mai mult decât un vis şi că sărutul ireal de adio va fi departe de pământ şi mult mai aproape neuitării decât al împreunării buzelor. Ea i-a promis că va reveni, neapărat că va reveni şi apoi că-i va scrie imediat ce va ajunge în străinătate. Îi va da un telefon, dar el nu avea telefon. „Nimic din asta nu se va întâmpla" i-a spus el cu vocea stinsă. Dar cel puţin ţine-le minte pentru că îţi vor uşura plecarea, fiind şi acesta un mod de a te bucura. Şi iar a gândit cât de nefericită era ea, chiar dacă şi el era un îngenunchiat chinuit de stingerea iubirii pentru ea. Iubirea de tine m-a secat, m-a secat... Şi-a zis în sinea lui zâmbind, dar un zâmbet trist ca-n zilele în care ea l-a părăsit.

Mai târziu s-au despărţit... o strângere de mână a îmbărbătare, câteva urări de noroc şi zâmbete firave..., el închipuindu-şi pista de unde va decola, pistă pustie sub soare arzător, gândind că ar fi fost mai bine ca ea să călătorească noaptea când luminile clădirilor vor semăna cu stelele, pentru că aşa, din stele-n stele, cerul nu-i va mai apare atât de străin şi neospitalier, apoi şi-a imaginat hurducăiala cu care avionul se va desprinde de pământ, degetele ei elegante cu unghii bine îngrijite, teama... şi ea ştia să se teamă frumos, s-a născut pentru a se teme frumos, chiar ea în sine s-a născut pentru a fi frumoasă... apoi luându-l gura pe dinainte, i-a mărturisit: „Dumnezeule, cât de frumoasă eşti!" Aveau să-l urmărească două râsete timide şi cam copilăreşti. Unul dintre ele era al său. Ea, abia a putut silabisi: „Dumnezeule, cât eşti de frumos!".

Au coborât pe scări diferite, gânditori. Ea poate se simţea mai uşoară pentru zborul ce urma, dar amândoi credeau că nu se vor mai vedea vreodată. Dar s-au mai văzut de încă câteva ori, tot din acea întâmplare care-i ajuta să se întâlnească mereu în praguri de amfiteatre, colţuri de coridoare etc.etc., din acea întâmlare care este numai dor. Şi dacă tulburarea care-i stăpânea acum era totuna cu mirarea de a fi îndrăgostiţi acum, este pur şi simplu necredinţa de a se mai revedea vreodată?... O să-ţi scriu neapărat. Hm..! N-am primit niciodată scrisori din ceruri. Nu-i noapte fără să-mi fi apărut în vis!Poate de aceea m-am obişnuit să mă bărbieresc noaptea, târziu. Şi geamul a zăngănit de două ori. Numai atât. Cine ştie care vibraţie era mai uşoară, mai amară, mai dureroasă, ea găsind un mod de a trăi lângă el, dar el nu o mai iubea dar nici nu vroia ca ea să dispară pe de-a-ntregul, dar niciodată, niciodată, nu a trecut graniţa pentru a apărea în visul altcuiva.

În româneşte, din albaneză, Cristia MAKSUTOVICI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro